

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

ДОКЛАД
ЗА МЛАДЕЖТА
2017 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I.	ВЪВЕДЕНИЕ	4
II.	ОСНОВНИ ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА МЛАДЕЖИТЕ В БЪЛГАРИЯ	5
	1. Възрастова структура	5
	2. Работа и безработица сред младите хора	6
	3. Образование.....	7
	4. Здравеопазване	8
	5. Противообществени прояви на малолетни и непълнолетни лица през 2016 година.....	9
III.	ПРОФИЛ НА МЛАДИТЕ ХОРА	9
	1. Работещи млади	15
	2. Неучащи и неработещи	16
	3. Учащи млади – работещи и неработещи	17
	4. Компетенции и умения	18
	5. Свободно време	20
IV.	РЕАЛИЗИРАНИ МЕРКИ И АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО В СЪОТВЕТСТВИЕ СЪС СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ЦЕЛИ НА НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА МЛАДЕЖТА (2010-2020)	23
	1. Насърчаване на икономическата активност и кариерно развитие на младите хора	23
	1.1. Реализирани мерки и дейности	23
	1.2. Анализ на състоянието	44
	2. Подобряване на достъпа до информация и качествени услуги	48
	2.1. Реализирани мерки и дейности	48
	2.2. Анализ на състоянието	53
	3. Насърчаване на здравословния начин на живот	54
	3.1. Реализирани мерки и дейности	54
	3.2. Анализ на състоянието.....	61
	4. Превенция на социалното изключване на младите хора в неравностойно положение	63
	4.1. Реализирани мерки и дейности	63
	4.2. Анализ на състоянието	67
	5. Развитие на младежкото доброволчество	68
	5.1. Реализирани мерки и дейности	68
	5.2. Анализ на състоянието	69
	6. Повишаване на гражданската активност	70
	6.1. Реализирани мерки и дейности	71
	6.2. Анализ на състоянието	75
	7. Развитие на младите хора в малките населени места и селските райони	78

7.1.	Реализирани мерки и дейности	78
7.2.	Анализ на състоянието	80
8.	Развитие на межкултурния и международния диалог	81
8.1.	Реализирани мерки и дейности	81
8.2.	Анализ на състоянието	82
9.	Повишаване на ролята на младите хора в превенцията на престъпността.	85
9.1.	Реализирани мерки и дейности	85
9.2.	Анализ на състоянието	91
V.	ОСНОВНИ ИЗВОДИ И НАБЛЮДЕНИЯ	92
VI.	ЗАКЛЮЧЕНИЕ.....	98
	Списък на съкращенията	99

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Годишният доклад за младежта се изготвя на основание чл. 5, ал. 2 от Закона за младежта, приет от Народното събрание на 5 април 2012 г. (Обн. - ДВ, бр. 31 от 20.04.2012 г.). Документът представя обобщена информация за реализиране политики, мерки и дейности насочени към младите хора в страната, реализирани на отговорните институции в изпълнение на целите на държавната политика за младежта. Докладът съдържа и детайлен анализ на състоянието на българските младежи в различните аспекти и приоритети, залегнали в Националната стратегия за младежта (2010-2020) – насърчаване на икономическата активност и кариерното развитие на, подобряване на достъпа до информация и качествени услуги, насърчаване на здравословния начин на живот, превенция на социалното изключване на млади хора в неравностойно положение, развитие на младежкото доброволчество, повишаване на гражданската активност, развитие на младите хора в малките населени места и селските райони, развитие на международния и межкултурния диалог и повишаване на ролята на младите хора в превенцията на престъпността.

За целите на годишния доклад през 2017 г. е реализирано и национално представително проучване сред младите хора в страната, чийто възложител е Министерство на младежта и спорта. Проучването е сред целева група 15-29 г. и са достигнати 2004 респондента, като са използвани двустепенни гнездови извадки с вероятност пропорционална на размера на гнездата. Максимално допустимият размер на стохастичната грешка при оценка на 50% относителни дялове на национално ниво не надхвърля 3.1%. Резултатите от такова проучване дават възможност за изграждане на пълен анализ и картина на състоянието на младите хора, както и за съпоставяне ефекта и проследяване полезността на реализираните политики и програми на национално ниво и степента на постигане на търсените цели. Трябва да се направи уточнението, че изследването не е представително за отделните съвкупности вътре в рамките на тази възрастова група (етнос, бедни, отпаднали от училище, безработни, учащи и пр.). Тези разрези могат да се разглеждат само ориентировъчно.

В доклада са използвани данни от Националния статистически институт, Евростат и други национални и международни проучвания, свързани с тематиката на документа и отчетния период.

II. ОСНОВНИ ДЕМОГРАФСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА МЛАДЕЖИТЕ В БЪЛГАРИЯ

1. ВЪЗРАСТОВА СТРУКТУРА

Продължава процесът на остаряване и намаляване на населението в страната, който е характерен и за по-голямата част от страните в Европа. Към 31 декември 2017 г. населението на България е 7 050 034, което представлява 1.4% от населението на Европейския съюз. В сравнение с 2016 г. населението на страната намалява с 51 825 души.

Мъжете са 3 422 409 (48.5%), а жените – 3 627 625 (51.5%), или на 1 000 мъже се падат 1 060 жени. Броят на мъжете преобладава във възрастите до 53 години. С нарастването на възрастта се увеличават броят и относителният дял на жените от общото население на страната.

Младите хора на възраст 15-29 години са 1 083 467 (2017 г.)

	15-19 г.	20-24 г.	25-29 г.
2017 г. 1 083 467	313 032 общо - 160 986 мъже - 152 046 жени	325 198 общо - 167 828 мъже - 157 370 жени	445 237 общо - 229 275 мъже - 215 962 жени
2016 г. 1 125 125	309 596 общо - 159 294 мъже - 150 302 жени	350 006 общо - 180 552 мъже - 169 454 жени	465 523 общо - 239 641 мъже - 225 882 жени
2015 г. 1 169 398	313 051 общо - 161 150 мъже - 151 901 жени	374 939 общо - 193 366 мъже - 181 573 жени	481 408 общо - 247 953 мъже - 233 455 жени
2014 г. 1 204 894	313 313 общо - 161 330 мъже - 151 983 жени	404 960 общо - 208 750 мъже - 196 210 жени	486 621 общо - 251 020 мъже - 235 601 жени

Статистическите данни на НСИ показват, че подобно на тенденцията в ЕС, групата на 15-19 годишните е значително по-малка в сравнение с останалите възрастови категории. Това е тенденция, която ще се запази и се дължи на ниска раждаемост. Целевата прогноза на НСИ показва, че в периода до 2020 г. броят на младите хора ще намалява, като особено рязко това ще се отрази на възрастовите групи 15-19 г. и 20-24 г.

Повече от три четвърти от младите хора на възраст от 15 до 34 години живеят в градове и само една четвърт в селата. Очертава се тенденция на най-голямо териториално движение по направлението “град-град”. Значително по-малки по брой и относителен дял са миграционните потоци по направлението “село-село”. Броят на преселилите се от селата в градовете е по-голям, отколкото в обратното направление – „град-село“.

Данните показват, че от младите хора на възраст 15-29 години 817 335 живеят в градовете, а 266 132 – в селата.

Сключените бракове към 2017 г. на лица на възраст под 18 г. са 31 при мъжете и 618 при жените. На възраст 18-19 г. – 336 брака при мъжете и 1 236 жени. Във възрастовата категория 20-24 г. – 3 289 брака при мъжете и 6 046 при жените. Във възрастовата категория 25-29 г. през 2016 г. брак са сключили 8 448 мъже и 9 261 жени.

Бракоразводите към 2017 г. са следните: във възрастовата група под 20 г. – 0 за мъжете и 30 за жените; във възрастовата група 20-24 г. – 125 мъже и 335 жени и във възрастовата група 25-29 г. – 522 мъже и 1 075 жени.

2. РАБОТА И БЕЗРАБОТИЦА СРЕД МЛАДИТЕ ХОРА

В структурата на безработните лица особено място заема младежката безработица (Youth unemployment). Различното по отношение на младежката безработица се съдържа във възрастовите граници. В средносрочен план намаляването на безработицата и повишаването на заетостта сред младите хора се разглежда като основен фактор за постигането на целите, заложи в стратегията Европа 2020.

Съгласно действащото законодателство в Република България, на 16 години младият човек става трудоспособен, като започването на работа на по-ранна възраст е при условията на специална закрила.

Основни показатели на пазара на труда сред младите хора:

Заети по данни на НСИ ^[2]		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Заети младежи на 15-29 години	<i>Бр.</i> <i>Хил.</i>	578,8	536,7	475,4	502,2	488,6	463,4	464,9	465,9	440,3	464,5
Коефициент на младежка безработица	%	9,4	11,9	17,6	19,1	20,8	21,8	17,7	14,4	12,2	9,9
Регистрирани безработни младежи до 29 г.	<i>Средно год. бр.</i>	41 657	51 335	63 500	63 690	74 779	74 720	64 122	51 680	37 998	33 600

3. ОБРАЗОВАНИЕ

Нетният коефициент на записване в началното образование е 90.8%, основно образование и средно образование – 82.6%. Професионално образование след средното образование – 0,1%, колежи – 1.7% и университети и специализирани висши училища – 40,4%.

Нетни коефициенти на записване на населението в образователната система по възрастови групи: 15-18 г. – 82.8%, а след 19-23 г. – 44%. В сравнение с предходни години, все по-малко деца в селата завършват средно образование. Разликата в достъпа до образование в градовете и селата става все по-отчетлива. След последното преброяване на населението от 2011 г. за пръв път НСИ отчита показател „никога не посещавали училище”, чието ниво е 1.2% от населението над 7 години – или около 81 хил. души, които никога не са ходили на училище.

Различните условия за образование сред децата са предпоставка за проблеми при тяхната последваща реализация. Завършилите средно образование през 2017 г. в общообразователни и професионални гимназии са съответно 26.6 хил. и 21.7 хил. ученици. Записаните в различните степени на висшето образование за академичната 2017/2018 година са 236.3 хиляди.

Към 31.12.2017 г. за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ у нас се обучават 6 564 лица, от които 529 чужди граждани.

Професионалното образование и обучение през учебната 2017/2018 година се осъществява в 22 училища по изкуствата, 25 спортни училища, 359 професионални гимназии и 29 професионални колежа с прием след средно образование. Общият брой на учащите в тях е 142.0 хиляди. В професионалното образование преобладават момчетата, които са 60.2% от общия брой на учениците в тази образователна степен. През 2017 г. средно образование в училищата по изкуствата, спортните училища и професионалните гимназии са се дипломирали 21.7 хил. души.

Степен на професионална квалификация по съответните програми е придобита от следния брой учащи:

- ❖ 413 ученици са получили първа степен професионална квалификация в професионалните паралелки.
- ❖ Втора и трета степен професионална квалификация през 2017 г. са придобили съответно 2.9 хил. и 13.2 хил. ученици.
- ❖ 691 ученици са придобили четвърта степен професионална квалификация в професионалните колежи с прием след завършено средно образование.
- ❖ 1 011 ученици са получили първа професионално квалификационна степен в професионалните училища и паралелки с прием след VI, VII и VIII клас;
- ❖ Втора и трета професионално квалификационна степен през 2017 г. са придобили съответно 2.9 хил. и 13.1 хиляди.

4. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Здравословно състояние на много млади българи може да бъде свързано с редица здравни детерминанти, включително условията на живот и труд, физическата среда и поведенческите рискови фактори. Най-малко 40% от общата тежест на заболяванията в България може да се отдаде на поведенчески рискови фактори, включително тютюнопушене, консумация на алкохол, рискове, свързани с хранителния режим и ниска физическа активност. Редица европейски проучвания показват, че българските младежи са сред най-сериозно употребяващи алкохол или пушеци цигари.

България беше първата с най-високи нива на седмична консумация на алкохол и цигари на непълнолетни. 30% от 15-годишните пушат поне веднъж седмично, според международно проучване, проведено в сътрудничество със Световната здравна организация в 43 държави в Европа, САЩ и Канада.

Разпространението на тютюнопушенето сред българското население е най-високо в ЕС и е с почти седем процентни пункта над средното за ЕС. Не по-малко от 28 % от възрастното население, включително повече от един на всеки трима (35 %) мъже, пушат ежедневно. Равнищата на тютюнопушене сред младежите са сходни: разпространението на тютюнопушенето сред 15-годишните момчета е второто най-високо в ЕС (21 %, след Хърватия), докато 30 % от 15-годишните момичета — най-високото равнище в ЕС — са редовни пушачи.

България също има най-голям дял на децата между 11 и 15 години в консумацията на храни, богати на захар и безалкохолни напитки. В тази крехка възраст това създава сериозна предпоставка за изграждане на вредни навици, които оказват съществено влияние върху здравословното състояние. Българчетата са на челни позиции по затлъстяване.

Българските тийнейджъри са в челните редици на тормоза в училище. Момчетата имат момчета на възраст 11 години, докато момчетата са повече тормозени от момчетата.

5. ПРОТИВООБЩЕСТВЕНИ ПРОЯВИ НА МАЛОЛЕТНИ И НЕПЪЛНОЛЕТНИ ЛИЦА ПРЕЗ 2017 ГОДИНА

През 2017 г. на отчет в детските педагогически стаи са водени 9 146 малолетни и непълнолетни лица за извършени от тях противообществени прояви и престъпления. В сравнение с 2016 г. броят им се увеличава незначително с 50, или с 0.6%.

Основните характеристики на водените на отчет в ДПС лица са следните:

- ❖ непълнолетни (на възраст от 14 до 17 г.) – 78.2%;
- ❖ малолетни (8-13 г.) – 21.8%;

- ❖ момчета – 7 342 (80.3%);
- ❖ момичета – 1 804 (19.7%);
- ❖ учащи – 6 863 лица (75.0%);
- ❖ в криминогенна среда живеят 4 781 малолетни и непълнолетни (52.3%).

Броят на заведените на отчет в ДПС през 2017 г. малолетни и непълнолетни е 3 170, или 34.7% от всички водени на отчет лица, като 73.9% от тях са непълнолетни. В сравнение с 2016 г. броят на новозаведените нараства с 3.8%. През 2017 г. снети от отчет в ДПС са 2 862 малолетни и непълнолетни лица, или 31.3% от водените на отчет през годината при следните причини:

- ❖ поради поправка на поведението – 1 524 лица (53.2%);
- ❖ поради навършване на 18-годишна възраст – 1 256 лица (43.9%);
- ❖ на други основания – 82 лица (2.9%).

За извършени противообществени прояви през 2017 г. през ДПС са преминали 6 784 малолетни и непълнолетни. От тях момчетата са 4 761, или 70.2%, а момичетата – 2 023 (29.8%). В сравнение с 2016 г. броят на преминалите през ДПС за извършени противообществени прояви нараства с 1 030 лица (17.9%).

Осъдените непълнолетни лица (14-17 години) са 1 152, или 4.5% от всички осъдени.

Коефициентът на криминална активност на непълнолетните лица е 456 на 100 000 души от населението, като най-висок е за лицата на възраст 17 години – 705 на 100 000 души от населението на тази възраст.

III. ПРОФИЛ НА МЛАДИТЕ ХОРА

Във третата част на доклада са изведени основните демографски показатели на младежите на възраст 15-29 г. според данните на Националния статистически институт. В четвъртата част ще бъде поставен акцент на обобщената информация от институциите, както и данните от проучването, реализирано за целите на доклада.

Малко над две трети от младите хора живеят с родителите си, като процентът съществено се променя, когато се задълбочим в разбивката по възраст. С напредването на годините все по-големи дялове от младите започват живот самостоятелно с приятели или съпрузи, като сред тези на възраст между 25 и 29 години само 42% процента живеят с родителите си, а 47 живеят с приятел(ка), съпруг(а). Естествено, младите хора на възраст 15-19 г. да живеят в голям процент с родителите си – 94%.

Вие лично?

Въпрос с предварително зададени опции/2004 души

Подобна зависимост откриваме и при материалното подпомагане от страна на родители – 81% декларира, че родителите им помагат, като с напредването на възрастта процентът пада до 65% при тези между 25 и 29 г. Съвсем закономерно младежите на възраст 15-29 г. в най-голям дял (97%) са подпомагани от родителите си. Необходимо е да бъде отбелязано, че 55% от младежите, които живеят самостоятелно, както и 56%, от живеещите с партньор, също получават подкрепа от родителите си.

Какъв е вашият семеен статус?

Въпрос с предварително зададени опции/ 2004 души

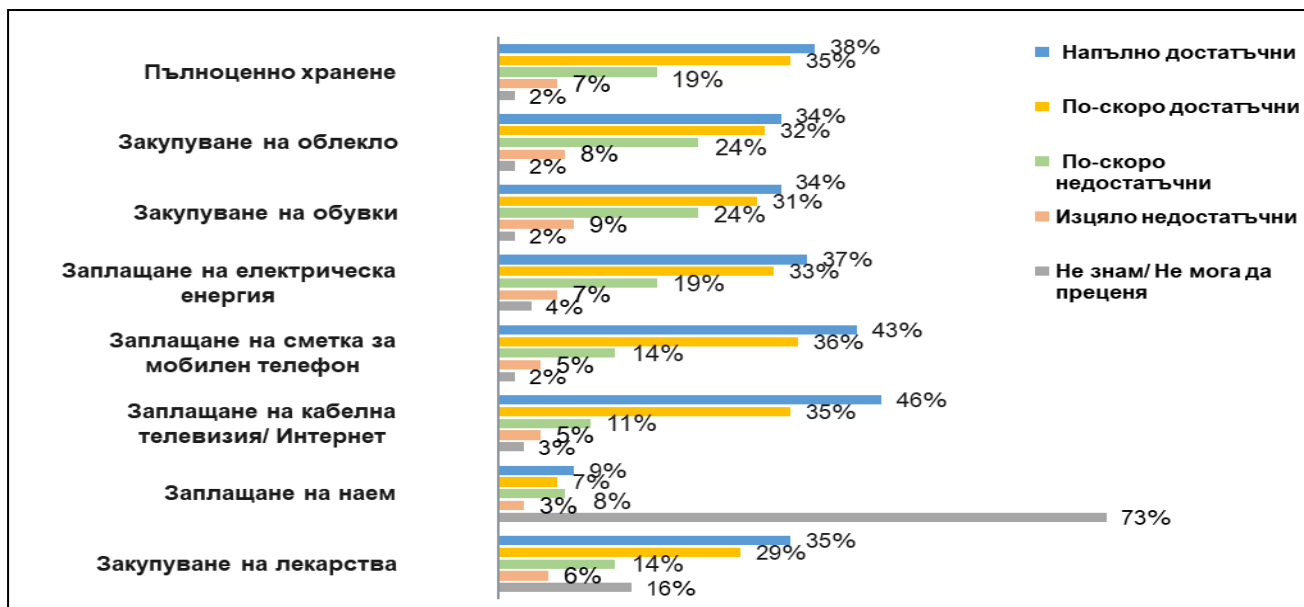

70% от всички анкетиранни не са женени/омъжени, като тук се забелязва динамика по пол и тип населено място. Близо 30% от младите хора обаче са женени/омъжени или живеят без брак. Отчетливо повече жени (22%) са омъжени, докато сред мъжете процентът е 11. Обяснението за тези разлики е най-вече във факта, че жените се омъжват на по-ранна възраст от мъжете. 83% от живеещите в столицата все още не са сключили брак, докато в селата са две трети (60%).

Данните от този въпрос до голяма степен са отговор и на ниския процент (7%) от живеещите в Столицата, които имат деца, за сметка на над една трета от населяващите

селата. 67% от младите хора, които имат деца, има едно дете, докато само 27% от имащите деца имат две деца, а 6% имат три деца.

„Като имате предвид доходите на домакинството ви през последните шест месеца, бихте ли казали в каква степен те са достатъчни за задоволяване на всяка една от потребностите, които ще ви изброя?“

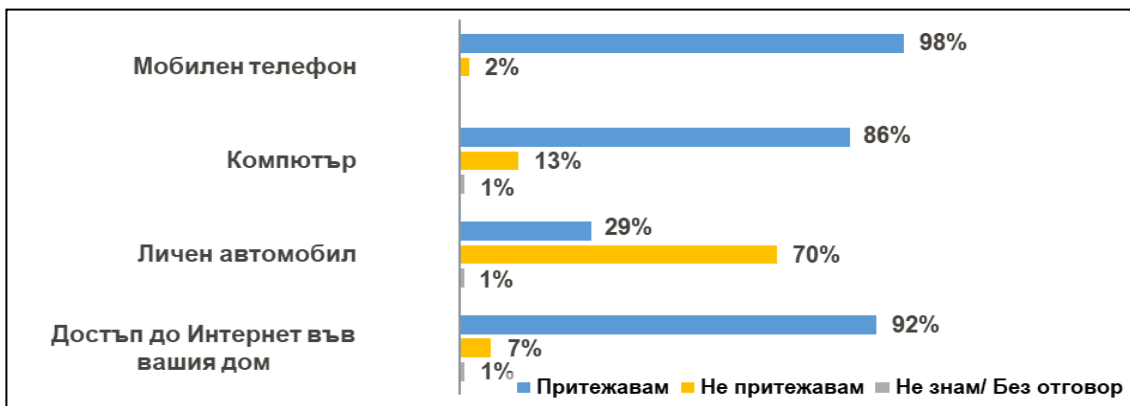
38% от младите хора посочват категорично, че средствата им са напълно достатъчни за пълноценно хранене. 35%, че е по-скоро достатъчно. 26% от младите хора в България посочват, че средствата им са по-скоро недостатъчни или изцяло недостатъчни. Голям дял на такива отговори има при представителите на ромския етнос. Подобни дялове имаме и по отношение на пълноценно хранене, закупуване на облекло, закупуване на обувки, заплащане на електрическа енергия и закупуване на лекарства. Правят впечатление разходите за заплащане на сметка за мобилен телефон, интернет и кабелна, които са по-високи в сравнителен план с останалите разходи. По-високите проценти към тези разходи се обясняват най-вече с факта, че като абсолютна стойност те са по-малки от останалите. Необходимо е да отбележим, че е видима разликата между населените места като младежите, живеещи в малките населени места и селата в по-големи дялове отговарят с опциите по-скоро недостатъчни и напълно недостатъчни, когато фокусираме внимание върху тези възможни отговори. Данните показват, че хората с по-висока образователна степен, както и с по-високи лични доходи и съответно доходи в домакинството, в най-малки дялове имат проблеми в осигуряване на средства по отношение на тестваните индикатори.

Практически всеки младеж (98%) притежава собствен мобилен телефон, а 87% притежават компютър и достъп до Интернет в дома (92%). Очевидно притежанията на тези вещи и услуги е достатъчно достъпно за масовия български потребител. В демографските разбивките е видно, че сред маргиналните младежки общности, като младите роми или тези, които са неучащи и неработещи, (до голяма степен двете групи съвпадат), притежанието на

тези вещи и услуги е проблемно. Например половината от младите роми не притежават компютър, но мобилният телефон се оказва достъпен за тях (89% декларират, че притежават). Поради по-високата цена на притежанието на личен автомобил, а и поради невъзможността на младежите под 18 години да го използват, само 29% декларират, че притежават.

Разликите в различните демографски групи са съществени. Близко два пъти повече мъже, отколкото жени разполагат със собствен автомобил. Зависимостта е отчетлива и при по-възрастните (25-29 г.) сред които близо половината притежават лека кола. По всичко личи, че за тези, които не работят, автомобилът се оказва недостъпен, като под една пета от тях притежават кола. По-слаба зависимост се открива при тип населено място. Интересното в случая е, че в столицата има по-малък процент на притежаващи личен автомобил за сметка на областните, малките градове и селата. Едно от възможните обяснения тук е и по-добре развитата мрежа на градски транспорт в София, в сравнение с другите населени места.

Вие лично притежавате или не притежавате?
Въпрос с предварително зададени опции База: 2004

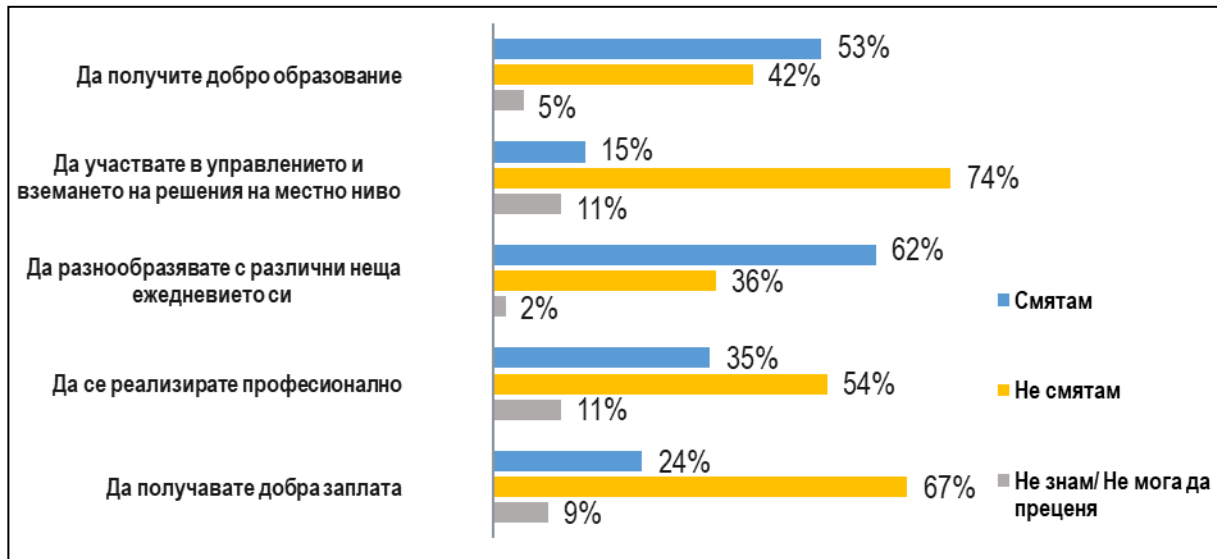

Един от ключовите въпроси сред младите хора е свързан с настроенята им спрямо емиграцията. 33% посочват, че при първа възможност биха отишли да живеят в чужбина. 18% в друго населено място в страната. Това е особено валидно за младите хора, живеещи в села и малки населени места. 41% от младите пък биха останали да живеят на мястото, където живеят в момента.

Необходимо е да отбележим, че младежите с основно и средно образование в поголеми дялове са склонни да заминат в чужбина при възможност. Тук трябва да вземем под внимание очакванията за чужбина, а именно извършване на нискоквалифициран труд, но за по-високо заплащане за разлика от това в България. Положителни нагласи се отчитат при хората с висше образование, които в по-голяма степен биха искали да живеят, където живеят в момента, отколкото да заминат в чужбина.

Вие лично смятате или не смятате, че във вашето населено място можете да?

Въпрос с предварително зададени опции База: 2004

Едва 15% смятат, че могат да участват в управлението и вземането на решения на местно ниво. А 53% посочват, че могат да получат добро образование в населеното място, в което живеят. Населеното място оказва основно влияние тук. 77% от живеещите в столицата, посочват, че могат да получат добро образование, докато в селата процентът е 33%.

Населеното място е основният фактор и относно индикатора за разнообразяването на ежедневието сред младите. В столицата например над 90% смятат, че могат пълноценно да разнообразяват, докато само една трета от тези, които живеят в селата са на същото мнение.

Подобна зависимост откриваме и на въпроса за професионалната реализация, както и когато става въпрос за заплата – живеещите в столицата са далеч по-оптимистично настроени за своята кариера, отколкото тези в селата.

Кое от следните неща се отнася или не се отнася за вас и вашия начин на живот?

Въпрос с предварително зададени опции База: 2004 души

44% от младежите четат книги, като при този въпрос динамиката в различните демографски категории е сериозна. Младите жени четат много повече от мъжете. Докато малко над една трета от младите мъже посягат към книгата, то при жените 55% декларират, че четат книги.

Близо половината (46%) от българските младежи пушат цигари, като с напредването на възрастта делът ми се покачва. Малко над една четвърт са тези, които пушат, във възрастовата група 15-29 г., а най-много пушачи има във възрастовата група – 25-29 г.

С напредването на възрастта и спортната активност също намалява, което е напълно логично предвид факта, че в гимназиалните години младежите имат повече свободно време, за сметка на тези между 25 и 29 години, които имат повече професионални ангажменти. Сериозна разлика се наблюдава по пол. Мъжете са повече от два пъти по-активни в спорта от жените, като сред нежния пол 82% не спортуват активно.

Малко над една трета се интересуват от наука/изкуство, като най-голямо натрупване сред всички демографски категории на тази опция се наблюдават сред висшистите.

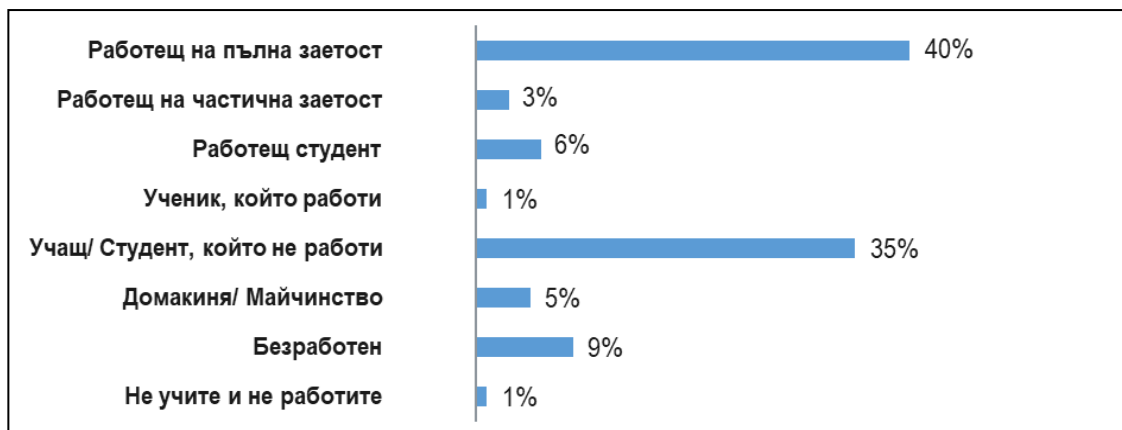
Свободното време също изглежда е определящо за заниманията с хоби, защото именно сред най-младите (15-29 г.) процентът е най-висок (41%), за сметка на тези между 25 и 29 години, сред които по-малко от една четвърт отделят време за своето хоби.

Близо една четвърт (23%) от всички младежи посещават галерии и музеи, като сред висшистите делът е близо два пъти по-висок (43%).

Ясна зависимост се открива между употребата на твърд алкохол и пола – два пъти повече мъже пият, в сравнение с жените. Възрастта също има своята роля, като с повишаването ѝ делът на употребяващите твърд алкохол нараства, като сред младежите между 25 и 29 години близо половината (48%) пият. 11% са употребявали леки наркотици, а само 1% декларират, че са пробвали тежки наркотици. Трябва да имаме предвид, че получените резултати е възможно да са по-ниски от реалната употреба на наркотици, тъй като при такъв тип въпроси е възможно да има ефект от притеснението на някои младежи да признаят за подобни неща.

Вие лично в момента сте?

Въпрос с предварително зададени опции База: 2004

Придобиването на висше образование е до голяма степен гаранция за заетост. Това се доказва от разбивките, като само 3% от всички висшисти попаднали в извадката към момента на провеждане на интервюто са били безработни. Видно е, че едва 6% от младите хора, които са студенти, работят. 35% от младите хора, които са учащи/студенти, като 86% от тази група са във възрастовата категория 15-19 г.

1. РАБОТЕЩИ МЛАДИ

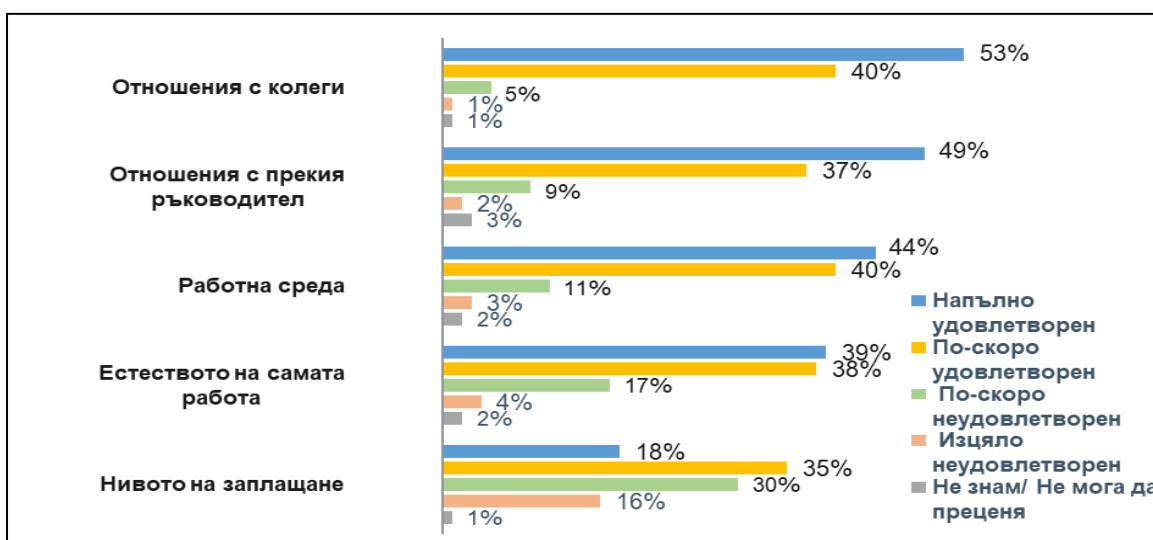
В този блок като база са включени единствено тези, които не са декларирали, че работят. В случая след акумулиране на отговорите (работещ на пълна заетост, работещ на частична заетост, работещ студент и ученици, които работят) натрупването е от 977 респондента, които се явяват близо половината от всички анкетирани в изследването. Поради по-малкото натрупвания заради по-малкия брой попаднали в различни демографски групи, оценките за тях са относителни.

Едва 19% от младите хора не работят в населеното място, в което живеят, а пътуват. 81% от работещите, работят в населеното място, в което живеят. Основна мобилност се отчита при младите хора, които живеят в селата. 48% от тези хора, посочват, че пътуват до друго населено място, за да работят.

Високата степен на образование пък се оказва определяща за удовлетвореността на младите хора от работата си. Фактически по всеки един от индикаторите, заложиени в изследването, младежите с висше образование са в по-голяма степен удовлетворени в сравнение с общата картина на работещите младежи. 62% от младежите са доволни, докато 31% са недоволни. Интересното, което можем да отбележим, че младите хора в селата, малките градове, както и областните градове в по-голям дял са доволни от своята работа за сметка от живеещите в Столицата.

Вие лично до колко сте удовлетворен (а) от следните аспекти на Вашата работа?

Въпрос с предварително зададени опции База: 2004

42% от младите хора нямат намерение да сменят своята работа, 13% са в процес на търсене на нова работа в момента. Висшистите в най-големи дялове не биха си сменяли работата за сметка на хората с по-ниска образователна степен. Когато говорим за работа, като позитив можем да отчетем, че близо 50% от младите хора в България са си намерили работа по-лесно отколкото са очаквали. Няма осезаема динамика по отношение на останалите социо-демографски характеристики.

Единствената проблемна точка, която можем да отбележим, е свързана с нивото на заплащане, където виждаме значително ниски нива на удовлетвореност сред младите хора – два 18% са напълно удовлетворени.

Това, което трябва да бъде открито като негатив, е факта, че едва 29% от младите хора работят по специалността си, а 55% не работят. Трябва да обърнем внимание на факта, че 46% от висшистите не работят по специалността си. Този факт е важно да бъде отбелязан в контекста на проблемите в сферата на висшето образование. Много често млади хора записват висше образование, което не е предпочитаната им специалност и след това се налага да се преквалифицират. От друга страна големите бройки в дадена специалност при определени професии и малки на брой работни места, също оказва влияние.

Основната причина за смяна на работата се явява ниското заплащане, както и намирането на по-добра реализация.

2. НЕУЧАЩИ И НЕРАБОТЕЩИ

В профила на тази идентифицирана група млади хора можем да отбележим в голяма степен ниските проценти на младежи, които отговарят на този критерий и съответно попадащи в тази група.

Вие лично защо не учите в момента?

Въпрос с предварително зададени опции База: 325 души

41% от попадащите в тази група са завършили своето средно образование и не искат да учат повече, а 9% са завършили висше образование и завършват своя образователен цикъл. Данните показват, че основните причини за напускане на образователни структури са в резултат на обективни фактори, а не на субективни такива.

64% от младите хора в тази категория не биха искали да продължат да учат, докато едва 20% биха искали.

Специфичното при тази група е че тя нито се образова, нито работи. Положителна тенденция, която можем да отчетем е че 50% от тези хора в момента на проучването си търсят работа, но не могат да намерят. 29% не търсят работа, като това са основно хора на възраст между 15-19 години. Данните показват, че населеното място има особено значение в това отношение, като младежите в малките населени места и селата в по-голям дял отговарят на този въпрос именно с опцията – „*търся, но не намирам.*“ Тук е обективният факт за по-малкото възможности в работно отношение, което се среща в малките населени места и селата.

61% от всички неработещи и неучащи млади не са регистрирани в Бюрото по труда, а едва 18% са регистрираните. Това проучване ясно сочи, че официалният държавен посредник между безработните и пазара на труда се оказва ефективен инструмент, а предпочитаните начини за намиране на работа са чрез приятели, роднини, близки и през интернет сайтове, предлагащи работни места. 55% от младите хора от тази група търсят работа чрез приятели, 44% чрез близки/роднини.

3. УЧАЩИ МЛАДИ – РАБОТЕЩИ И НЕРАБОТЕЩИ

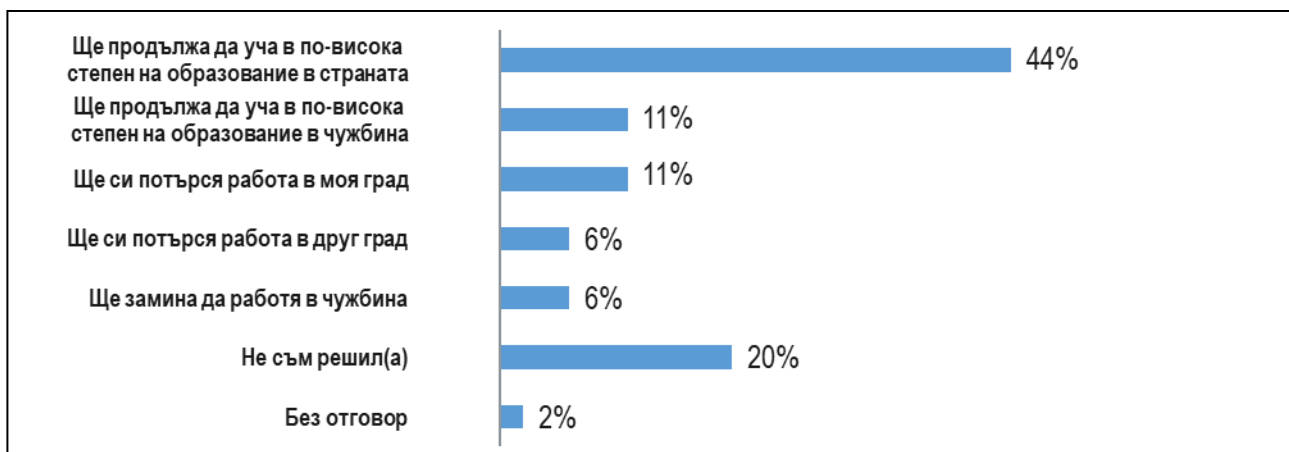
Броят на младежите, отговарящи на категорията „учащи – работещи/неработещи млади“ е 829 от всички 2000 попаднали в извадката респонденти. И тук анализът по различните демографски групи не е представителен за тази група в национален план.

36% от попадащите в тази категория учат в университет, редовно обучение, 56% учат в държавно училище, а едва 7% учат задочно/дистанционно. 83% от младите хора оценяват, че знанията, които получават в училище/университет са им от полза, като едва 10% са на обратното мнение.

Един от ключовите въпроси е свързан с намеренията на тези млади хора след завършване на образованието им. Най-голям дял от тях ще продължат да учат в по-висока образователна степен в страната, 11% в чужбина. 51% от завършващите средното си образование ще продължат да учат в България, а 14% ще учат в чужбина. В най-голям дял се очертава продължаване на образованието, като 23% ще си търсят работа.

Вие лично какво възнамерявате да правите след като завършите вашето образование?

Въпрос с предварително зададени опции База: 829 души

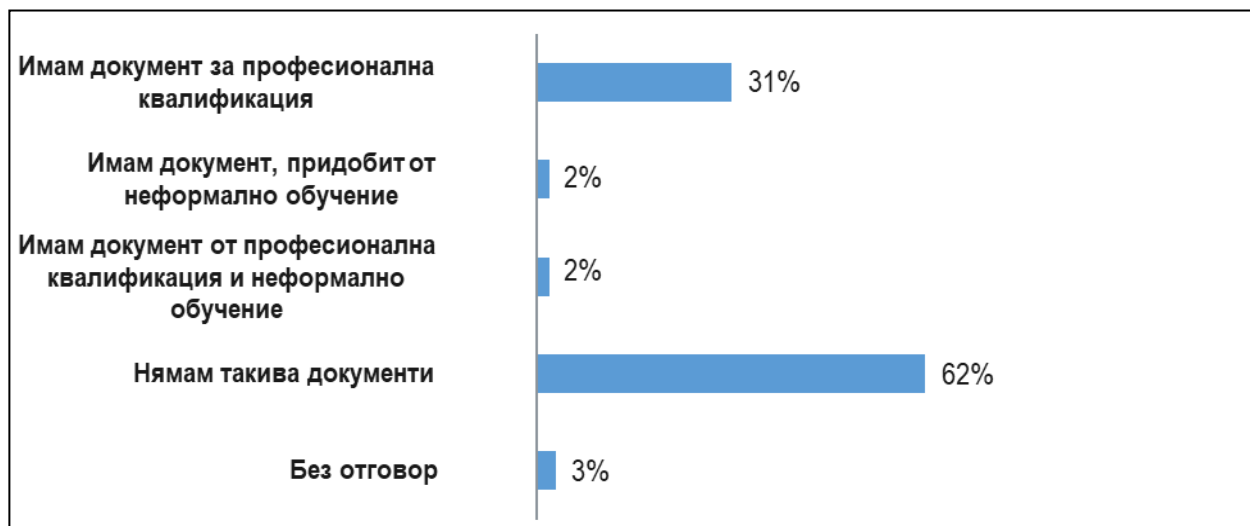

4. КОМПЕТЕНЦИИ И УМЕНИЯ

Компетенцията и уменията на младите хора са от първостепенна важност за реализацията им не само на пазара на труда, но и с оглед статуса им в обществото. Поради тази причина един от заложените индикатори за проследяване е именно уменията и компетенциите на младите хора и индикиране на проблемните зони с цел насочване на усилията към преодоляване на проблемите сред различните социални профили на младежите във възрастовата категория 15-29 г.

Вие лично имате или нямате някакъв документ за професионална квалификация или документ, придобит от неформално обучение?

Въпрос с предварително зададени опции База: 2004 души

Една трета от българските младежи имат документ за професионална квалификация. Определящо в случая е възрастта, като сред младежите между 25 и 29 години близо половината декларира, че притежават такъв документ. В крайна сметка, не може да се очаква от младежи между 15 и 19 години да имат професионална квалификация, защото все още са в процес на придобиването на своето образование.

45% от младите хора смятат, че наличието на такъв документ ще им помогне да си намерят много по-лесно работа. Висок е все още дялът на младите хора, които не смятат, че с такъв документ ще спомогне за намиране на работа.

Данните ясно показват, че неформалното образование все още е с много ниски нива на пробив сред младите хора. Идеята на неформалното образование е хората да търсят тези алтернативни възможности за учене и развитие независимо, че не получават образователна степен. Ниските нива на самоинициативност или търсене на възможности за неформално образование показват, че трябва да бъдат взети мерки към налагане на разбирането, че неформалното образование дава много възможности – например, че позволява на хора да се справят с определени здравословни, личностни, когнитивни, емоционални, образователни или социални дефицити, чието овладяване или/и преодоляване формалната образователна система не успява да управлява. Налагането на разбирането, че неформалното образование чрез алтернативните пътища за учене и обучение повишават собствения капацитет за справяне с реални или потенциални социални рискове в живот.

82% от младите хора не търсят в момента информация за квалификационни курсове. Дялът на тези, които търсят е едва 8%. Много нисък дял се отчита на млади хора, които са участвали в неформално образование – 8% са участвали веднъж и 8% са участвали няколко пъти. Тук трябва да имаме предвид, че в някакъв процент от младежите имат субективното усещане, че полученото образование и знания в училище или университет са достатъчни за тях и поради тази причина не чувстват необходимост относно допълнително квалифициране. От друга страна трябва да отчитаме и факта, че друга част от младежите свързват допълнителната квалификация с финансови средства, което често е спирачка към по-сериозния стъпки за търсене на информация и включване в подобен тип курсове.

86% от младите хора посочват, че могат да работят с компютър, а 11% не могат добре, но се справят. Тези, които са посочили, че не могат добре, но се справят, са в най-голям дял със основно или по-ниско образование, от ромски произход и живеещи основно в села.

Телефонът е основният инструмент, през който младите хора използват навсякъде Интернет. 37% използват Интернет най-често у дома. Няма особена изненада, че 86% от младите хора ползват всекидневно интернет. Пренебрежително ниски са дяловете на ползващите интернет по-рядко. Основно Интернет се ползва за социалните мрежи – 41%. 29% от младите хора го използват, както за работа, така и за забавление. Близо 20% го ползват основно, за да се информират.

Владеенето на чужд език разкрива повече възможности пред младите хора особено в сферата на кариерното развитие. Възможностите за изучаване на чужди езици стават все повече не само в образователните структури и съответно резултатите в това отношение при новите поколения в сравнение с по-възрастните е в полза на новите поколения. Данните показват, че 15% от българските младежи владеят чужд език на отлично ниво, 26% владеят добре, а 31% владеят до някъде. Отново високата степен на образование е и определящо за нивото на езикова култура. Само под една десета от висшистите не владеят чужд език, докато 30% имат отлично ниво на чужд език. Трябва да се има предвид, че при такъв тип въпроси обикновено се наблюдава изкуствено завишаване на данните, поради наличието на „престижен елемент“ да декларираш, че знаеш чужд език. Често чуждоезиковата култура е на по-ниско ниво с декларираната от респондента.

Данните показват, че младежите във възрастовата категория 25-29 г. (36%) не владеят чужд език, при най-младите (15-19 г.) този дял е значително по-нисък - 19%. Това дава основание да прогнозираме, че постепенно ще се увеличава все повече дялът на младите хора в България, които владеят чужд език. Ползването на социални мрежи, както и изискванията на времето, в което, живеем, ще създава все повече „натиск“ в младите хора да изучават чужд език.

Английският език е основният чужд език, като над 80% от владеещите чужд език ползват именно английски. Турският заема втора позиция, като практически почти всички от посочилите, че владеят този език са от турски етнически произход, но и една трета от младежите от ромски произход го ползват.

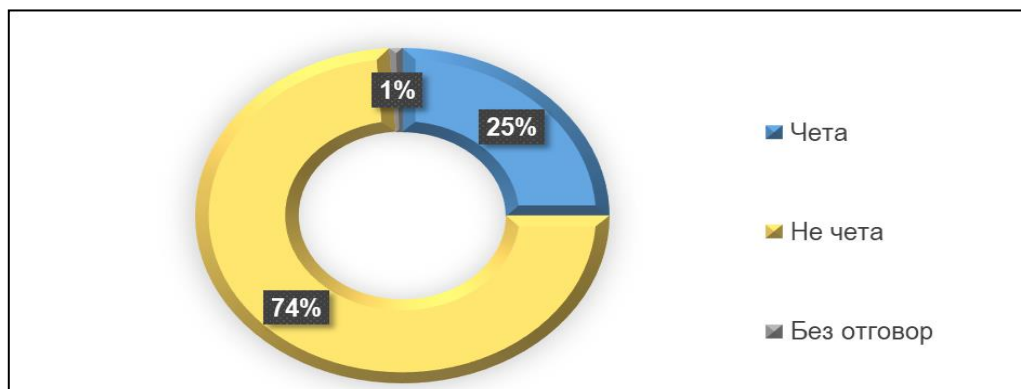
5. СВОБОДНО ВРЕМЕ

Свободното време днес е една от основните ценности за младите хора не само в България. Данните сред българските младежи показват два типа начина на прекарване на свободното време, които най-общо могат да бъдат описани като пасивен и активен. Активният начин на прекарване на свободното време е свързан основно с дейности извън дома на респондента и включва дейности свързани и с други хора: излизане с приятели, спорт, занимания с хоби, посещения на театър/кино и т.н. Пасивните начини на прекарване на свободното време са свързани с дейности основно в дома на респондента: гледане на телевизия, слушане на музика, занимания на компютъра и т.н.

Един от важните индикатори за ценностните нагласи на младите хора е свързано с четенето на книги. Днес, световните проучвания показват, че младите хора много по-рядко четат книги за сметка на по-възрастните и основните им източници на информация са свързани с ползването на Интернет.

Четете или не четете никакви книги в момента?

Спонтанен отговор База: 2004 души

74% от младите хора в страната посочват, че не четат книга в момента, докато 25% четат. Данните очертават и почти двойна разлика между момчетата и момичетата по отношение на този индикатор, като 33% от момичетата четат в момента книга, докато при момчетата този дял е 18%. Не се отчита особена динамика по отношение на възрастовите групи, като впечатление прави, че най-младата група – 15-19 г. едва 29% четат книги. Очертава се една интересна зависимост, че хората, които са удовлетворени от начина си на живот в по-голям дял четат книги за сметка на тези, които не са удовлетворени.

Като излезем от данните свързани с регистриране на четящите в момента на провеждане на проучването, важен индикатор за това, колко четат младите хора в България е колко книги четат на годишна база. Близко 50% от младите хора не четат книги, което е тревожна тенденция. Това са основно хора със средно или основно и по-ниско образование, работещи, в най-голям дял живеещи в малки населени места. 14% четат до 2 книги, а 21% между 3 и 5 книги на година. Едва 16% четат над 6 книги.

В сравнение с младите хора в останалите държави в Европейския съюз, то българските младежи са в дъното на класациите по четене на книги. Тук трябва да имаме предвид, че в последните години, особено след демократичните промени и социално-икономическите и политически трусове има промяна в мисленето на българите спрямо книгата като ценност. Липсата на възпитание от родителите в младите хора по отношение на четенето, промяната в културната среда чрез навлизането на интернет, социалните мрежи, както и все по-забързаното ежедневиe днес водят до такъв тип резултати по отношение на потреблението на книги.

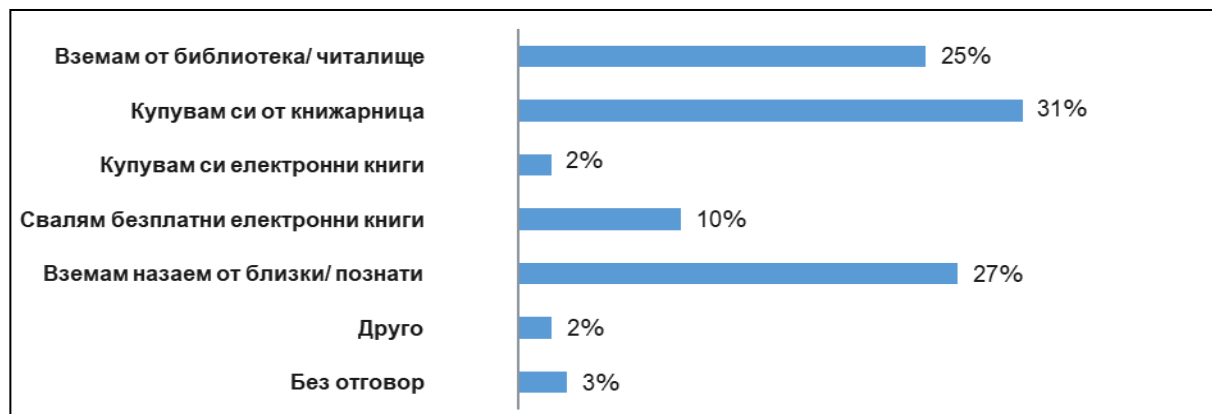
В най-голям дял четящите младежи си закупуват книги от книжарници – 31%, следван от вземане на книги назаем – 27%. Положителен дял от 10% се отчита за сваляне на книги онлайн. Живеещите в малките населени места и селата в по-голям дял вземат книги от библиотека/ читалище.

Видно е че в голяма степен населеното място оказва влияние по отношение на начина на купуване/вземане на книги. В малките населени места и селата основният начин се оказва, че 11% от младежите, които живеят в села свалят безплатни електронни книги, докато този дял е 9% при младежите живеещи в столицата. Видно е и по други данни в проучването, че ползването на интернет изравнява възможностите в определени сфери при младежите в малките населени места спрямо тези в големите. Делът на сваляне на електронни книги при живеещите в селата е именно такъв компенсаторен ефект от използването на интернет – при липсата на книжарници, както и по-ниския жизнен стандарт ИНТЕРНЕТ дава възможност на младите хора да компенсират тези липси.

В столицата и областните градове основните начини за вземане/закупуване на книги са книжарници.

Вие лично от къде най-често си вземате/купувате книги?

Въпрос с предварително зададени опции База: 2004 души

В контекста на всички изследвани теми, то темата как младежите използват свободното си време, има съществено значение за разбирането на българските младежи. Данните показват, че за 89% от младежите излизането с приятели е най-честият начин за прекарване на свободното време. За българските младежи поддържането и изграждането на приятелски отношения е същностна част от живота им. Тук трябва да имаме предвид, че връстници на българските младежи в други държави декларират в много по-ниска степен излизането с приятели като начин за прекарване на свободното време. На второ и трето място за запълване на свободното време е гледането на телевизия и слушането на музика.

Нормални са по-ниските дялове по отношение на ходене на кино/ театър сред младежите. За обективен анализ на данните трябва да отчитаме и неравномерното разпределение на такъв тип обекти спрямо населеното място – 26% от младежите живеещи в столицата ходят на кино/театър, докато само 11% от младежите, живеещи в селата. Трябва да се има предвид, че по-малките населени места не дават толкова лесен достъп до културни институти в сравнение с големия град.

Как обикновено (най-често) прекарвате свободното си време?

Въпрос с предварително зададени опции База: 2004 души

Положителна картина можем да отчетем по отношение на данните, че 23% от младежите прекарват свободното си време в учене: 48% от младежите на възраст 15-19 г. и 4% от тези между 25-29 г. Тук трябва да отчетем, че е данните показват, че хората, които все още са част от образователните институции в по-голяма степен са склонни да прекарват и свободното си време в учене.

Малък е дялът на младите хора, които се занимават с хоби – едва 14%. Младите на възраст 15-19 г. в най-голям дял практикуват някакъв вид хоби в сравнение с другите възрастови категории. Тук трябва да имаме предвид, че най-младите са най-склонни да експериментират и пробват модерни неща за сметка на по-големите от тях.

IV. РЕАЛИЗИРАНИ МЕРКИ И АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО В СЪОТВЕТСТВИЕ СЪС СТРАТЕГИЧЕСКИТЕ ЦЕЛИ НА НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ ЗА МЛАДЕЖТА (2010-2020)

1. НАСЪРЧАВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ И КАРИЕРНОТО РАЗВИТИЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА

1.1. РЕАЛИЗИРАНИ МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ

Според данни на Националния статистически институт дялът на преждевременно напусналите образователната система лица на възраст 18-24 г. за 2017 г. е 12.7% , като стабилният негативен тренд към нарастване на този дял от 2011 г. насам прекъсва и се наблюдава намаление с 1.1 процентни пункта спрямо стойността през 2016 г.:

Таблица 1¹

Относителен дял (в проценти) на лицата на възраст 18 – 24 г., завършили най-много основно образование и неучастващи в образование и обучение

България	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.
Общо	11.8	12.5	12.5	12.9	13.4	13.8	12.7
Мъже	11.2	12.1	12.3	12.8	13.3	13.7	12.0
Жени	12.6	13.0	12.7	12.9	13.4	13.9	13.5

Делът на преждевременно напусналите образователната система лица на възраст 18-24 г. е един от двата водещи индикатора в областта на образованието, заложен в стратегия „Европа 2020“ и в Националната програма за реформи „България 2020“. Обръщането на тренда и намалението на стойността на показателя с повече от един процентен пункт са положително явление, но е необходима още работа за постигане на националната целева стойност от 11%. Макар че през 2011 г. средният за страните от ЕС дял на преждевременно напусналите беше по-висок от този на България (13.4%), с отчетения през 2017 г. среден дял от 10.6% ЕС (28) уверено върви към постигане на европейската целева стойност от 10%.

През 2017 г. намаляват, също така, броят и относителният дял на напусналите училище спрямо ученическата популация – от 2.9% през 2016 г. (или 21 170 души) до 2.7% (или 20 092 души), с което се прекъсва установеният през последните 4 г. тренд на стабилно нарастване на този показател:

Таблица 2²

Учащи и напуснали училище по причини и степен на образование

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Общо						
Учащи	758962	751393	751001	749094	741235	740362
Напуснали	18450	17571	17794	21146	21170	20092
I - IV клас						
Учащи	252372	253675	258840	261793	261969	264503

¹ Евростат, НСИ, Наблюдение на работната сила

² НСИ, Демографска и социална статистика / Образование и учене през целия живот / Основно и средно образование/Напуснали обучението

Напуснали	5678	5268	5418	6320	6568	7052
в това число:						
Поради нежелание	324	231	173	278	251	347
Поради семейни причини	2630	2491	2289	2098	2251	2547
Заминали в чужбина	2362	2206	2598	3386	3504	3643
V - VIII клас						
Учащи	221274	221839	220934	217155	216451	217553
Напуснали	6749	6530	6679	8132	8139	7228
в това число:						
Поради нежелание	1018	839	889	1003	1089	940
Поради семейни причини	3169	3188	2840	3008	2944	2578
Заминали в чужбина	2093	2050	2343	3264	3328	3227
ПУ с прием след VIII клас						
Учащи	841	1011	831	988	992	1036
Напуснали	38	47	56	45	38	88
в това число:						
Поради нежелание	20	2	25	14	11	57
Поради семейни причини	14	39	29	25	15	16
Заминали в чужбина	2	1	1	4	10	14
IX - XIII клас						
Учащи	281671	272487	268395	267540	260515	256009
Напуснали	5978	5708	5587	6632	6351	5711
в това число:						
Поради нежелание	1641	1495	1424	1672	1745	1325
Поради семейни причини	3162	3040	2750	3148	2659	2501
Заминали в чужбина	910	965	1152	1335	1498	1519

Професионални колежи с прием след средно образование						
Учащи	2804	2381	2001	1618	1308	1261
Напуснали	7	18	54	17	74	13
в това число:						
Поради нежелание	2	7	8	6	3	1
Поради семейни причини	3	11	16	5	39	8
Заминали в чужбина	2	-	30	3	32	4

Както в предходни години, сред напусналите общообразователните училища през 2017 г. най-голям е относителният дял на учениците, които са заминали в чужбина - 47.3%, следван от дела на напусналите по семейни причини – 36.5%, и на напусналите поради нежелание да учат – 9.5%³.

Подобряването на обхвата, намаляването на дела на отпадащите от училище и на преждевременното напускане на училище са едни от най-сериозните проблеми, които България трябва да реши. Израз на решимостта на правителството да приложи незабавни комплексни мерки, които да гарантират, че децата и учениците ще бъдат обхванати в системата на предучилищното и училищното образование и ще бъдат успешно включени в нея до завършване на средно образование, е осъществяването на Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане и задържане в образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст, създаден в изпълнение на Решение № 373 на Министерския съвет от 05.07.2017 година (Механизъм). *Чрез съвместната работа на институциите за осъществяване на Механизма са постигнати резултати, по-значими от които са следните:*

- Към 01.03. 2018 г. 21 915 деца и ученици са записани в детските градини и в училищата, като от тях повторно отпаднали са 1221, от които само 624 са в задължителна училищна възраст до 16 г.
- Обобщени са основните причини за отпадане от училище.
- Предприети са индивидуални мерки спрямо всяко дете и ученик в риск от отпадане от училище и др.
- На базата на анализ на информацията, предоставена от екипите по реализиране на Механизма, в проекта на План за 2018-2020 година за изпълнение на Стратегията за намаляване дела на преждеременно напусналите образователната система (2013-2020) са заложили мерки, свързани с координация на усилията на институциите за преодоляване на установените проблеми съобразно спецификата на средата в детската градина/училището, населеното място, общината.

³ НСИ, Образование в Република България 2017

В подкрепа на съвместната работа на институциите по изпълнението на Механизма и за ангажиране на родителите в процеса на обхващане и задържане на децата и учениците в системата на предучилищното и училищното образование е изготвен проект на национална програма „Заедно за всяко дете“ за 2018 г. на стойност 450 000 лева. Чрез националната програма се предвижда да се подпомагат детски градини и училища в работата им за подобряване на достъпа до образование и преодоляване на риска от отпадане от училище.

През учебната 2016/2017 година общият брой на студентите в България, записани в четирите образователно-квалификационни степени „професионален бакалавър“, „бакалавър“, „магистър“ и „доктор“ е 249.9 хил., което е с 16.8 хил., или с 6.3%, по-малко в сравнение с предходната учебна година⁴.

Делът на завършилите висше образование младежи на възраст 30-34 г. е вторият водещ показател в сферата на образоването, заложен в стратегия „Европа 2020“ и съответно в Националната програма за реформи „България 2020“. След 5-годишно стабилно нарастване на стойностите на показателя, през 2017 г. се забелязва обръщане на тренда и спад с един процентен пункт:

Таблица 34⁵

Дял на завършилите висше образование младежи на възраст 30 – 34 г.

в България и средно за ЕС

	2012 г.	2013 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.
България	26.9	29.4	30.9	32.1	33.8	32.8

Националната цел, която България си е поставила, е до 2020 г. 36% от младите хора на възраст между 30 г. и 34 г. да са завършили висше образование. Делът на 30 – 34-годишните в ЕС (28), завършили висше образование, е вече 39.9% при европейска цел 40% до 2020 г.

Грижата за младите хора е важна национална кауза, включително в контекста на европейското развитие на страната ни. Възможността за учене и работа на всеки млад човек е в основата на неговото професионално развитие и благоденствие. Действията относно безработицата сред младежите в страната ни се реализират в контекста на Националния план за изпълнение на Европейската гаранция за младежта 2014 – 2020 г., като приоритет на националната политика по насърчаване на заетостта е ускореното намаляване на безработицата сред младежите, особено от групата на неактивните (които не работят, не учат и не се образават, т. нар. NEETs). Навременната и индивидуална работа с всеки младеж е от

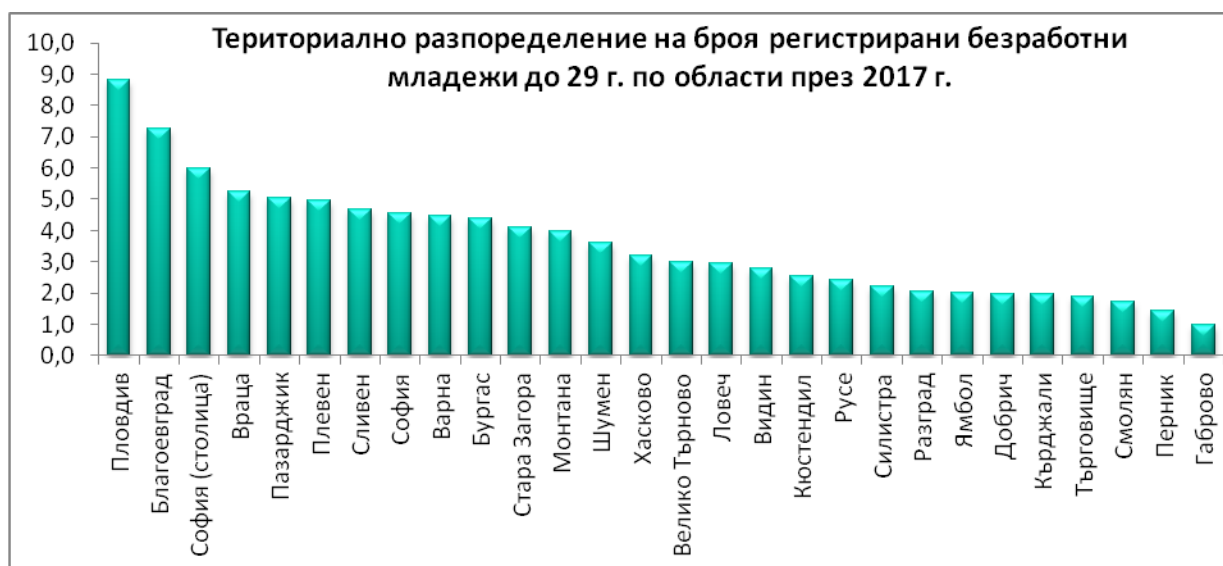
⁴ НСИ, Образование в Република България 2017

⁵ Евростат, Таблици върху политиката на ЕС

изключително значение, тъй като доброто образование и обучение, отговарящо на потребностите на пазара на труда, гарантират заетост.

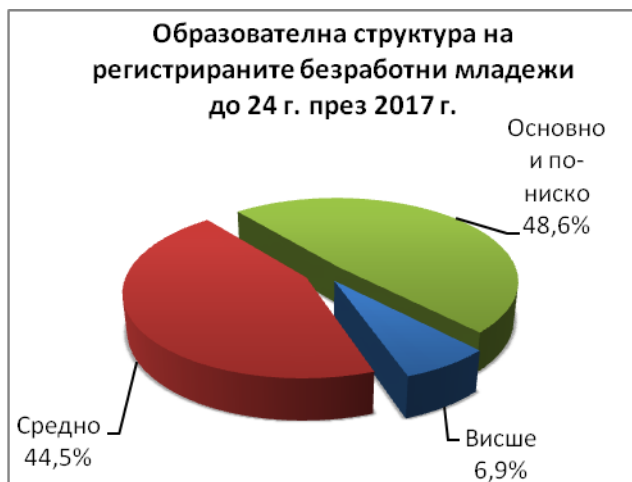
Административната статистика на Агенцията по заетостта (АЗ) показва, че младежката безработица в страната ни значително намалява спрямо 2016 г. Динамиката на младежката безработица през 2017 г. показва, че през декември 2017 г. безработните до 29 г. (вкл. и тези до 24 г.) се свиват с почти 16% спрямо януари 2017 г.

Общият брой регистрирани безработни младежи до 29 г. е разпределен по области, като прегледът на данните показва, че най-голям е броят им на територията на областите Пловдив (8.8%), Благоевград (7.2%) и София-столица (6.0%), а най-малък - в областите Габрово, Перник и Смолян.

Средногодишният брой на регистрираните безработни младежи до 24 г. е 12 920 лица, а делът им в общия брой безработни лица се изразява в 5.5%. На годишна база броят им отчита намаление от 12.3% (1 816 лица), като относителният дял спрямо общия брой

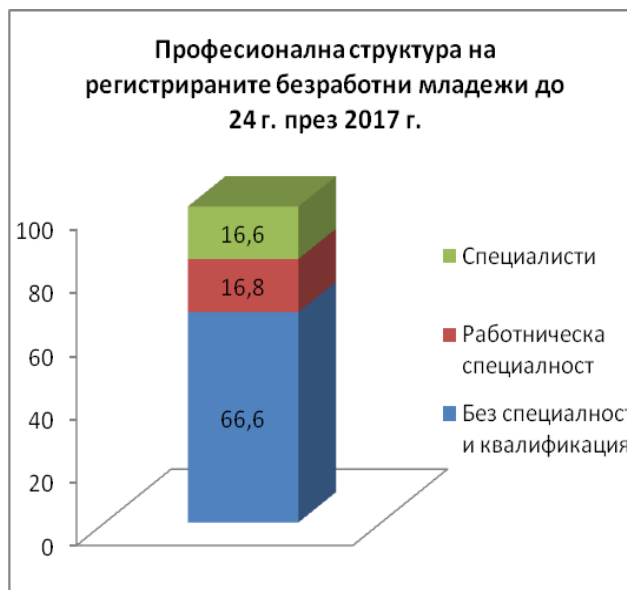
регистрирани безработни бележи ръст от 0.3 процентни пункта (п.п.).

Образователната структура на регистрираните безработни младежи до 24 г. е представена чрез относителните дялове по различните образователни степени, както следва: най-значителен е дялът на притежаващите основно и по-ниско образование (48.6%), следвани от младежите със средно образование (44.5%) и висшистите, чийто дял е 6.9%.

Съпоставката на годишна база отчита ръст от 0.8 п.п. в дела на младежите със средно образование, намаление от 0.7 п.п. се бележи в дела на лицата с основно и по-ниско образование. В дялово отношение единствено безработицата сред висшистите остава без промяна спрямо 2016 г.

Средногодишният брой на безработните младежи до 24 г., придобили *работническа специалност* е 2 170 лица, като дялът им от общо регистрираните безработни младежи от разглежданата възрастова група е 16.8%. При сравнение на годишна база се наблюдава намаление в броя с 14.9% или 381 лица, а дялът им е с 0.5 п.п. по-нисък в сравнение с 2016 г. С относително ниски стойности се запазва и дялът на *специалистите* – 16.6% спрямо общия брой на лицата до 24 г., а броят им е 2 147 лица. В сравнение с 2016 г. се наблюдава намаление в броя на лицата с 11.7% (285 лица), а относителният им дял е с 0.1 п.п. по-малък.

Най-съществен е броят на младежите *без квалификация и специалност* – 8 603 лица, като е налице намаление от 1 150 лица или 11.8% в сравнение с 2016 г. Относителният дял на лицата от общо регистрираните до 24 г. се изразява в 66.6%, като спрямо същия период на 2016 г. се отчита нарастване с 0.4 п.п.

За периода януари-декември 2017 г. средномесечният брой на младежите до 24 г. с *продължителност на регистрацията до 4 месеца* намалява с 10.9% (897 лица) на годишна база, достигайки до 7 340 лица. Относителният дял изчислен спрямо общия брой на регистрираните безработни до 24 г. е 56.8% (при 55.9% през 2016 г.).

Средногодишният брой на подгрупата на младежите до 24 г. с *поддържана регистрация в бюрата по труда повече от 1 година* е 2 077 лица, като на годишна база се отчита значително намаление от 30%. Относителният им дял в общата структура на безработните младежи до 24 г. е 16.1% и намалява с 4.0 п.п. спрямо 2016 г.

Новорегистрираните младежи до 24 г., извършили регистрация в бюрата по труда като безработни през изминалата година, наброяват 2 893 средномесечно, като намаляват с 13.9% в номинално изражение. Представяват 10.7% от всички новорегистрирани през разглеждания период (при 11.6% през 2016 г.).

При анализиране на новорегистрираните по икономически сектори става ясно, че делът на младежите до 24 г. от неуточнен отрасъл⁶ е 58.7% (при 56.8% през 2016 г.).

Регистрираните безработни младежи до 29 г. са 33 600 лица средно през 2017г., а делът им сред всички безработни представлява 14.2%. Паралелът с 2016 г. показва намаление в абсолютен брой, изразяващо се в 11.6% (4 398 лица), а относителният дял спрямо общия брой регистрирани безработни регистрира ръст от 0.9 п.п.

ръст в относителните дялове на младежите със средно и висше образование, докато спад е налице в групата на лицата с основно и по-ниско образование.

За периода януари - декември 2017 г. средномесечният брой на младежите до 29 г., придобили *работническа специалност*, е 5 657 лица, като на годишна база се наблюдава намаление от 10.5% (663 лица). При съпоставка с 2016 г., относителният дял се установява на ниво от 16.8%, нараствайки с 0.2 п.п.

Образователната структура на безработните младежи до 29 г. показва следните тенденции: най-значителен е делът на притежаващите основно и по-ниско образование (43.8%), следвани от младежите със средно образование (41.5%) и висшистите, чийто дял е 14.7%. Паралелът с 2016 г. отчита

Броят на регистрираните безработни младежи до 29 г. с придобита квалификационна степен

⁶ Неуточнен отрасъл – в тази група попадат регистрираните безработни лица, които не са представили при регистрацията документи за наличие на трудова активност през последните няколко години. Тук попадат и всички младежи без доказан трудов стаж.

„специалист” е 7 896 лица, с дял 23.5% от разглежданата възрастова група. В сравнение с 2016 г. е налице намаление от 954 лица или 10.8% в броя, а относителният дял отчита увеличение от 0.2 п.п.

Броят на младежите до 29 г. *без квалификация и специалност* е 20 047 лица, като при съпоставка с 2016 г. намалението е 12.2% (2 780 лица). Делът на младежите без квалификация и специалност, отнесени към общият брой на лицата до 29 г., е 59.7% (при 60.1% през 2016 г.).

През 2017 г. средногодишният брой на младежите до 29 г. с *продължителност на регистрацията до 4 месеца* намалява с 11.7% (2 373 лица) на годишна база, достигайки до 17 933 лица. Дяловото съотношение показва, че 53.4% от регистрираните безработни младежи са с продължителност на регистрацията до 4 м., като спрямо 2016 г. не се наблюдава промяна.

Броят на *продължително безработните младежи до 29 г.* е 5 752 лица, като сравнението на годишна база показва съществено намаление – 29.4%. Относителният дял се свива значително – от 21.4% през 2016 г. до 17.1% през разглеждания период.

Новорегистрираните младежите до 29 г. през 2017 г. са 6 627 лица средно на месец, като в числово изражение намаляват с 13.7% при сравнение на годишна база представляват 24.5% от всички новорегистрирани през разглеждания период (при 26.5% през 2016 г.).

При анализиране на новорегистрираните по икономически сектори става ясно, че делът на младежите до 29 г. от *неуточнен отрасъл* е 49.4% (при 47.3% през 2016 г.).

През 2017 г. са изпълнявани дейности насочени към младежите в контекста на Европейската гаранция за младежта (ЕГМ) и Националния план за изпълнение на европейската гаранция за младежта (НПНПЕГМ). Резултатите през 2017 г. са следните:

- 79 522 индивидуални планове за действие, изготвени от трудовите посредници на новорегистрираните младежи до 29 г. (от тях 34 714 са на младежи до 24 г.);
- 22 341 консултации „лице в лице” между трудовите посредници и младежите до 29 г. са извършвани средномесечно (от тях 8 187 консултации са с младежи до 24 г.);
- 39 873 младежи до 29 г. (от тях 14 715 младежи до 24 г.) са започнали работа на първичния пазар на труда;
- 14 215 младежи до 29 г. (от тях 6 520 са младежи до 24 г.) са включени в програми и мерки за заетост, стажуване и чиракуване, финансирани със средства, както от държавния бюджет, така и от ОП РЧР;
- 2 659 младежи до 29 г. (от тях 1 223 до 24 г.) са включени в различни форми на обучение;

- 25 461 младежи до 29 г. (от тях 10 835 младежи до 24 г.) вкл. са участвали в Ателие за търсене на работа. Ателие за търсене на работа се провежда във всички бюра по труда в страната;
- 1 315 младежи до 29 г. (от тях 507 младежи до 24 г.) са получили индивидуално консултиране от мениджър на случай и съдействие за връзка с други институции за преодоляване на пречките за започване на работа;
- 1 668 младежи до 29 г. (от тях 668 младежи до 24 г.) са потърсили индивидуално психологическо подпомагане от психолозите, назначени по НП „Активиране на неактивни лица”;
- 2 560 младежи до 29г. (от тях 1 171 младежи до 24г.) са участвали в групови консултации за психологическо подпомагане.

През 2017 г. продължава реализирането на съвместни дейности, свързани с подписаните споразумения с партньорите на местно ниво за реализиране на НП ИЕГМ 2014-2020 г. Регионалните служби по заетостта (ДРСЗ) ежесечно предоставят информация за конкретни инициативи за идентифициране и осъществяване на контакт с младежите от групата NEETs, за тяхното активиране и мотивиране за реализиране на пазара на труда. Във всички бюра по труда (ДБТ) от региона на ДРСЗ в страната са инициирани и провеждани срещи с включените в споразуменията партньори – кметове на общини, неправителствени организации и други институции и организации, с цел ефективна комуникация и координиране на работа за реализиране на политиките за младежи, които не работят, не учат и не са регистрирани в ДБТ.

Част от акцентите в съвместните дейности през 2017 г. са:

- организиране и провеждане на информационни срещи с младежи, включително учащи, за популяризиране на услугите предлагани от ДБТ, възможностите за заетост, вкл. професионална мобилност чрез мрежата на Европейските обществени служби по заетостта (EURES) мрежата и повишаване на мотивацията им за активно поведение и включване на пазара на труда;
- обмен и публикуване, чрез информационните сайтове на партньорите на информация за свободните работни места, обявени от работодателите и на информация за общи инициативи;
- провеждане на събития в подкрепа на инициативата на EURES „Европейски ден на работодателя” (13-24 ноември 2017 г.);
- реализиране на информационни кампании за проект „Твоята първа EURES работа” за подпомагане мобилността на младите хора в Европа;
- проведени срещи и консултации с партньорите за презентиране на насърчителните режими за обучение и/или заетост на безработни младежи;
- предоставяне на услуги по заетост на младежите чрез изнесени работни места;
- срещи с работодатели по въпросите за младежката заетост;
- срещи с кметовете на общини/представители на общинските администрации за обсъждане и реализиране на политиката за насърчаване на младежката заетост;

- информирани за възможностите на активните проекти и процедури по ОП РЧР, както и за обучения на безработни младежи в клоновете на ДП БГЦПО;
- координиране и подпомагане на дейността на наетите по Национална програма „Активизиране на неактивни лица“ (НП АНЛ) към общинските администрации
- младежки медиатори;
- изнесени срещи на терен с неактивни младежи. В екипите за работа на терен са включени ромски медиатори, кейс-мениджъри и младежки медиатори, наети по НП АНЛ, специалисти-активизиране, наети по проект „Готови за работа” по ОП РЧР 2014 – 2020 г., здравни медиатори, експерти по етнически и интеграционни въпроси, кметовете на малки населени места и др.;
- реализиране на съвместни проекти със социалните партньори за осигуряване на възможности за младежите за придобиване на професионална квалификация, ключови компетентности и заетост;
- инициативи за участие на младежи в тристранни срещи с работодатели за заемане на свободни работни места, обявени в ДБТ;
- обмен на информация и съвместни дейности с Младежките информационно-консултантски центрове (МИКЦ);
- участие на кариерните консултанти към Кариерния център в ДРСЗ Пловдив в проведените, за първи път в България (заедно с още седем европейски държави), семинари за млади учени, завършващи висшето си образование, кариерни консултанти и работодатели под наслов „Кариера за нова ERA”. Обсъдени са актуални за младото поколение теми, свързани с развитие на лидерските умения и стартиране на успешен бизнес в глобалните условия на ХХІ век. Новите методики за кариерно развитие и между секторна мобилност, както и успешните модели за подготовка и кандидатстване за работа.

През 2017 г. продължават и дейностите в изпълнение на споразуменията за съвместна дейност между АЗ и висшите училища (ВУ). Основна цел при реализиране на съвместните инициативи е осигуряване на достъп на студентите до информация за подходяща трудова реализация и тяхното активизиране в търсенето на услуги по заетост чрез ДБТ. Акцентите в дейностите през 2017 г. са следните:

- участия на представители на ДБТ/ДРСЗ в информационни събития, организирани от ВУ – „Ден на кариерата”, „Ден на отворените врати” и др.;
- участия на студенти в организирани от бюрата по труда трудови борси;
- организиране и провеждане на срещи между представители на ДБТ/ДРСЗ и ВУ във връзка с планиране на съвместни дейности;
- предоставяне, чрез Кариерните центрове към ВУ, на актуална информация за: местния пазар на труда – търсене, предлагане, краткосрочни тенденции; посреднически услуги; свободните работни места за стажуване и начина на кандидатстване; свободните работни места на първичния пазар на труда, обявените в мрежата EURES и по ОП РЧР;

- поставяне в зоните за самоинформиране в ДБТ и в центрoвете „Работа” на информационни материали относно възможностите за обучение във ВУ;
- организиране на съвместни дискусии, информационни дни.

Утвърден инструмент за активиране на неактивни младежи е организирането на специализирани младежки трудови борси. През 2017 г. са проведени 32 борси, в рамките на които работодателите и младежите се срещат, без предварителни ангажименти. В проведените младежки трудови борси са участвали 3 497 младежи до 29 г., като 1 306 са започнали работа след участието си в трудовите борси.

Подкрепящите мерки за интегриране на пазара на труда включват конкретни мерки и програми, по реда на Закона за насърчаване на заетостта (ЗНЗ), даващи възможност на младите хора да започнат първа работа, да стажуват, чиракуват, да се обучават на работното място или да участват в друга форма на обучение. Програмите/проектите и насърчителните мерки от ЗНЗ се финансират със средства от държавния бюджет.

Младежите са приоритетна целева група при изпълнението на насърчителните режими по ЗНЗ, заложи в Националния план за действие по заетостта през 2017 г. (НПДЗ 2017), насочени към подпомагане устройването им на трудовия пазар. Оказано бе активно съдействие за включването им във всички, подходящи за тях, програми/ проекти и мерки за заетост и/ или обучение.

През периода м. януари – м. декември 2017 г. общо в програми, проекти и мерки за заетост и обучение, финансирани със средства от държавния бюджет, са участвали 4230 младежи до 29 г. (от тях 1679 до 24 г.).

Най-голяма заетост за безработните младежи са осигурили следните програми и проекти:

- *Програма „Старт на кариерата”*, която предостави възможност на насочени от ДБТ безработни младежи до 29-годишна възраст, със завършено висше образование (дипломирани), в рамките на 9 месеца да придобият трудов стаж и опит по своята специалност чрез работа в публичната администрация. Целта е улесняване на прехода от образование към заетост и постигане на гъвкава комбинация от знания, умения и практика, съответстващи на изискванията на икономиката. През отчетния период по *Програмата са нововключени 884 младежи*. В резултат от стартирана през м. септември 2017 г. процедура за кандидатстване за работни места по Програмата за заетост през 2018 г., общо 859 младежи до 29 г. предстои да бъдат насочени от ДБТ и наети по трудово правоотношение за регламентирания субсидиран период по Програмата за заетост през 2018 г., след договориране с работодателите.

- *Национална програма „Активиране на неактивни лица” (НП АНЛ)*, по чийто ред и условия работят 88 *ромски медиатори*, назначени в ДБТ в страната. С цел насърчаване на активното поведение на пазара на труда на неактивните и обезкуражените лица, задачата на ромския медиатор е да съкрати/прекрати престоя на лицата без работа и да ги насочи към

реализация на трудовия пазар, посредством мотивирането им да търсят работа и да работят, да учат, вкл. да се образоват, или да се регистрират в бюрата по труда. За целта през 2017 г. медиаторите продължиха да провеждат формални и неформални срещи с лицата, което е първата стъпка към информирание и определяне на личния шанс за започване на работа. Ромският медиатор работи съобразно индивидуалните потребности и характеристики на бенефициентите, информира ги и ги мотивира да бъдат активни на пазара на труда. За постигане на посочените цели, ромският медиатор работи в кварталите с население с предимно ромски етнически произход.

За достигане до младите хора, които не се обучават, не са заети и не са регистрирани в бюрата по труда (NEETs) и за тяхното активиране, продължи и дейността на *младежките медиатори*, назначени в общините с най-висок брой неактивни млади хора. Основната им дейност е свързана с посредничество между неактивните младежи и институциите, които им предоставят подходящите услуги. Към 31.12.2017 г. на терен са работили 97 младежки медиатори. В резултат на реализацията на Национална програма „Активиране на неактивни лица” в бюрата по труда са регистрирани като безработни лица 5 299 неактивни младежи до 29 г., като от тях 2 814 са младежи до 24 г.

- *Програмата за обучение и заетост на продължително безработни лица*, която през 2017 г. включва два компонента – за работодатели от частния сектор и за работодатели от публичния сектор, в т.ч. за наемане на безработни лица за работа в аварийни групи по предотвратяването и/или преодоляването на последствия от аварии и природни бедствия, бе с насоченост към осигуряването на заетост на продължително безработни лица (вкл. младежи до 29 г., регистрирани в бюрата по труда), чрез включването им в обучения, водещи до повишаване на знанията и квалификацията. През 2017 г. по Програмата са включени 77 безработни младежи до 29 г. (от тях 19 са безработни младежи до 24 г.).

- *28 регионални програми за заетост* се реализират през 2017 г. на местно ниво с цел създаването на възможност за преодоляване на социално-икономическите проблеми и негативни тенденции на пазара на труда в отделните региони. Програмите са насочени към специфичните за всяка община групи в неравностойно положение на пазара на труда, в т.ч. и безработни младежи до 29 г. Към 31.12.2017 г. по регионалните програми за заетост са нововключени 136 младежи до 29 г. (от тях 55 младежи до 24 г.).

През 2017 г. АЗ продължава да реализира *конкретни мерки за насърчаване на заетостта от ЗНЗ* (чл. 36, ал. 1 и 2, чл. 36а, чл. 41 и чл. 41а от ЗНЗ), осигуряващи равни възможности, социално-икономическа интеграция, както и условия за развитие на самостоятелна стопанска дейност на младите хора на пазара на труда. Посредством субсидии, работодателите се насърчават да разкриват работни места и да наемат на тях безработни младежи до 29 г., регистрирани в съответните териториални поделения на АЗ, вкл. за стажуване, чиракуване или на непълно работно време, съобразно образователно-квалификационния профил на младежа и продължителността на периода на безработица. През 2017 г. изпълнението на насърчителните мерки по чл. 51, ал. 1 и 2 от ЗНЗ се реализират под формата на *схеми за държавна помощ за наемане на лица в неравностойно положение*

на трудовия пазар или хора с увреждания при спазване на изискванията на Регламент (ЕС) № 651/2014г. (вкл. за наемане на безработни младежи до 29 г.). С предоставяните средства се покриват 50% от разходите за заплати и осигуровки, а за хората с увреждания – до 75%, като продължителността на срока на субсидиране при наемането на безработни лица от тези уязвими групи на пазара на труда и респективно на сключените трудови договори с лицата варира съобразно предпочитанията на работодателите – от 3 до 12 месеца. По чл. 51, ал. 1 и 2 от ЗНЗ общо 97 безработни младежи до 29 г. (от тях 88 безработни младежи до 24 г.) са постъпили на работа през 2017 г. Основна част от работодателите осъществяват дейности в областта на селското стопанство, където финансирането не бе допустимо, съобразно приложното поле на Регламент (ЕС) № 1407/2013 г.

За повишаване пригодността за заетост на безработните лица на пазара на труда и ускоряване на прехода от безработица към устойчива заетост, чрез инвестиране в умения за повишаване на тяхната конкурентоспособност и шанса им за реализация, през 2017 г. се изпълняват и *проекти на социалните партньори* (проект „КРОС” на БТПП, проект „Квалифицирани кадри за бизнеса” на БСК, „Шанс за работа 2017” на КНСБ, проект „Стъпка напред” на АИКБ, проект „Хоризонти II” на КТ „Подкрепа” и проект „Нови перспективи II” на ССИ). По проектите се провеждат обучения за придобиване на професионална квалификация и на ключови компетентности, осигурена е и субсидирана и несубсидирана заетост. Голяма част от успешно завършилите професионално обучение са наети на първичния пазар на труда или на субсидирани работни места, за не по-малко от 3 месеца (съобразно заложените параметри по конкретните проекти). Безработните младежи до 29 г. бяха сред целевите групи по всички проекти. През 2017 г. в обучение по проектите на социалните партньори са включени общо 1 161 младежи до 29 г. (от тях 457 лица до 24г.).

През 2017 г. възможности за безработни лица да участват в обучения предлага и *Държавно предприятие „Българо-германски център за професионално обучение”* (ДП БГЦПО). ДП БГЦПО реализира комплекс от мерки като информирание, консултиране, професионални обучения, обучения по ключови компетентности, подходящи за упражняване на изучаваната професия/ специалност, както и социални умения. Участвали са 254 младежи до 29 г. (от тях 115 младежи до 24 г.).

По реда на чл. 63 от ЗНЗ, АЗ организира обучение на възрастни, съобразно потребностите на пазара на труда, изискванията на работодателите и утвърдения от министъра на труда и социалната политика план на АЗ за календарната година. През 2017 г. са включени в обучение 33 безработни младежи до 29 г., от тях 14 безработни младежи до 24 г.

В обучение на възрастни, организирано от Центъра за развитие на човешките ресурси и регионални инициативи са нововключени 22 безработни младежи до 29 г., от тях 9 безработни младежи до 24 г.

През м. ноември 2017 г. АЗ стартира новата мярка за насърчаване мобилността на безработни лица, посредством получаване на *средства за покриване на разходи за наем, такса за ясла/детска градина или интернет услуги*, регламентирана в чл. 42, ал. 3 от ЗНЗ.

Тази мярка е за безработни лица, насочени за започване на работа в друго населено място, на повече от 50 км от дома им, които сменят адреса си. Предоставената финансова подкрепа за възстановяване на цитираните разходи е насочена и към младежите, напускащи специализирани институции или ползващи социални услуги в общността от резидентен тип с оглед насърчаване на териториалната им мобилност и стимулиране на мотивацията им за самостоятелен и независим от институциите живот. От стартирането на мярката са взели участие 12 безработни младежи до 29 г., насочени от ДБТ (от тях 8 младежи до 24 г.).

В допълнение към програмите и мерките за заетост и обучение, финансирани със средства от държавния бюджет, в заетост и обучение младежите се включват и по операции, финансирани със средства от ЕСФ по ОП РЧР:

- По Проект *“Нова възможност за младежка заетост”* по процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № 2014BGO5M90PO01-1.2014.001 – „Младежка заетост” на ОП РЧР 2014 – 2020 г. се предоставя възможност на младежи до 29 г. за стажуване/обучение по време на работа при работодател, с което се повишава конкурентоспособността им, което улеснява прехода им от образование към заетост и допринася за натрупване на ценен професионален опит, необходим за заемане на свободни работни места, заявени от работодатели. През 2017 г. са сключени 1 716 договора с 1 427 работодатели за общо 2 655 работни места, от които за стажуване – 927 и за обучение – 1 728 работни места. Изплатените средства по схемата за периода от 01.01.2017 г. до 31.12.2017 г. са в размер на 44 225 487 лв. Операцията се ползва със значителен интерес сред младите хора, което наложи и увеличаването на бюджета ѝ няколко пъти. Според проучванията, проведени от външен изпълнител, над 62% от младежите, участвали в операцията, шест месеца след напускането ѝ са заети при същия или друг работодател. Това е най-точният показател за постигането на целите на операцията, тъй като по-голямата част от младежите успешно се включват на пазара на труда след приключване на участието си в мярката.

- Проект *„Обучения и заетост за младите хора“* по процедура за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ № BG05M90P001-1.005 – „Обучения и заетост за младите хора” на ОП РЧР 2014 – 2020г. Целта на проекта е интеграция на безработни младежи до 29 г., регистрирани в ДБТ, в заетост при работодател чрез осигуряване на обучения и субсидия за продължителна заетост. Бюджетът на схемата бе увеличен на 123 854 936 лв., а продължителността – до 2020 г., с индикатор за изпълнение 24 770 безработни младежи от 15 до 29 г.

Проектът се изпълнява на два етапа. По първия етап, който приключва през 2016 г., са финансирани 711 договора за осигуряване на заетост на стойност 37 540 427 лв. Осигурена е заетост на 12 223 младежи. След приключване на първия етап, стартира вторият, в който освен директна заетост се предоставя възможност за обучение с ваучери на безработните младежи. Броят на подадените заявки по време на първия прием от втория етап на проекта бе 2 096 за разкриване на 7 475 свободни работни места. По втория етап на схемата са финансирани общо 1 353 договора за осигуряване на заетост на стойност 15 823 366 лв.

През първото тримесечие на 2017 г. стартира нов прием на заявки за свободни работни места по схемата, в който отпадна ограничението за максималния брой безработни лица, които могат да се наемат от страна на един работодател. Подадени бяха 2 187 заявки за 12 326 работни места. От тях 2 417 с предвидено обучение. По втория прием от втория етап по проекта до 31.12.2017 г. са сключени 899 договора за осигуряване на заетост на стойност 15 863 077 лв.

За периода от 01.01.2017 до 31.12.2017 г. по втория етап на схемата е осигурена заетост на 7 012 младежи. От тях в директна заетост са включени 6 285 лица, а в заетост след преминато обучение са включени 727 лица.

Продължава да се изпълнява процедура по насочване и одобряване на лицата от целевата група за включване в обучения и заетост по схемата и се извършват дейности по подготовка на договорите с одобрените работодатели.

По проекта до момента са издадени 2 022 броя ваучери, както следва:

- 1 252 ваучера за обучения за придобиване на професионална квалификация;
- 36 ваучера за обучения за придобиване на ключова компетентност „Общуване на чужди езици”;
- 734 ваучера за обучения за придобиване на ключова компетентност „Дигитална компетентност”.

- *Операция „Ново работно място“* има за цел да осигури предпоставки за създаване на устойчиви работни места за безработни и неактивни лица. Целта се постига посредством комбинация от мерки за осигуряване на подходящи обучения, вкл. на работното място, както и предоставяне на разнообразни стимули за работодателите за разкриване на нови работни места. Операцията поставя акцент върху интеграцията на едни от най-уязвимите групи на пазара на труда, като сред които са и безработните младежи до 29 г. Към края на 2017 г. в рамките на операцията има 467 проекта, по които са създадени нови работни места за 5 873 младежи на възраст до 29 г. Едно от специфичните изисквания по операцията е постигане на устойчивост на създадените работни места, като работодателите са задължени да запазят поне 50% от работните места, година след приключването на проекта.

- *Проектът „Готови за работа“*, финансиран по ОП РЧР, има за цел стимулиране на активността и подобряване на възможностите за намиране на работа и трудова реализация на младежи до 29 годишна възраст, които не са нито в образование или обучение, нито в заетост и не са регистрирани като безработни лица в ДБТ. В рамките на Проекта се предвижда изпълнението на дейности, с които да се идентифицират неактивните младежи и да се активират и мотивират да започнат обучение или работа. Проектът предлага иновативни решения при привличането на младите хора, като ще се приложи многовариантен подход за активиране на младежите.

В изпълнение на основната цел са поставени и подцели, чрез които може да се проследяват етапите за изпълнение на Проекта. Специфичните цели на Проекта са:

- Мотивиране за активно поведение на пазара на труда на неактивните младежи от целевата група;
- Психологическо подпомагане на неактивните лица чрез провеждане на „Ателиета за търсене на работа“;
- Подобряване на възможностите на младежите за осигуряване на заетост чрез организиране на трудови борси, на които да бъде осъществен контакт между тях и техните потенциални работодатели.

За периода на изпълнение на проекта от 21.02.2017 г. до 31.12.2017 г. се изпълняват дейности по идентифициране и активиране на младежи от целевата група от експерти – активиране. През 2017 г. са идентифицирани общо 1 747 неактивни младежи, като 1 400 от тях са активирани.

- *Операция „Активни“ по ОП РЧР се изпълнява* в периода 2015 – 2018 г. с общ бюджет на процедурата от 26 млн. лв. Работата по проектите на бенефициентите започна през 2016 г. и продължи през 2017 г., като към края на 2017 г. в процес на изпълнение са 69 договора на обща стойност 20 349 505 лв. По операцията работят широк кръг бенефициенти и партньори: неправителствени организации, работодатели, общини и райони на общини, центрове за професионално обучение, социални партньори и др.

Активиране и интеграция в заетост на младежи до 29 г. от групата NEETs е основният фокус на дейностите в проектите по тази операция. Идентифицирането и мотивирането за активно поведение на пазара на труда на неактивни младежи от целевата група е последвано от дейности за включване в заетост, обучение или връщане в образование и обхваща неактивни участници от 15 до 29 г., неангажирани с образование или обучение. Очаква се по операцията да бъдат обхванати 8 700 неактивни участници от посочената група, като 6 500 от тях при напускане на операцията следва да бъдат ангажирани с образование/обучение, да получават квалификация или да имат работа, вкл. като самостоятелно заети лица.

Към края на 2017 г. неактивните младежи на възраст до 29 г., включени в проекти по операцията, са 4 383, а включените в заетост или получили квалификация са 1 853. Не малка част от бенефициентите срещат големи трудности в намирането на представители на целевата група за участие в проектите. Дейностите по одобрените проекти продължават до края на 2018 г.

За проследяване и оценяване на ефективността от провежданите програми и мерки на пазара на труда, финансирани със средства от държавния бюджет, МТСП изпълнява проект BG05M9OP001-1.007-0001 „Повишаване ефективността на провежданата политика по заетостта” по ОП РЧР. Той включва две изследвания на ефекта от активната политика на пазара на труда (нетни оценки), като резултатите от първото бяха публикувани през 2017 г.⁷ Изводите от изследването недвусмислено показват, че основен принос за намаляване на младежката безработица има активната политика на пазара на труда, като една от основните причини за това е, че голяма част от програмите и мерките са насочени към младежи до 29 години, като същевременно нетният ефект при тях е висок.

⁷ https://www.mlsp.government.bg/ckfinder/userfiles/files/politiki/zaetost/strategii%20izsledvaniq%20otchet/Final_Report.pdf

Оценката показва, че младежите до 29 г. са сред целевите групи, за които участието в програми води до лесна последваща реализация на пазара на труда. В допълнение, този ефект се очаква да бъде дългосрочен, тъй като тяхната трудова дейност предстои. За целите на анализа безработните лица са групирани в 4 възрастови групи: (1) младежи до 24 години, (2) младежи от 25 до 29 години, (3) възрастова група от 30 до 55 години и (4) над 55 навършени години. Ефектите, както в тестовата, така и в контролната група, са най-големи при младежките групи. Най-високият нетен ефект е оценен при младежите до 24 навършени години (48.3). Това означава, че стимулирането на най-младите участници на пазара на труда води до много голям ефект чрез сравнително бързата им последваща реализация. На второ място по нетен ефект са лицата между 25 и 29 години – 22.5 процентни пункта. Изводът, който може да се направи, е че активната политика на пазара на труда е ефективно средство за борба с младежката безработица.

Според изследването, най-висок е брутният ефект, измерен с последваща реализация на лицата, на Национална програма „Старт на кариерата“, която е насочена към младежи, завършили висше образование, на които обикновено е необходима помощ за придобиване на първоначален професионален опит, за да си намерят работа, след което сравнително лесно си намират последваща заетост.

Изследването наблюдава и промяната в самооценките на лицата, преди включването и след приключването на участието в програмите и мерките, по 6 критерия: професионални знания и умения; умения за търсене на работа; шанс за намиране на работа; самочувствие; лично материално състояние; материално състояние на домакинството. При младежите (до 29-годишна възраст) се забелязва най-голяма положителна промяна по всички критерии.

Критерии за самооценка	до 29 г.		30-49 г.		50+ г.	
	Преди	След	Преди	След	Преди	След
Професионални знания и умения	4,2	4,9	4,2	4,7	4,2	4,6
Умения за търсене на работа	4,0	4,6	3,9	4,4	3,7	4,1
Шанс за намиране на работа	3,6	4,4	3,4	4,0	3,1	3,6
Самочувствие	4,3	4,8	4,0	4,6	3,6	4,2
Лично материално състояние	3,5	4,2	3,2	3,8	3,1	3,6
Материално състояние на домакинството	3,7	4,2	3,4	3,9	3,2	3,7

През последните години обучението и възпитанието в предприемачески дух е съществен компонент в цялостната политика в страната. Огромна помощ за реализирането

на проекти за обучение на ученици, студенти и млади предприемачи оказват международни донори и фондовете на ЕС. След присъединяването на страната към Европейския съюз усилията се осъществяват в контекста на Европейската харта за малките предприятия. Целта е на всички образователни нива да се преподава бизнес и предприемачество, както в средните училища и университетите, така и в програми за предприемачи, възрастни и безработни лица.

В социален аспект обучението по предприемачество помага на човек да се предпази от обществена изолация. То също осигурява високо годишно ниво на възвръщаемост на инвестициите, що се отнася до съотношението на единица средства в полза на обществото към всяко инвестирано евро.

През 2017 г. по проект „sTARTs IV” на Министерство на икономиката в обучение по предприемачество са включени ученици от 6 училища в страната – 3 училища по изкуствата и 3 спортни училища (Национална гимназия за приложни изкуства „Св. Лука”, гр. София, Национална професионална гимназия по полиграфия и фотография, гр. София, Национална художествена гимназия „Цанко Лавренов”, гр. Пловдив, Спортно училище „Васил Левски”, гр. Пловдив, 166 Спортно училище „Васил Левски”, гр. София, Спортно училище „Юрий Гагарин”, гр. Бургас). Проектът се изпълнява от фондация „Джуниър Ачийвмънт“. По-важните дейности и постигнати резултати от реализиране на проекта са:

- Обучение по предприемачество на ученици от средните училища по изкуства и спортни училища в страната – обучени са 53-ма ученика;
- Създадени тренировъчни предприятия „Учебна компания” в шестте училища по проекта;
- Проведени обучителни семинари – Креативен лагер – „Работа с ментори и бизнес консултанти - създаване на търговска марка, генериране на идеи и маркетингова стратегия”;
- Проведен иновационен лагер за социални предприемачи и финансов лагер;
- Проведено обучение за ролята на интелектуалната собственост за съвременния бизнес;
- Посещение в реални предприятия;
- Участие в регионални състезания на тренировъчни предприятия от средните училища по изкуства и спортни училища в гр. Перник, гр. Карлово, гр. Враца и гр. Варна.
- Провеждане на конкурса „Брандико”, целящ запознаване на учебните предприятия към разбирането, същността и значението на изграждането и защитата на интелектуалната собственост. През 2017 година в конкурса „Брандико” взеха участие 43 тренировъчни предприятия.
- В областта на младежкото предприемачество през 2017 г. Министерство на икономиката реализира проект „Техностарт 3 - Насърчаване на иновационната активност на младите хора”. Целта на проекта е да се стимулират млади предприемачи – дипломирани и настоящи студенти и докторанти в България и чужбина. По проекта бяха получени общо 92 кандидатури, а одобрени за финансиране са 13 стартиращи фирми. Общата сума на безвъзмездната финансова помощ е 248 251 лв. Ободрените бизнес идеи, обхващат дейности, както от сектора на производство, така и от сектора на научната и развойна дейност, с приложение от биотехнологиите и медицината до машиностроенето, козметиката, храните и сферата на спорта.

В областта на младежкото предприемачество през 2017 г. са реализирани инициативи по програмите за трансгранично сътрудничество (ТГС) по инструмента за предприемаческа помощ II (ИПП II) между: България и Сърбия и България и Македония, за програмен период 2014 – 2020 година. Дейностите са реализирани от български организации, партньори по проекти за ТГС, съфинансирани от ИПП II на Европейския съюз и националния бюджет на Република България в съотношение 85%:15%.

В рамките на Приоритет I през 2017 г., по Програмите за ТГС ИНТЕРРЕГ-ИПП България – Сърбия и България - Македония 2014 – 2020 г. са реализирани два проекта. По Програмата за ТГС ИНТЕРРЕГ-ИПП България – Сърбия 2014-2020 е реализиран Проект СВ007.1.21.378, „Виртуални предприятия“. Проектът е с партньор от Република България – Фондация за развитие на северозападна България, гр. Монтана, а една от главните му цели е оказване на подкрепа на младите хора в придобиване на практически бизнес и предприемачески умения, които да им позволят да надградят образованието си и да подобрят икономическото си състояние чрез разработване и изпълнение на инициатива за виртуално предприемачество, симулираща реална бизнес среда за предприемачи и служители. Резултатите са насочени към предоставяне на умения, знания, по-добър достъп до допълнителна заетост и възможности за образование на младите хора по отношение на предприемачеството. По-конкретно през 2017 година са постигнати следните резултати:

- изготвяне на проучване на пазара на труда и методология за избор на потенциални стажанти;
- изготвяне на проучване и анализ на потенциала на трансграничния регион за намаляване на младежката имиграция;
- разработване на Ръководство за местна политика за предприемачество сред младежите;
- разработване на софтуерен продукт „Виртуално предприятие“;
- създаване на виртуални фирми за самостоятелна заетост;
- провеждане на съвместен семинар за Р2Р обучение и обмен сред участниците във виртуалното предприятие след курса;
- разработване на ръководство - необходими документи за създаване на фирма;
- създадена е устойчива мрежа за обмен на знания, образование и комуникация.

Броят на младите хора на възраст до 29 г., получили подкрепа е 40. По Програмата за ТГС ИНТЕРРЕГ-ИПП България – Македония 2014-2020 се реализира проект СВ006.1.22.142 „Подкрепа за предприемачество и популяризиране на услугите в туризма“. Той е с партньор от Република България - Сдружение „Младежки общински съвет“, гр. Кюстендил, а основната му цел е повишаване качеството на туристическото обслужване в трансграничния регион чрез повишаване на квалификацията и стимулиране на предприемачеството сред младежите. Резултатите от този проект са насочени към подобряване на съответните бизнес знания и умения на младите хора и преодоляване на несъответствието между академичните знания и нуждите на пазара. През 2017 г. по проекта са постигнати следните резултати:

- ✓ проведено е проучване за идентифициране на нуждите и предизвикателствата в туристическия сектор по отношение на човешките ресурси, качеството на услугите и предприемаческите инициативи;
- ✓ проведено е специализирано обучение на млади предприемачи в туризма от България;
- ✓ разработена е онлайн STEPS платформа за активни образователни инициативи с фокус върху младежите в сферата на предприемачеството и самонаемането в туристическия сектор;
- ✓ създадена е мрежа от предприемачи в сферата на туризма.

Броят на младите хора на възраст до 29 г., получили подкрепа е 50. Проектът допринася за постигането на Оперативна цел 1.2.2 „Насърчаване на икономическата активност на младите хора“, задача 3 „Консултиране на предприемчиви млади хора с цел развитие на собствен бизнес“ от Националната стратегия за младежта (2010-2020).

С цел насърчаване на младежкото предприемачество в Национална програма за младежта (2016-2020) е Подпрограма 2: Национални младежки инициативи и кампании е включена специална тематична област „Младежко предприемачество“ по която на конкурсен принцип се финансират проектни предложения на неправителствени организации работещи с млади хора и на неформални младежки групи. През 2017 г. са финасирани 4 проекта, които реализират дейностите си в градовете София, Плевен и Пазарджик. В проектните дейности са включени общо 329 младежи, които са участвали в обучения за придобиване на ключови компетенции и умения за стартиране на собствена бизнес идея.

През 2017 г. са предприети мерки за насърчаване на изследователския интерес на учениците и студентите чрез участие в различни проекти. В Национален конкурс „Млади таланти“ са участвали 30 проекта на ученици на възраст 15-20 години а победителите представиха страната на Европейския конкурс за млади учени и на Европейското научно изложение. В „Лаборатория на славата“ – съвместна инициатива на дирекция „Наука“ на МОН и Британския съвет – са включени 350 ученици. Ежегодно се провежда и Национален конкурс за наука „Питагор“, в който участват млади български учени. През 2017 г. са участвали 8 номинирани млади учени, а двама от тях са определени за носители на голямата награда „Питагор“ в раздел „Млад учен“.

През 2017 г. е надхвърлен заложеният от Центъра за развитие на човешките ресурси индикатор за брой мобилности на студенти по програма „Еразъм+“, като се отбелязва преизпълнение с около 7.5% и броят на участниците достигна 2807 души. Този ръст се дължи на все по-големия интерес към програма „Еразъм+“, която предоставя допълнителни възможности за квалификация и придобиване на нови.

1.2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО

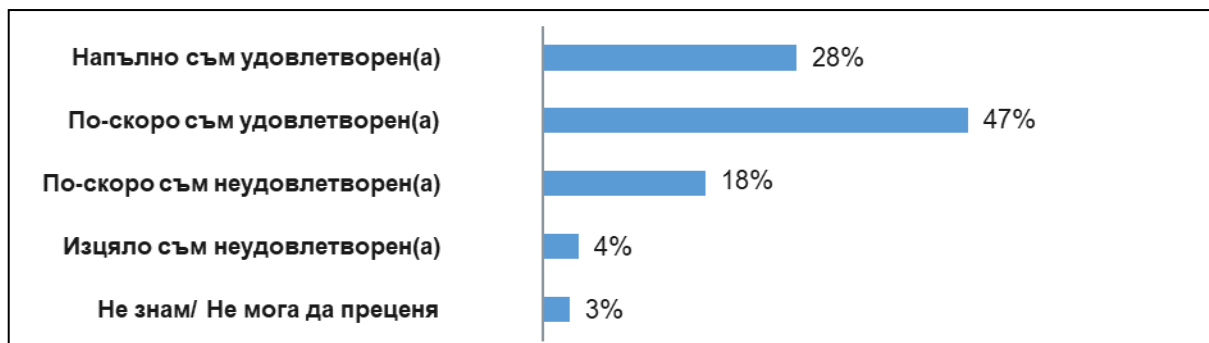
Един от ключовите индикатори спрямо младежите са именно нивата на икономическа активност и кариерно развитие на младите хора. Заложените индикатори в проведеното проучване, целят да създадат правилни ориентири спрямо очакванията на младите хора към

реализацията им на пазара на труда, очакванията им спрямо финансовата удовлетвореност, както и нивата на предприемаческа активност сред младите хора.

В тази част на проучването са включени и индикатори спрямо удовлетвореност, самооценка спрямо финансовото положение, очаквания за месечен доход, за да живеят добре и т.н. Тези индикатори дават посока за размисъл спрямо очакванията на младите хора за реализацията им в България и в голяма степен могат да бъдат използвани за ранно алармиране относно проблемите в реализацията на младите поколения на пазара на труда в България.

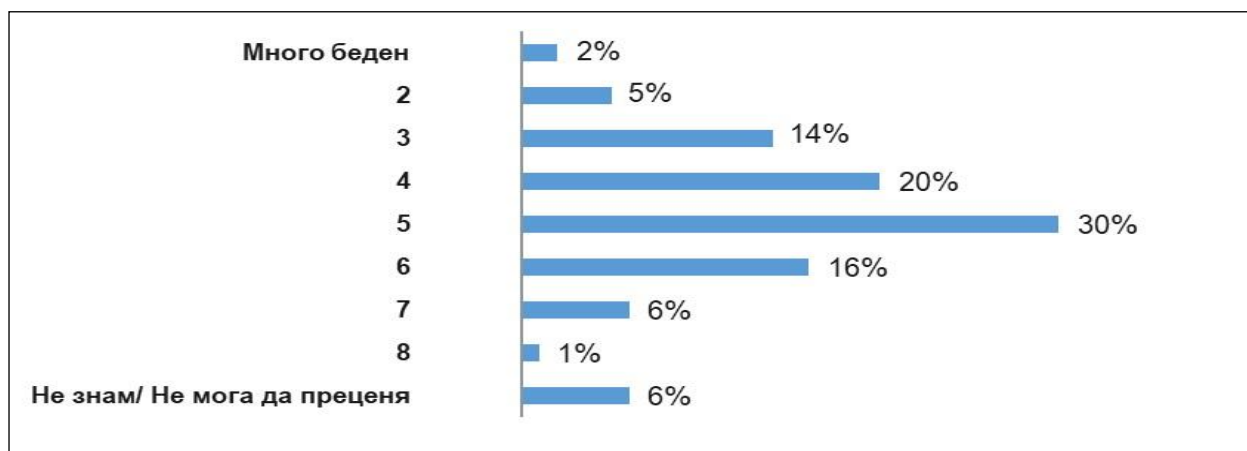
Ключов въпрос относно младите хора е индикатора за степен на удовлетвореност относно живота. Данните показват високи нива на удовлетвореност сред младите в България – 75% посочват, че са напълно удовлетворени или по-скоро удовлетворени от начина си на живот.

Вие лично до колко сте удовлетворен от живота си?
Въпрос с предварително посочени опции. База: 2004 души

Най-големи натрупвания за общата оценка на младите относно тяхното материално положение са в средната скала. Ромите, безработните и неучащите и неработещите са основната част от тези, които се позиционират в по-ниските социални слоеве, докато при висшистите най-големи натрупвания има както в средната опция, но така и в по-горната.

В България днес има хора, които са бедни и хора, които са богати. Вие лично къде бихте се поставили на тази скала?

Над половината смятат, че заплати между 1000 и 2000 лева са достатъчно, за да се живее добре. Сред младежите от ромски произход се наблюдават по-ниски стойности на месечен доход, тъй като доходите им към момента така или иначе са по-ниски от средните. Реални са очакванията на младите хора и по отношение на декларативната оценка за месечен доход, които да позволи на човек да живее добре спрямо населеното място.

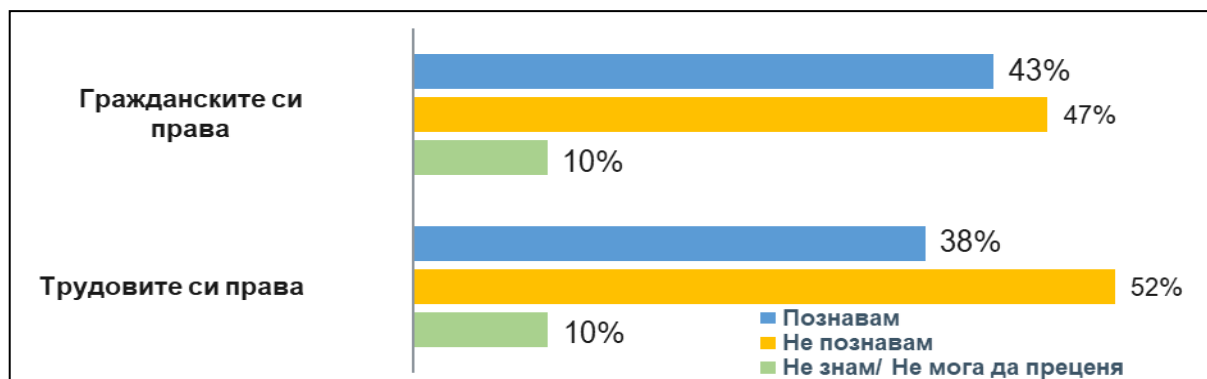
В най-голям дял младите хора смятат, че трябва да получават доход от 1501 и 2000 лева, за да живеят добре. Данните показват реалистични нагласи на младите хора спрямо степента на образование и населеното място, в което живеят. Хората с по-ниска образователна степен и живеещи в малки населени места посочват, че биха живели добре с доходи под 1500 лв., докато хората с по-висока образователна степен, живеещи в по-голямо населено място, посочват доходи над 2000 лв.

Темата за богатството дава друг поглед върху младежките виждания. Най-голям дял от младите хора смятат, че с доход над 10 хил. лв. човек може да се нарече богат. И тук са видни зависимостите според населеното място, нивото на образование и съответно доходите на младежите към настоящия момент.

Само 17% разполагат със спестени пари. Тези с висше образование обаче са два пъти повече в сравнение с общата картина. Данните са логични предвид факта, че други въпроси ни показаха, че те са от младите българи, които са с най-добър материален статус и това им позволява да отделят определен дял от парите си за спестявания. Не може да се констатира финансова безотговорност на младите хора. Личният доход и доходът на домакинството са основните водещи фактори по отношение на степента на спестовност. Оптимистична картина е че при по-високи доходи повече млади хора биха спестявали.

Висок е процентът на лица, които не знаят, дали се осигуряват и са основно сред най-младите. Причината вероятно е, че все още не са достатъчно добре запознати с осигурителната система. Вижда се много ясно, че с напредването на възрастта делът на незапознатите намалява съществено. Високи нива на неосигурени младежи се отчитат при младежите от ромски произход. Тук е необходимо да имаме предвид, че младежите, които все още са част от образователните структури могат да не са наясно за типа осигуряване, което им се полага с оглед на това, че все още са в процес на обучение и това също да повишава дела на младежите, които посочват, че не са осигурени.

Вие лично можете ли или не можете да кажете за себе си, че познавате?

Близо половината от младите (47%) не познават гражданските си права, а трудовите – малко над половината (51%). Отново възрастта тук е определяща, като с нейното напредване все повече младежи се запознават с правата си. Най-големи натрупвания на запознатост и тук отново има сред висшистите. Естествено е, че младежите, които не са част от пазара на труда, в по-малка степен да са запознати с трудовите си права.

Необходимо е целенасочено образование на младите хора по отношение на гражданските им права, защото това е възможност за по-активно участие на младите хора в обществения живот. Запознаването с трудовите права от друга страна дава възможност младите хора да изградят в себе си защитни механизми спрямо нарушаване на правата им в работно отношение.

Когато става дума за организации за подкрепа на младите хора в процеса на търсене на работа или инициативи за професионално ориентиране и реализация, съответно 46% не знаят за тяхното съществуване, а една трета само са чували. Прави впечатление, че най-висок е процентът на не запознатост сред групата, която трябва да е най-заинтересована – безработните, ромите, неучащите и неработещите

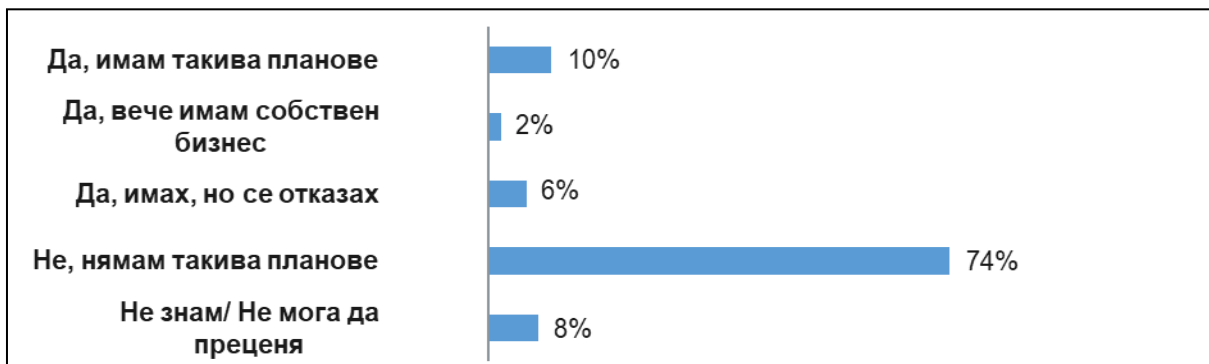
Висок е дялът на младите хора, които не са запознати с инициативи за професионално ориентиране и реализация. Едва 32% са запознати с такъв тип инициативи. Интересно е че хората с висше образование също не са запознати в големи дялове с подобни инициативи, което показва, че не са толкова широко популяризирани.

Причините за ниските нива на запознатост с подобен тип структури може да бъдат търсени в няколко посоки: липса на информация, а от друга страна липсата на интерес сред младите хора с оглед на житейските им планове и желание за реализация.

Данните регистрират ниски нива на декларативност по отношение на стартиране на собствена бизнес инициатива. 10% от младежите имат планове за стартиране на собствен бизнес. Това, което прави впечатление е фактът, че няма разлика по отношение на степента на образование – и хора с ниско образование, и такива с високи декларират, че биха започнали собствен бизнес. Необходимо е да имаме предвид тук, в анализа на тези данни, че естеството на бизнес инициативата може да позволява на младежи и с по-ниско образование да реализират подобен тип идея.

Вие лично имате или нямате намерение да започнете собствен бизнес?

Въпрос с предварително посочени опции. База: 2004 души

Положителна тенденция, която можем да отбележим, че няма особена динамика по отношение на пола на младежите, които декларираат, че биха започнали собствен бизнес.

Едва 4% от младите хора в България са търсили възможност за финансиране на бизнес начинание. Този нисък процент от една страна се дължи на липсата на инициативност за стартиране на бизнес, а от друга страна е може да се дължи на идеята да стартират бизнес със собствен или семеен капитал. Пофилът на младежите, които отговарят положително на този тип въпрос, са в по-голям дял хора на възраст 25-29 г. с висше образование и високи лични доходи. Необходимо е да отчитаме, че социо-демографските характеристики на респондентите дават съществени отговори и обяснения за нивата на предприемаческа инициативност. Тук трябва да се има предвид, че в България няма високи нива на предприемаческа култура, която да се предава през поколенията, а и в голяма степен е залегнало усещането, че бизнес се прави по втория начин.

Необходимо е да отчетем, че в последните години младите хора имат все повече примери на млади реализирани хора със собствени бизнес инициативи. Формирането на такива примери с течение на времето ще даде отражение върху формирането на по-силна предприемаческа култура в България. Развитието на стартър културата, която не е съсредоточена само в рамките на столицата, също е възможност за даване на положителен пример. Високите нива на ползване на компютър и интернет сред младите хора е възможност за търсене и набавяне на такъв тип специфична информация за стартиране на бизнес и най-вече възможностите за свързване на хора с еднакви бизнес интереси.

2. ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО ИНФОРМАЦИЯ И КАЧЕСТВЕНИ УСЛУГИ

2.1. РЕАЛИЗИРАНИ МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ

През 2017 г. ММС работи по поддържане на портала „Национална информационна система за младежта“, съдържащ регистър на младежките организации и на организациите, работещи в полза на младежта, раздели с актуална информация за младите хора, документи, свързани с реализирането на политиката за младежта в страната и друга полезна информация, съобразно потребностите на българските младежи. Чрез портала се поддържа активна комуникация с младежките организации в страната, които предоставят актуална информация за дейности, инициативи, кампании и конкурси за младежкия сектор в страната. Активно се провеждат и онлайн анкетни допитвания за мнението на младите хора по актуални теми в национален и европейски план.

През 2017 г. са актуализирани данните на организациите, подали документи за вписване в Национална информационна система за младежта. Вписани в системата са общо 207 организации, от които 63 са младежки организации по смисъла на Закона за младежта, а 144 са неправителствени организации, работещи с младите хора в страната.

В рамките на 2017 г. е реализирана нова процедура за вписване на организации в списъка на национално представителните младежки организации в страната, съгласно изискванията и разпоредбите на Закона за младежта. Утвърдени са две национално представителни организации, отговарящи на изискванията на чл. 22 от Закона за младежта, а именно: сдружение „Младежки глас“ и сдружение „Български младежки червен кръст“.

Националната телефонна линия за деца (НТЛД) с хармонизиран общоевропейски номер 116 111 и е насочена към децата в риск, но обхваща и родителите, специалистите, работещи с деца, както и всички граждани, които искат да сигнализират за дете в риск или да получат консултация във връзка с проблемите на децата. Тя е утвърдена като най-бързия и достъпен начин за предоставяните консултиране, информирание и помощ по всички въпроси и проблеми, свързани с деца, като по този начин подпомага цялостното функциониране на системата за закрила.

На телефон 116 111 през 2017 г са приети 69 279 повиквания и са проведени 11 015 консултации. От тях 698 са били свързани с насилие над деца, а други 158 - с училищен тормоз. Подадени са 610 сигнали за деца в риск към дирекциите „Социално подпомагане“, Отдел "Закрила на детето". В много от тези случаи е била осъществена и връзка с други органи като РУП, РУО, медицински заведения.

Запазва се тенденцията за повишаване активността по отношение на предоставянето на социални услуги за деца и семейства, насочени към подкрепа на деца и семейства от уязвими групи. Най-активни са Център за обществена подкрепа, Център за информирание, консултиране, обучение и подкрепа на деца, Център за работа с деца на улицата, Център за временно настаняване, Кризисен център за деца, Мобилен център за работа с деца и семейства.

За 2017 г. председателят на Държавната агенция за закрила на детето, на основание чл. 43б, ал. 1 от Закона за закрила на детето, е издал 96 лиценза за предоставяне на 104 социални услуги за деца. За 2017 г. председателят на Държавната агенция за закрила на детето (ДАЗД) на основание чл. 43б, ал. 1 от Закона за закрила на детето (ЗЗД) е издал 107 лиценза, от тях 38 са за предоставяне на иновативни услуги и 3 преиздадени поради настъпила промяна в обстоятелствата.

Социалните услуги, за които е издаден лиценз, са:

- Център за социална рехабилитация и интеграция – 21;
- Център за обществена подкрепа – 18;
- Мобилен център за работа с деца – 7;
- Мобилен център за информирание, консултиране, обучение и подкрепа – 1;
- Мобилен център за театрални дейности за деца и младежи с увредено зрение – 1;
- Мобилен център за интеграция и социализация на деца чрез спорт – 2;
- Мобилен център за работа с деца и семейства в риск – 1;
- Дневен център за деца с увреждания – 3;
- Дневен център за деца с увреждания – седмична грижа – 1;
- Дневен център за работа с деца в неравностойно положение и деца на улицата – 1;

- Дневен център за деца и семейства на онкоболни – 1;
- Дневен център за деца и/или младежи с увреждания – 3;
- Кризисен център – 5;
- Приемна грижа – 5;
- Център за информиране, консултиране, обучение и подкрепа на деца – 9;
- Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания – 1;
- Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания – 2;
- Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания – 5;
- Център за правата на децата – 3;
- Звено „Майка и бебе” – 1;
- Център за ранна интервенция – 3;
- Център за ранно детско развитие – 1;
- Социален асистент – 1;
- Личен асистент – 1;
- Обществена трапезария – 1;
- Преходно жилище – 1;
- Център за семейно консултиране и психосоциална работа с деца – 1;
- Консултативна линия с телефон и чат за онлайн безопасност – 1;
- Център за работа с деца в риск – 1;
- Център за подкрепа и консултиране на ЛГБТИ младежи и техните семейства – 1;
- Обучение, консултиране и подкрепа на приемни семейства, кандидат-осиновители, осиновители и осиновени – 1;
- Обучение, консултиране и подкрепа на кандидат-осиновители, осиновители и осиновени – 1;
- Социално общезитие на деца и майки с деца в неравностойно положение – 1;

Активните лицензи към 31.12.2017 г. са 314 броя за 354 социални услуги за деца.

Социалните услуги, за които е издаден лиценз са:

- Център за социална рехабилитация и интеграция – 21;
- Център за обществена подкрепа – 18;
- Център за информиране, консултиране, обучение и подкрепа на деца – 8;
- Мобилен център за работа с деца – 7;
- Дневен център за деца с увреждания – 6;
- Приемна грижа – 5;
- Кризисен център – 4;
- Социален асистент – 3;
- Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи без увреждания - 5;
- Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания – 3;
- Център за правата на децата – 3;
- Център за ранна интервенция – 3;
- Обучение, консултиране и подкрепа на приемни семейства, кандидат-осиновители, осиновители и осиновени – 1;

- Обучение, консултиране и подкрепа на кандидат-осиновители, осиновители и осиновени – 1;
- Дневен център за деца – седмична грижа – 1;
- Дневен център за работа с деца в неравностойно положение и деца на улицата – 1;
- Дневен център за деца от семейства на онкоболни – 1;
- Преходно жилище за деца – 1;
- Обществена трапезария – 1;
- Център за семейно консултиране и психосоциална работа с деца – 1;
- Социално общежитие за деца и майки с деца в неравностойно положение – 1;
- Звено „Майка и бебе“ – 1;
- Личен асистент – 1;
- Консултативна линия с телефон и чат за онлайн безопасност – 1;
- Център за работа с деца в риск – 1;
- Център за ранно детско развитие – 1;
- Център за подкрепа и консултиране на ЛГБТИ младежи и техните семейства – 1;
- Мобилен център за информиране, консултиране, обучение и подкрепа на деца – 1
- Мобилен център за интеграция и социализация на деца чрез спорт – 1;
- Мобилен център за театрални дейности за деца и младежи с увредено зрение – 1.

Активните лицензи към 31.12.2017 г. са 314 броя за предоставянето на 354 социални услуги за деца.

И през 2017 година Младежките информационно-консултантски центрове (МИКЦ), финансирани по Национална програма за младежта (2016-2020) на Министерство на младежта и спорта предоставят безплатни услуги за младите хора от всички региони на страната. Увеличен е броят на центровете от 32 на 36, а с увеличението е разширен значително и обхватът на младите хора, включени в тяхната дейност. Общо през 2017 г. в инициативи, обучения и услуги, предоставяни от МУКЦ, са участвали 214 133 младежи. От тях 58 912 са били млади хора в неравностойно положение, 21 805 са безработни, 41 955 са работещи, 105 202 са ученици, а 41 221 са студенти.

Услугите, предоставени от центровете са насочени към информиране, консултиране и обучаване на младежите. Предоставят се също така и услуги за организиране на свободното време и за подпомагане и подкрепа на личностното, социалното и професионалното развитие. Значителна част от дейностите по проектите за МИКЦ са пряко свързани с младежката безработица и активирането на младежите за включване в пазара на труда. От общо 430 реализирани обучения 123 от тях са на теми, свързани с развитие на социалните умения, формиране на предприемаческа култура, стимулиране на кариерната ориентация и заетостта, мотивация за работа, трудови правоотношения и др.

Центърът за развитие на човешките ресурси (ЦРЧР) отчита преизпълнение с над 7.5% на заложения индикатор за брой, млади хора, използвали услугите на мрежата Евродеск за информиране. Реализирана е висока посещаемост на националната Евродеск уеб страница, в резултат на което повече млади хора са информирани за възможностите, предоставяни от Европейския съюз.

С цел подобряване на географския обхват на разпространението на информацията за младежи, през 2017 г. ЦРЧР допълва списъка на организации-мултиплаери, като добави такива в нови градове на страната. Отчетен е и повишен интерес в социалните мрежи към информацията, посветена на възможностите за младежи. Реализирани са национални кампании в малки населени места за информиране на младите хора на възраст между 15 и 29 години относно ползите от сертификатите Europas и Youthpass за признаване на придобити умения и компетенции, което да доведе до повишен интерес към тяхното използване сред целевата група.

Младежките центрове, изградени по Програма BG06 „Деца и младежи в риск“ продължават да развиват активна информационна дейност за привличане на младите хора в дейностите им. Центровете разширяват портфолиото от услуги за младежите, съобразно техните интереси, запазвайки тези дейности, които са установени като добра практика и предизвикващи голяма посещаемост – неформални обучения за активно гражданство, човешки права, демократични ценности и кампанията „Не на омразата“, клубове по интереси, дейности с екологична насоченост, професионални курсове, дейности за свободното време и спортни активности. Изградени са механизми за сътрудничество между младежките центрове и структурите на образователните, общинските и държавните администрации за предоставяне на информация, съдействие на младите хора и провеждане на неформални обучения и информационни кампании в училища и университети при търсене на работа, връщане в образователната система, квалификация и преквалификация, услуги на администрацията в помощ на младежите и др.

През 2017 г. Министерството на културата продължава да изпълнява *Програма на мерките за закрила на деца с изявени дарби* от държавните и общински училища, по която се подкрепят деца и младежи на възраст между 15-20 години. През годината стипендии и еднократно финансово подпомагане по тази програма са получили общо 1046 младежи по предложение на министъра на културата, министъра на образованието и науката и министъра на младежта и спорта. Средствата за осъществяване на програмата са отпуснати от държавния бюджет и са в размер на 1 800 000 лв.

От страна на Министерството на културата през 2017 г. са отпуснати 213 стипендии и 21 еднократни финансови помощи за ученици от държавни и общински училища.

Инициативи и услуги в подкрепа на развитието на младите хора в страната през 2017 г. реализира и Национална агенция за приходите (НАП). За поредна година НАП провежда *образователната кампания „Влез в час с данъците“*. Акцент в кампанията през тази година са данъчните онлайн видео уроци и специално разработения за тази цел данъчен портал www.vlezvchas.bg. В рамките на кампанията близо 100 служители на НАП се срещнаха с ученици на възраст между 14 и 18 години в общообразователни училища в 28-те областни града в страната. Проведоха се близо 860 срещи на данъчни лектори с около 20 000 ученици от цялата страна. Целта на срещите с лекторите на НАП е да провокират интерес у учениците и да им предоставят подходящи за тях източници на информация за данъците и осигуровките.

Онлайн комуникацията включва дейности по разработване на данъчен портал www.vlezvchas.bg, на който в рамките на кампанията са публикувани онлайн курсове за видовете данъци в България, здравето и социално осигуряване, касовите бележки, държавния бюджет, деклариране на доходите и други теми, полезни и важни за младите хора. Онлайн уроците са публикувани и в канала на НАП в YouTube и на фенстраницата на проекта във Facebook. Разработен е модул за администриране на сайта, който позволява да се следи статистиката за различни параметри на участниците и модул за избиране на победителите в създаденото приложение за игра с въпроси. Онлайн активността и привличането на нови фенове на страницата на кампанията се осигури и чрез разработения тематичен „хаштаг“ с цел разпознаваемост на страницата в социалната мрежа, както и чрез Facebook реклама от типа „app ad“ (page post photo, page post link, page post video) и „page post ad“ по време на цялата кампания. В рамките на кампанията са изработени и разпространени 5 000 бр. информационни плакати, свързани с кампанията и играта „Play за награда“. Създадени са 20 онлайн видео уроци и рекламен спот, които са достигнали средно до 17 хил. онлайн потребители. С цел привличане вниманието на младите и увеличаване на публичния интерес към кампанията „Влез в час с данъците“, в нея участват обществени личности, идоли на младите хора, които по атрактивен начин разказват за данъчните теми.

Неразделна част от комуникационния план на кампанията са срещите на служители на НАП с ученици на възраст между 14 и 18 години от професионални и общообразователни гимназии в 28 областни градове в страната. Целта на срещите е лекторите да дадат основна информация за данъците и необходимостта от плащането им, както и практически съвети за предстоящия досег на младите с финансовата система. Общо са проведени 857 данъчни уроци във всички областни градове на страната, а обхванатите ученици са над 20 000.

През ноември месец 2017 г. агенцията организира пресконференция за старта на пилотния проект на Европейския съюз за дигитално данъчно образование за млади европейци (TAXEDU). Проектът е инициатива на Европейския парламент, Европейската комисия и се реализира с участието на 16 данъчни администрации от ЕС, включително България. Приходната агенция стана част и от проекта „Практични финанси“ на неправителствената организация „Джуниър Ачийвмънт“ България, който се реализира в партньорство с Министерство на образованието и науката и институционалната подкрепа на Национална агенция за приходите, Комисия по финансов надзор, както и сдруженията и асоциациите на финансовия сектор в България. Реализирането на проекта ще продължи през 2018 г.

В рамките на тематичния приоритет, свързан с подобряване на достъпа до услуги, Министерството на младежта и спорта реализира проект „EduWeb – Борба с дигиталното изключване: деца обучават компютърно неграмотни възрастни за безопасно и креативно интернет сърфиране“, съфинансиран по програма „Еразъм+“ на Европейския Съюз. Проектът цели да подобри сътрудничеството между училищата и образователните институции в Европа, противопоставяйки се на дигиталното изключване на възрастни хора, когато става въпрос за ползване на интернет, и превръщайки учениците в учители по безопасно и креативно уеб сърфиране на по-възрастните и дигитално неграмотни членове на техните семейства, като се прилагат по-ефективни и иновативни преподавателски и

педагогически методи. „EduWeb” осигрява и поддържа достъпен публичен образователен портал (www.eduweb-project.eu), както за начинаещи, така и за напреднали интернет потребители. В допълнение, порталът осигурява среда за електронно обучение (E-learning environment), която ще се използва за онлайн обучение чрез подходящия образователен материал, необходим за подготовката на дигитално неграмотни хора по безопасно и креативно интернет използване.

Към настоящия етап от развитието му на територията на Република България, проектът EduWeb е достигнал до близо 1000 младежи, в голямата си част ученици между 15 и 18 годишна възраст. В изпълнението на проекта активно са се включили близо 150 ученици като преки участници в състезания по дигитална грамотност и учителски умения, съвместно организирани от ММС и съответното училище.

2.2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО

Близо половината от всички младежи не търсят информация за социални услуги, социална и професионална интеграция, специализирани консултации, възможности за младежко участие, възможности за международни инициативи, възможности за доброволчество. Само спортните мероприятия са по-търсени като две трети търсят информация за тях, а намирането на подобен тип информация се оказва далеч по-лесно от всички останали. Това, което можем да отбележим, че „възможности за участие в международни инициативи, срещи и др. прояви“ в най-голям дял младежите оценяват, че по-скоро трудно намират информация и с най-нисък, че лесно намират такава информация.

	Много лесно	По-скоро лесно	По-скоро трудно	Много трудно	Търся, но не намирам такава информация	Не търся/ Не съм търсил такава информация	Не знам/ Не мога да преценя
Социални услуги в населеното място	14%	24%	12%	4%	1%	40%	5%
Социална и професионална интеграция	11%	18%	13%	5%	1%	46%	6%
Специализирани консултации	10%	17%	15%	7%	1%	47%	3%
Възможностите за младежко участие	11%	17%	14%	7%	1%	45%	5%
Възможности за участие в международни	9%	11%	15%	8%	1%	50%	6%

инициативи, срещи и др. прояви							
Кампании, инициативи и програми	12%	17%	13%	7%	1%	44%	6%
Културни и спортни мероприятия	23%	27%	7%	5%	1%	34%	3%
Възможностите за доброволчество	12%	19%	9%	6%	1%	48%	5%

Като цяло можем да отбележим незначително ниски дялове сред младежите, които търсят определена информация и не успяват да я намерят, високи дялове на респонденти, които не търсят информация по тестваните индикатори и в по-големи дялове много лесно и по-скоро лесно намиране на определен тип информация.

3. НАСЪРЧАВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВНИЯ НАЧИН НА ЖИВОТ

3.1. РЕАЛИЗИРАНИ МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ

Един от основните приоритети в политиката на ММС е насочен към насърчаване на учащите за системни занимания със спорт, създаване на навици за здравословна двигателна активност и възможности за спортна изява. В изпълнение на тази политика ММС администрира ежегодно програмите „Спорт за деца в риск“ и „Развитие на спорта на учащите“.

Чрез реализирането на програма „Спорт за деца в риск“ през 2017 г. са осигурени подходящи и достъпни условия за спорт, подобряване на физическото, психическото и функционално състояние, както и подкрепа за социалната интеграция и адаптацията на децата в риск. Финансирани са 22 проекта на спортни организации, провеждащи безплатни занимания за деца в риск. Обхванати са 938 деца в риск в 17 населени места. Осигурени са условия за избор и практикуване на 15 вида спорт под ръководството на квалифицирани спортно-педагогически кадри, както и възможност за спортна изява.

По програма „Развитие на спорта на учащите“ ММС финансира проектите на три многоспортови организации – Българска асоциация спорт за учащи, Асоциация за университетски спорт „Академик“ и Българска спортна федерация за деца и младежи в риск. Чрез реализиране на програмата е осъществена политиката на ММС за повишаване на качеството и ефективността на дейностите в областта на ученическия и студентския спорт, в т.ч. и деца в риск, чрез изграждане, усъвършенстване и постигане на равновесие между физическите и интелектуалните дейности и осигуряване на достъп до спортни занимания. Броят на участвалите безплатно в спортни занимания ученици, студенти и деца в риск,

включени в проектите на посочените многоспортови федерации и асоциации през 2017 г. е около 10 500. По програмата е осигурено участието на всички училищни отбори, придобили право да участват в Световните ученически игри.

По програмата от Националния спортен календар на МОН⁸ през учебната 2016/2017 година са осигурени средства в размер на 200 000 лв. за обезпечаване на състезания за ученици от 15 до 18 години. Проявите дават възможност за публична изява на национално ниво на децата и учениците. В зависимост от желанията и възможностите на децата и учениците директорите в училищата и в центровете за подкрепа за личностно развитие създават секции, отбори, клубове и други. С дейностите, свързани с възможност за личностно развитие чрез занимания по интереси, се създават условия за откриване, стимулиране и развитие на способностите на децата и учениците в областта спорта и се подпомага здравословният начин на живот.

Ежегодно ММС подпомага координацията и провеждането на Ученически игри за учениците от общообразователните училища и на Ученически игри за учениците от специалните училища. Ученическите игри са форма за организиране на извънкласни спортни дейности на учениците и предоставяне на възможност за изява на училищни отбори и на ученици със спортен талант. Състезанията от Ученическите игри за учениците от общообразователните училища през учебната 2016/2017 г. са проведени в четири етапа – общински, областен, зонален и финален по 8 вида спорт. Общият брой на участвалите в тях ученици е 85 000. Състезанията от Ученическите игри за ученици с увреден слух, нарушено зрение, физически увреждания и увреждания на централната нервна система през учебната 2016/2017 г. са проведени по 11 вида спорт и броят на участниците е 297.

С оглед на това, че образователните институции имат основна роля за насърчаване на физическата активност и подкрепата за здравословния начин на живот сред учащите, а осигуряването на съвременна спортна база в тях е възможност за превенция срещу агресията, вредните навици и неблагоприятните тенденции в здравословното състояние, ММС стартира процес за събиране на данни относно наличието на закрыта материална база за спорт в училищата на територията на страната. В тази връзка съвместно с Националния статистически институт е разработена методологична рамка за провеждане на изследване, което ще създаде условия за предприемане на действия за реализиране на приоритетите, насочени към осигуряване на достъп до занимания с физическо възпитание и спорт на учащите, създаване на навици за физическа активност и здравословен начин на живот. Наличните данни и информация ще бъдат инструмент за определяне на коректни критерии при реализиране на политиката за изграждане на нови закрыти спортни съоръжения в образователните институции, в които липсват такива или в които заниманията се провеждат в пригодени за спорт помещения, което е свързано с изпълнението на един от водещите приоритети, определени в Програмата за управление на Правителството на Република България за периода 2017-2021 г. В тази връзка ММС предвижда разработване на

⁸ Национална програма „Училищни олимпиади и състезания”, модул „Национални и международни ученически олимпиади и състезания” - състезания от Националния спортен календар (НСК) на МОН.

нормативна база, която да създаде условия за изграждане и реновиране на спортната база в образователните институции, с оглед разширяване на обхвата и по-пълноценно участие на учениците в часовете по учебния предмет физическо възпитание и спорт в училище.

С цел увеличаване на възможностите за двигателна активност и спорт за учащите и на основание чл. 21, ал. 3 от Закона за физическото възпитание и спорт по инициатива на ММС се утвърди трети учебен час по учебния предмет физическо възпитание и спорт (час за спортни дейности) за учениците от 1 до 12 клас. Предвиди се възможност часът за спортни дейности да се провежда от професионални треньори, което ще подпомогне създаването на рамка за сътрудничество на училищата със спортните организации за насърчаване на учениците към участие в спортни занимания, като ефективен инструмент за борба с агресивното поведение и последиците от намалената двигателна активност. Освен това, категорично се въведе изискване за провеждане на учебните часове по физическо възпитание и спорт в началния етап на средното образование от педагогически кадри с придобита професионална квалификация „учител по физическо възпитание и спорт“.

В съответствие с приоритетите, определени в „Националната стратегия за развитие на физическото възпитание и спорта в Република България 2012-2022 г., един от акцентите в политиката на Министерството на младежта и спорта е насочен към създаване на условия за ефективно взаимодействие и координация между спортните училища, спортните организации и висшите училища, обучаващи спортни специалисти, за изграждане на подкрепяща среда за професионална и личностна реализация на младите спортисти, обучаващи се в спортните училища.

На територията на страната извършват дейността си 25 спортни училища (6 държавни, финансирани чрез ММС, и 19 общински), където обучението се осъществява по специализирани учебни планове и програми, с които се цели подкрепа на процеса на изграждане на спортиста, реализиране на високи спортни постижения и създаване на възможност за успешна нова кариера след приключване на спортната. В спортните училища в страната се обучават около 7000 ученици, от които 2700 са ученици в държавните спортни училища. Приемането на ученици се осъществява по държавен план-прием, утвърден за всяка учебна година от министъра на младежта и спорта по 32 вида спорт – баскетбол, бадминтон, биатлон, борба (класически и свободен стил), бокс, вдигане на тежести, волейбол, гребане, джудо, кану-каяк, карате, шотокан карате до, кик-бокс, сумо, колоездене, конен спорт, лека атлетика, модерен петобой, плуване, самбо, скокове батут, ски алпийски дисциплини, сноуборд, ски бегови дисциплини, спортна акробатика, спортна гимнастика, спортна стрелба, тенис, тенис на маса, футбол, хандбал и художествена гимнастика. За всеки вид спорт и за всеки клас от пети до дванадесети са разработени учебни програми, утвърдени от министъра на младежта и спорта. Учебното съдържание гарантира устойчивост и последователност при прилагане на тренировъчното въздействие в многогодишния процес на спортно усъвършенстване.

Шестте държавни спортни училища са позиционирани в най-големите областни центрове на страната – София, Русе, Варна, Бургас, Пловдив и Плевен. (СУ „Ген. Вл.

Стойчев” – София; СУ „М-р Атанас Узунов” - гр. Русе; СУ „Георги Бенковски” – гр. Плевен, СУ „Юрий Гагарин” - гр. Бургас, СУ „Васил Левски” – гр. Пловдив и СУ ”Г. Бенковски” – гр. Варна). Училищата се финансират чрез бюджета на Министерството на младежта и спорта. Приоритет е подобряването на материалната им база, битовите условия в училищата и общежитията, осигуряване на качествено хранене и възстановяване, осъществяване на качествен подбор и ефективен тренировъчен процес. Във всяко от тях е създадено олимпийско звено от състезатели, селектирани по определени критерии, като е извършен подбор на ученици с изявен спортен талант, с реализирани постижения в държавни и международни първенства. Съставът на олимпийските звена е от 350 ученици общо от шестте държавни спортни училища, като през 2017 г. учебно-тенировъчната им дейност е подпомогната от ММС с финансови средства в размер на 200 000 лв. за провеждане на 10-дневен тренировъчен лагер на подходящи за съответните видове спорт спортни бази.

Условията за двойна кариера на елитните млади спортисти в спортните училища са свързани с прилагането на форми на обучение, различни от дневна (индивидуална, комбинирана, самостоятелна), възможности за гъвкави графици за сесии и изпити и повишаване на качеството на професионалното образование. С новия Закон за предучилищното и училищното образование за учениците с изяви дарби в спортните училища от учебната 2016-2017 г. ефективно се прилага комбинираната форма на обучение. Тя гарантира провеждане на 100% от учебните часове по спортна подготовка и създава възможност за намаляване броя на присъствените учебни часове по останалите учебни предмети от учебния план.

В резултат на ползотворното сътрудничество между Министерството на младежта и спорта, Министерството на образованието и науката и НСА „Васил Левски“ от учебната 2011-2012 г. в спортните училища се осъществява обучение за придобиване на трета степен на професионална квалификация по професии от професионално направление Спорт: „Помощник – треньор”, „Помощник инструктор по фитнес” и „Организатор на спортни прояви и първенства”. Прилагането на утвърдените учебни планове за обучение в спортните училища е предпоставка за привличане в тях на перспективни млади спортисти, както и за успешната им реализация в живота.

С определянето на спортните училища като професионални в гимназиалната степен на образование са извършени изменения и допълнения в нормативни актове, чрез които се създадоха условия за оптимизиране на учебното съдържание по специализираната подготовка.

След последните изменения в Закона за професионалното образование и обучение се предвиди учебните програми по учебните предмети от отрасловата и специфичната професионална подготовка да се утвърждават от министъра на младежта и спорта. В тази връзка Министерството на младежта и спорта стартира процедура по разработване на изцяло нови учебни програми, които предстои да бъдат утвърдени и ще се прилагат за обучение по професия „Помощник-треньор“ от учебната 2018-2019 г. в спортните училища.

С оглед създаване на условия за реализиране на двойната кариера на спортистите и бъдещата им професионална реализация в Наредба № 2 за професионална правоспособност и квалификация на спортно-педагогическите кадри, издадена от министъра на младежта и

спорта, е определено мястото на помощник-треньора в системата на физическото възпитание и спорта.

Един от подходите за повишаване на мотивацията на изявените млади спортисти, който ММС прилага, са мерките за закрила на деца с изявени дарби в областта на спорта. Откриването, насочването и задържането на талантите в спорта са водещи фактори за формиране на позитивни примери за децата и младежите. Изявените спортисти от всички възрасти са модели на толерантно поведение, примери за подражание, които способстват за изграждане на ценностната система на подрастващите. Ежегодно по Програмата на мерките за закрила на деца с изявени дарби ММС осъществява финансовото стимулиране чрез стипендии на ученици за подпомагане развитието на спортния им талант. През 2017 г. са предоставени едногодишни стипендии на стойност 135 лева месечно на 426 ученици с изявени дарби от държавните спортни училища и от общински училища в страната.

През 2017 г. Програма „Спорт за децата в свободното време” е финансирана със средства от ММС в размер на 1 038 500 лева. Подпомогнатите финансово и реализираните проекти по Програмата са 183 в 64 населени места с включени дейности по 43 вида спорт. В Програмата са се включили над 8 000 деца от 6 до 18 г., в т. ч. около 20% младежи от 15 до 18 г., които в продължение на минимум 6 месеца са участвали в безплатни спортни занимания, 3-пъти седмично, по избран вид спорт. На децата и младежите е осигурен безплатен достъп до спортна база и квалифицирани спортни специалисти.

Спортните занимания по Програмата са проведени от над 360 спортни специалисти, в т. ч. значителен брой млади спортни специалисти до 29 г.

Децата и младежите, участвали в проекти по Програмата са придобили знания, умения и навици за практикуване на предпочитан вид спорт. Подобро е тяхното здраве и физическата им дееспособност, разнообразно и пълноценно е използвано свободното им време. Предизвикан е интересът им за системни занимания със спорт.

По информация от изпълнителите на проектите над 20% от участвалите в Програмата деца и младежи са мотивирани да продължат да се занимават системно със спорт.

На младите спортни специалисти са предоставени възможности за тяхната професионална и трудова реализация и начало на спортната им кариера като инструктори, помощник-треньори и треньори.

Съгласно договор между ММС и Национална военна спортна федерация (НВСФ) в изпълнение на проект по „Програма за развитие на спорта за всички”, Наредбите за провеждане на Държавни военни първенства (ДВП) и заповед на министъра на отбраната за провеждане на държавни военни шампионати и първенства, през 2017 г. са проведени 21 шампионата и първенства от държавния спортен календар (ДСК), участие в две международни състезания от високо ниво - III Световни зимни военни игри и Световно военно първенство по крос кънтри по линия на Международния съвет за военен спорт (CISM).

През 2017 година в състезанията от ДСК на Министерството на отбраната са взели участие и системно се занимават с физическа активност и спорт 6500 младежи.

Всички планирани състезания от ДСК залегнаха в проекта, както и държавните военни шампионати бяха проведени на много добро ниво и постигнаха целите си. В държавните военни шампионати и първенства през тази година по най-масово разпространените спортове в България, като лека атлетика, стрелба, плуване, ски бягане, ски ориентиране, ски алпийски дисциплини, футбол, тенис на маса и ориентиране участваха голям брой състезатели. Тези състезания допринесоха за развитието на физическата подготовка, волевите качества и психическа устойчивост на военнослужещите и цивилните служители от Министерството на отбраната, необходими за изпълнение на професионалните им задачи.

През отчетния период в страната, в рамките на Национална програма за превенция на хронични незаразни болести (2014-2020 г.) на Министерство на здравеопазването са реализирани значителен брой дейности по промоция на здраве и профилактика на болестите сред деца и ученици. Те са насочени към ограничаване на рисковите фактори, свързани с начина на живот (тютюнопушене, нездравословно хранене, ниска физическа активност, употреба на алкохол и други); биологичните фактори на риска за хроничните незаразни болести. Използвани са различни образователни методи и форми на обучение: беседи, лекции – 2 500 бр., семинари – 95 бр., кръгли маси – 55 бр., дискусии, тренинги, ТВ и радиопредавания, аудио и видеоклипове, видеопокази, изложби, викторини, тематични дни, празници на здравето, спортни състезания, конкурси, кампании и др. с общо участници 65 500 броя.

Отбелязани са “Европейска седмица на движението“, “Световен ден на движението“, под надслов: “Физическа активност и спорт“; спортен празник “Мама, татко и аз“; “Европейски ден на спорта в училище“; “Световен ден, посветен на инициативата на СЗО” “Движението, това е здраве“; “Ден без асансьори (No Elevators Day)” – европейска инициатива, част от целогодишната кампания „NowWeMOVE“, която има за цел да фокусира общественото внимание върху важноста от физическата активност за здравето и благосъстоянието на населението, отбелязан е “Световен ден на движението за здраве“, “Европейска седмица на спорта“, с инициатор сдружение “Бъди активен“.

Продължава дейността на Национален ученически конкурс “Посланици на здравето, който се реализира в рамките на Националната програма за превенция на хроничните незаразни болести 2014-2020 г. и включва следните теми: “На тах бъди без тютюнопушене и алкохол ти!“ и “На тах бъди със здравословно хранене и спорт ти!“. Партньори в рамките на конкурса са МОН, ММС, МК, МОСВ и Представителството на Европейската комисия в България. В изданието на конкурса са включени 2 200 ученици от цялата страна, които разработиха проекти под ръководството на 58 учители в областта на превенция и отказване от тютюнопушене. Номинирани са 13 проекта по 3 във всяка възрастова категория, връчени са 3 поощрителни и 1 специална награда.

В рамките на тематичната област и в изпълнение на приоритетните задачи на Министерството на младежта и спорта в областта на младежките дейности и здравословния начин на живот, през 2017 г. е утвърдена нова програма – *Национална програма за изпълнение младежки дейности по чл. 10 а от Закона за хазарта*. Тя е специално разработена като допълнителен инструмент за насърчаване на социално отговорното поведение на младите хора и превенция на различни видове зависимости, в това число и хазартна. Нормативното основание и източникът на финансовите средства за осъществяване на Програмата са предвидени в чл. 10а от Закона за хазарта, като средствата се събират от вноски за социално отговорно поведение на организаторите на хазартни игри. Събраните средства се предоставят на Министерство на младежта и спорта и се разходват за финансиране на проекти за младежки дейности. За 2017 г. осигурените средства по Програмата са в размер на 2 000 000 лв.

Основната цел на Програмата е подобряване качеството на живот на младите хора в страната чрез осигуряване на повече възможности за реализиране на инициативи, важни за младия човек и неговото развитие и благополучие. Насочена е към младите хора на възраст от 15 до 29 г. и се реализира в три направления – „Информирай младите“, „Мотивирай младите“ и „Активирай младите“.

През 2017 г. по програмата са финансирани общо 62 проекта на неправителствени организации за различни инициативи, свързани с насърчаване на социално отговорно поведение у младите и здравословен начин на живот. Акцентира се върху проблемни теми от изключителна важност за съвременното ни общество – рисковото поведение и различните форми на зависимости (към цигари, алкохол, наркотици, лекарства, хазарт, интернет, телефони, телевизия и др.). Дейностите включват дискусии, кампании, инициативи, обучения, разпространение на информационни филми и клипове, спортни мероприятия и др. Чрез тях са достигнати над 200 000 младежи от цялата страна.

През 2017 г. ММС изпълнява и проект „Европейска седмица на спорта“, съфинансиран от програма „Еразъм +“ на Европейския съюз. Инициативата е на Европейската комисия и цели насърчаване на спорта и физическата активност в цяла Европа, не само през седмицата на спорта, но и през цялата година. Основна тема на кампанията, която се реализира за трети път е „Бъди активен“. Насочена е към семейства, деца, млади хора, студенти, както и хора от всички възрастови групи. В рамките на кампанията през 2017 г. са реализирани следните дейности:

- Спортен панаир, проведен в Национален спортен комплекс „Дианабад“ и зала Арена Армеец, град София;
- Спортни демонстрации в зала Арена Армеец, гр. София;
- Фокус дни в 8 градове на страната Пловдив, Варна, Враца, Русе, Бургас, Стара Загора, Велико Търново и Благоевград);
- Изпълнения в столичните метростанции.

В дейностите по проекта са включени около 100 000 младежи.

В рамките на Приоритет III, оперативна цел 3.2.1, задача 2. „Осигуряване на ефективно прилагане сред младите хора на насоките на ЕС за физическата дейност, особено сред младежите с увреждания“ от Плана за изпълнение на Националната стратегия за младежта (2010 - 2020) за 2017 г., са реализирани дейности на стойност 113 271 лв. по проект СВ007.1.31.081, „Беласица – планината на активните хора“. Партньор от страна на Република България – Сдружение „Клуб за екстремни спортове и планинарство Бела Екстрийм“, гр. Петрич, а една от главните цели на проекта е създаване на нови алтернативни туристически продукти и популяризиране на туристическия потенциал на Беласица. В проекта са взели участие 1500 млади хора на възраст от 15 до 29 години.

През 2017 година по проекта са постигнати следните резултати:

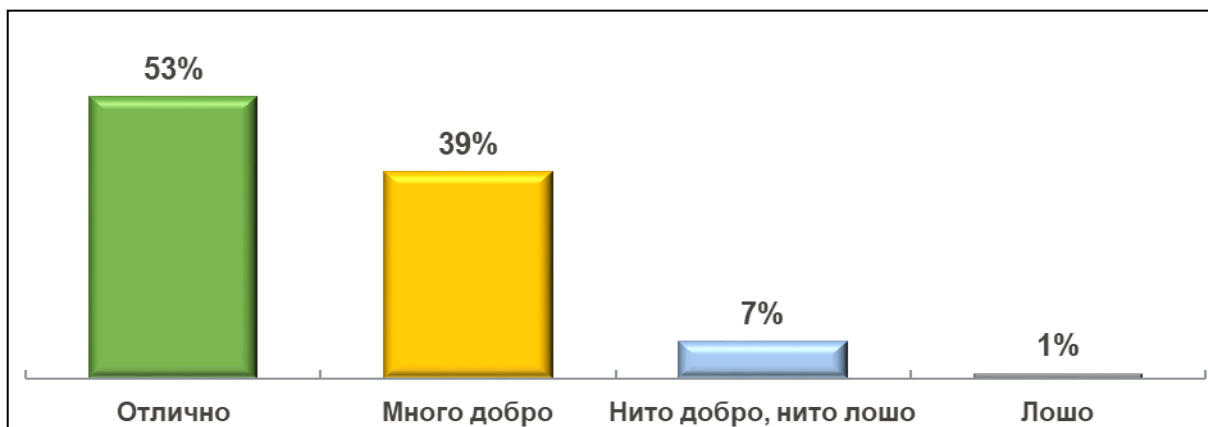
- ✓ организиране и провеждане на първото трансгранично състезание по планинско бягане в България;
- ✓ организирани и проведени образователни вело събития за деца;
- ✓ изградени са две тематични велоалеи;
- ✓ разработени са 5 кратки видео клипа, популяризиращи района, както и кратък филм „Беласица-планината на активните хора“.

Проектът е допринесъл за повишената информираност относно ценността на Беласица и изграждането на общ имидж за трансграничния регион като атрактивна дестинация за активни хора. За повече информация: <http://active-belasitsa.com/bg/> Проектът допринесе за постигането на индикатор 8 „Млади хора, практикуващи спортни дейности“ от Националната стратегия за младежта (2010-2020).

3.2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО

Един от ключовите въпроси на проучването е свързано със самооценката на младите хора за здравословното им състояние. 93% от представителите на целевата група оценяват здравословното си състояние като отлично и много добро. Едва 1% оценяват състоянието си като лошо.

Вие лично как бихте оценили здравословното си състояние в момента по следната скала?

Малко над 50% от младите хора си правят профилактични прегледи. Момчетата в по-голяма степен минават профилактични прегледи за сметка на момчетата. Висок е дялът на младите хора, които не си правят такъв тип прегледи – 46%. Това в най-голяма степен са младежи с ниска образователна степен, живеещи в села. Живеещите в Столицата в най-голям дял си правят профилактични прегледи.

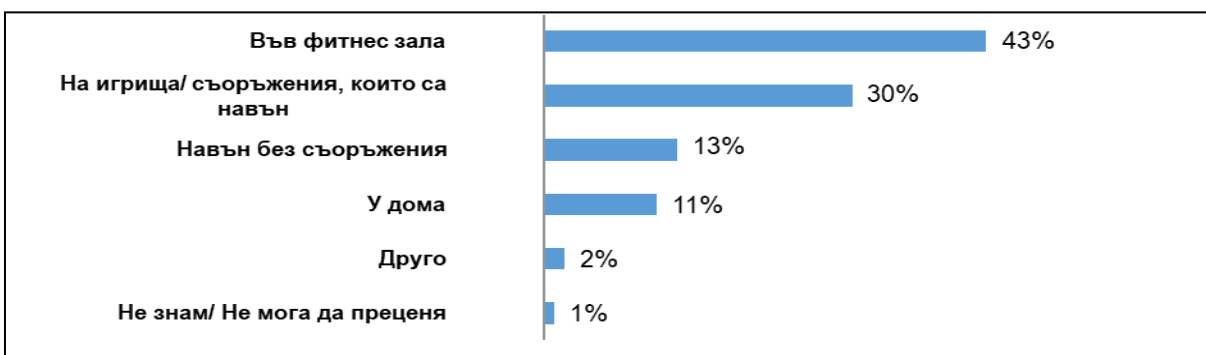
Освен оценката за здравословното състояние, младежите дават оценка и за финансовите си възможности по отношение на закупуване на лекарства. Мнозинството от младежите нямат финансови притеснения в закупуването на лекарства, ако се наложи. Младежите с ниски лични доходи и с ниски доходи в домакинството в най-големи дялове не могат да си закупят лекарства при необходимост. 35% от младежите от ромския етнос отговарят, че нямат възможност да си купят необходимите лекарства, ако това е необходимо. 18% от младежите в селата също изпадат в това състояние, докато само 2% от младежите, които живеят в Столицата са изпадали в това положение.

В контекста на профилактичните прегледи, няма особена изненада, че едва 19% от младите хора ходят на профилактични прегледи при стоматолог. Основно посещението при стоматолог се случва при наличие на болка – 70%. 6% от младите хора в страната посочват, че имат хронично заболяване.

Спортът е важна и съществена част от здравето на един човек. Данните в това отношение показват, че е голям дялът на младите хора, които не спортуват – 67%. Младите на възраст 15-19 г. в най-голям дял посочват, че спортуват за сметка на останалите възрастови групи – 44%. Тук трябва да имаме предвид, че като спорт сред тази група може да се възприема и спортуването в часовете по физкултура в училище. С увеличаване на задълженията, респективно намалява времето за такъв тип дейности. Това показва неустойчиво възприятие на младите хора спрямо въздействието на спорта.

66% от посочилите, че спортуват, го правят няколко пъти в седмицата, а 12% всеки ден. Основното място за спорт за младите хора е фитнес залата – 43%. Данните показват, че населеното място оказва влияние върху мястото за спорт. В Столицата и областните градове основно място за спорт се явява фитнес залата, докато в малките населени места и селата се използват основно игрища/съоръжения, които са навън.

Вие лично къде спортувате най-често?

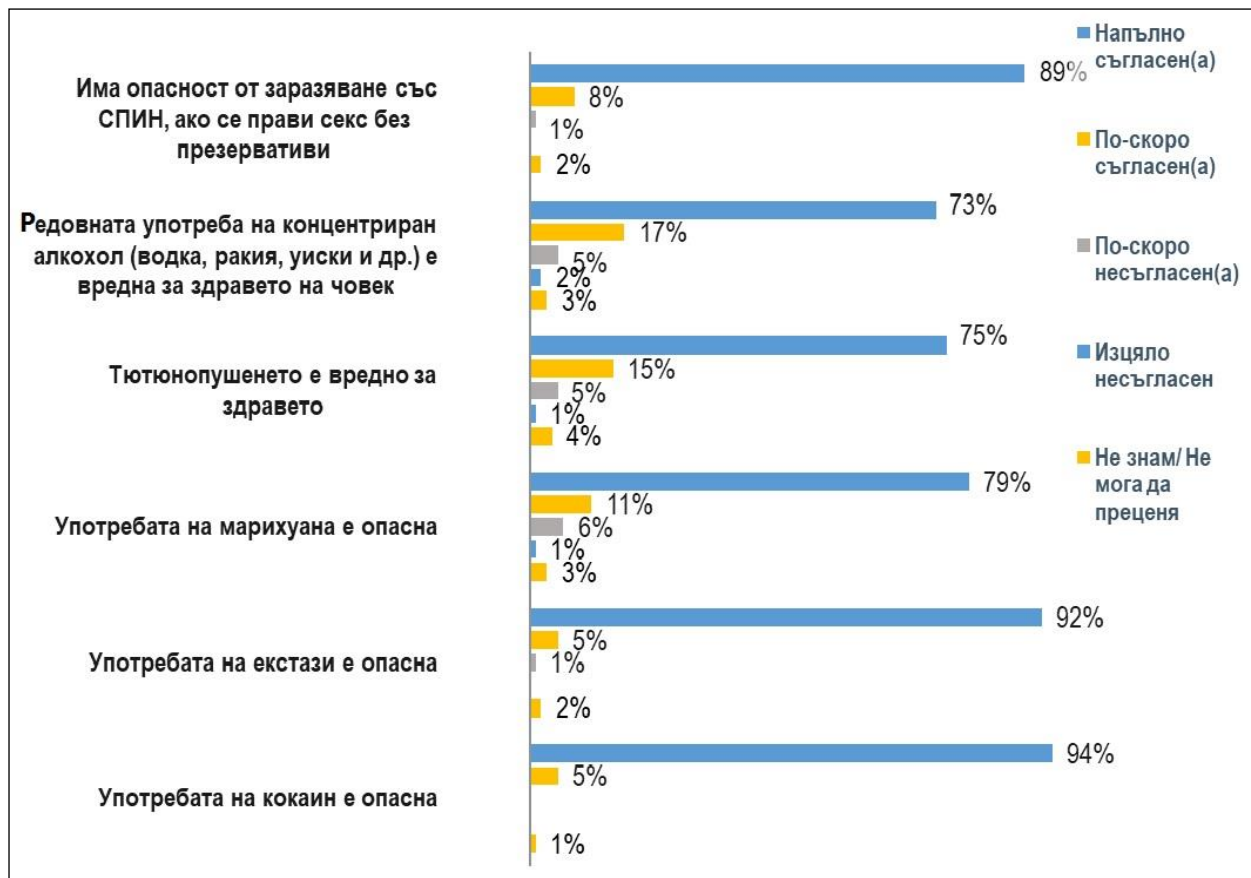
Данните показват, че младите хора в България не посещават в големи дялове школи/курсове – 61% никога не са посещавали. 26% е делът на тези, които са посещавали.

Темата за здравословното хранене е също съществена тема в контекста на здраве и спортна активност на българските младежи. Профилът на търсещите такъв тип информация са основно момичета (49% от момичетата са търсили такъв тип информация), с по-високи лични и домакински доходи и в най-голям дял живеещи в областния град. Тук трябва да имаме предвид, когато говорим за връзката с доходите, че все още битува нагласата, че здравословното хранене е по-скъпо и това е една от предпоставките за такъв тип корелация спрямо доходите.

В проучването бяха тествани нагласите на младите хора по отношение на вредни навици. Данните показват, че в големи дялове, българските младежи ясно и категорично осъзнават негативите от тестваните опции свързани с наркотици, алкохол, цигари, сексуални контакти без предпазни средства. Разбира се, необходимо е да се има предвид, че част от положителните отговори са израз на обществено значимия и приемлив отговор по чувствителни теми особено относно ползване на наркотични вещества. Но е видно, че образователните институции и обществото са създали у младежите аргументирани послания за вредността и опасността от изброените индикатори.

Моля за всяко едно от изброените посочете вие лично дали сте съгласен(а) или не сте съгласен(а)?

Въпрос с предварително зададени опции. База: 2004

4. ПРЕВЕНЦИЯ НА СОЦИАЛНОТО ИЗКЛЮЧВАНЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА В НЕРАВНОСТОЙНО ПОЛОЖЕНИЕ

4.1. РЕАЛИЗИРАНИ МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ

В рамките на политиката в областта на социалното включване се изпълняват редица програми и мерки, насочени към подобряване качеството на живот на най-уязвимите групи в обществото, в т.ч. деца и младежи. Младежите в уязвимо положение в много по-голяма степен се нуждаят от подкрепа, свързана, както с прехода им към самостоятелен живот, така и с предоставянето на възможности за реализация и пълноценно участие в обществото. Младежите, които поради здравни, възрастови, социални и други независещи от тях причини не могат сами да осигуряват задоволяване на основните си жизнени потребности, могат да се възползват и от предоставянето на социални помощи. Системата за социална защита, която осигурява задоволяване на основни жизненоважни потребности на най-нуждаещите се не е обособила младежите от 18 до 25 г. като отделна рискова група. Тяхното подпомагане става по общите установени правила и условия в съответствие с целите и философията на Закона за социално подпомагане. Политиката за интеграция на хората с увреждания, основана на заложените принципи в Закона за интеграция на хората с увреждания, също включва младежите с увреждания като неразделна част от всички хора с увреждания⁹.

Социалните услуги в общността са сред основните инструменти, чрез които се насърчава социалното включване на уязвимите групи. Те са дейности в подкрепа на лицата за социално включване и самостоятелен начин на живот, които се основават на социална работа. Социалните услуги се предоставят съобразно желанието и личния избор на лицата. Към края на м. декември 2017 г. общият брой на социалните услуги в общността за деца и пълнолетни, включително от резидентен тип, е 1 120, с общ капацитет 23 167 места. Към м. декември 2017 г. на територията на страната функционират 817 социални услуги, вкл. от резидентен тип, делегирани от държавата дейности, подходящи за деца и млади хора на възраст от 18 до 25 г.

Част от социалните услуги в общността осъществяват дейности, насочени към подкрепа на младежите в уязвимо положение. Оказваната помощ цели да съдейства за придобиване на умения за самостоятелен живот. Социалните услуги в общността от резидентен тип предоставят условия за живот в среда, максимално близка до семейната. Всяка от социалните услуги в общността се предоставя за няколко целеви групи, съобразно спецификата на предоставяните в услугата дейности. Социалните услуги в общността, които обхващат младежи, оказват съдействие на лицата за достъп до образование, професионална квалификация и намиране на първа работа, които са ключови за житейската реализация и развитие. Социални услуги в общността, които са насочени към подкрепа на младежите в уязвимо положение са – Център за социална рехабилитация и интеграция, Център за обществена подкрепа, Дневен център за деца и възрастни с увреждания, Социално учебно-

⁹ Изготвянето на информация по Плана и Годишния доклад следва да бъде съобразена с нормативната регламентация на провежданите политики по социално подпомагане и по интеграция на хората с увреждания, която не предвижда обособяването на младежите като отделна целева група.

професионален център, Център за настаняване от семеен тип, Наблюдавано жилище, Преходно жилище, Защитено жилище и Център за временно настаняване.

Социалните услуги в общността от резидентен тип, които приоритетно се предоставят на младите хора, напускащи специализирани институции, са: Център за настаняване от семеен тип, Преходно жилище, Защитено жилище, Наблюдавано жилище и Център за временно настаняване¹⁰. Към края на м. декември 2017 г. функционират:

- 282 Центъра за настаняване от семеен тип за деца/младежи с капацитет 3 574 места, от които към края на 2017 г. са заети 3 116;
- 26 Преходни жилища (17 преходни жилища за деца с 138 места и 9 преходни жилища за лица с 80 места) с общ капацитет 218 места (в сравнение с 2016 г. се наблюдава намаление на капацитета с 28 места). Към края на 2017 г. са заети 96 места на преходните жилища за деца и 75 места на преходните жилища за лица;
- 144 Защитени жилища с капацитет 1 263 места, като към края на 2017 г. са заети 1 223 места (в сравнение с 2016 г. броят им се е увеличил с 2 нови защитени жилища);
- 20 Наблюдавани жилища с капацитет 120 места, като към края на 2017 г. са заети 83 места (в сравнение с 2016 г. се наблюдава намаление с 2 наблюдавани жилища и 17 места);
- 13 Центъра за временно настаняване за лица с капацитет 622 места, от които към края на 2017 г. са заети 571 (в сравнение с 2016 г. няма промяна в броя на центровете и техния капацитет).

Горепосочените социални услуги в общността от резидентен тип са насочени към задоволяване на ежедневните потребности на децата и младежите, като се създават условия, които позволяват да бъде воден независим начин на живот с помощта на професионалисти. Това може да включва и подготовка за извеждането на младежи от специализирана институция. В някои от услугите, каквато е Наблюдаваното жилище, се оказва подкрепа и консултиране на лица, навършили 18 г., които напускат системата на грижа и им предстои да водят независим начин на живот, както и с цел превенция на настаняването им в специализирана институция. Предоставяните услуги, освен че съдействат за задоволяване на ежедневните потребности, осъществяват и дейности, свързани с организация на свободното време и личните контакти, образователно и професионално обучение и ориентиране, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми за социално включване и др. Необходимо е да се има предвид, че услугите Наблюдавано жилище, Защитено жилище и Център за временно настаняване за лица са насочени към пълнолетни лица.

С Решение № 466 от 21.08.2017 г. Министерският съвет прие План за действие за периода 2017-2018 г. за изпълнение на Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2020. Основният фокус в новия двугодишен план е върху мерките в областта на заетостта и образованието. Тези мерки имат пряко отношение и към целевата група на младите хора до 29 год., още повече че те в най-голяма степен се нуждаят от подкрепа и достъп до образование и заетост. Мерките целят осигуряване на възможности за повишаване на доходите от труд чрез активно включване на пазара на труда.

¹⁰ Следва да се има предвид, че посочените социални услуги не са насочени само към подкрепа на младежи и могат да се предоставят и на потребители от други възрастови групи.

Реализацията на мерките и дейностите по плана цели изпълнението на приоритетите на политиката за намаляване на бедността и социалното изключване и подобряване на координацията между всички ангажирани институции.

Социални услуги в общността, насочени към подкрепа и насърчаване на социалното включване на децата и младежите в риск, са Центровете за социална рехабилитация и интеграция (ЦСРИ), Центровете за обществена подкрепа (ЦОП) и Социалните учебно-професионални центрове (СУПЦ). Важна част от дейностите, които предоставят тези услуги са насочени към подкрепа на младежи, напускащи системата за закрила, за придобиване на умения за самостоятелен живот.

В ЦСРИ се провеждат социално-правни консултации, образователно и професионално ориентиране, изготвяне и осъществяване на индивидуални програми, съобразени с индивидуалните особености на всеки младеж, с цел подходяща реализация на пазара на труда. Към м. декември 2017 г. броят на ЦСРИ за възрастни е 91 с капацитет 2 792 места, а броят на ЦСРИ за деца е 49, с капацитет 1 703 места. Сред дейностите, осъществявани в ЦОП са консултиране и обучение в умения за самостоятелен живот, за да бъде подпомогната социалната интеграция на деца и младежи в риск. Тази подкрепа е изключително важна за младежите, които са настанени в специализирани институции. В СУПЦ се предоставят социални услуги в общността, насочени към професионално обучение на лица с определена степен намалена работоспособност, навършили 16 г. и деца в риск, навършили 16 г. Практика в някои СУПЦ е осъществяването на професионално обучение в специално обособени звена, съгласно Закона за професионалното образование и обучение на деца, навършили 16 години, по рамкови програми в различни специалности. Всяко обучение завършва с издаване на удостоверение или свидетелство за професионална квалификация. Към м. декември 2017 г. броят на СУПЦ е 2, с капацитет 125 места.

В допълнение, младежите с увреждания могат да ползват изброените по-долу социални услуги, които към м. декември 2017 г. са:

- 74 Дневни центъра за деца с увреждания, с капацитет 2 015 места;
- 11 Дневни центъра за деца и възрастни с увреждания, с капацитет 477 места;
- 77 Дневни центъра за възрастни хора с увреждания, с капацитет 1 942.

Специфичните потребности на младежите, напускащи специализираните институции, свързани с осигуряването на подкрепяща среда за тяхното социално включване, изграждане на социални умения, както и осигуряване на жилища изискват комплексна подкрепа, а не само услуги в общността. За подготовката за самостоятелен живот и насърчаване на социалното включване на тази група младежи ключова роля имат социалните услуги в общността от резидентен тип. Важна характеристика на този вид социални услуги е, че са насочени към задоволяване на ежедневните потребности за ограничен брой лица – не повече от 15 и предоставят възможност за живеене в среда, близка до семейната.

Както бе посочено по-горе, социалните услуги в общността от резидентен тип, които приоритетно се предоставят на младите хора, напускащи специализирани институции са:

Център за настаняване от семеен тип, Преходно жилище, Защитено жилище, Наблюдавано жилище и Център за временно настаняване. Съобразно индивидуалните потребности младежите могат да ползват подкрепящи социални услуги в общността, които имат ключова роля, както при подготовката на младежите за самостоятелен живот, така и в процеса им на адаптация и социалното им включване.

През 2017 г. на национално ниво продължи процесът на деинституционализация на грижите за децата и разширяването на мрежата от услуги в общността. Продължава изпълнението на дейностите по Актуализирания план за действие за изпълнение на Националната стратегия „Визия за деинституционализацията на децата в Република България“. В същото време продължи активната работа за деинституционализиране на грижите за децата и младежите, настанени в домовете за деца, лишени от родителска грижа (ДДЛРГ). Към м. декември 2017 г. специализираните институции за деца са 20 (без домовете за медико-социални грижи, които се управляват от Министерството на здравеопазването) и в тях са настанени 499 деца и младежи. За сравнение, през 2016 г. броят на горепосочените специализирани институции е бил 25 и в тях са били настанени 696 деца и младежи.

4.2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО

Традиционно се приема, че „млади хора в неравностойно положение“ са преди всичко младите хора без родители. Данните от проведеното изследване показват, че тази група „млади хора в неравностойно положение“ е много по-голяма. Значителна част от младежите живеят в номинално родителска среда, но тя не е в състояние да им осигури подкрепа за достигане на образование, квалификация, трудова реализация. Това са преди всичко младите хора от бедни семейства, в малките населени места, в значителна част роми.

Голям дял от тези хора са с основно или средно образование, а много малък дял са получили и висше образование. Основно живеят с членове на семействата си, с ниски доходи.

Видно е че са необходими конкретни стъпки и политики към младите хора в неравностойно положение. Голяма част от представителите на тази група притежават компютри, но оценяват уменията си като по-скоро незадоволителни. Малък е делът на представителите на тази група, които посочват, че знаят чужд език.

Не се отчитат високи нива на спортна култура, както и на четене на книги.

Незначителен е делът на тези хора, които се включват в доброволчески акции. Видно е от отговорите, че са по-скоро песимистично настроение.

Голяма част от тези хора могат да бъдат причислени към т.н група NEET's. Данните показват, че етническата принадлежност може да бъде определена като втори рисков фактор за попадане в групата на NEET's. От ромски произход са 4 пъти, а от турси 2 пъти по-застрашени от попадане в ситуация на NEET's в сравнение с етническите българи.

В структурата на NEET's преобладават лица от малки населени места. Колкото по-малко е населеното място, толкова повече нараства дялът на младежите в неравностойно положение. Причините могат да се търсят основно в обезлюдяването на малките населени места и лошото им икономическо състояние вследствие. Това превръща населеното място в третия по важност рисков фактор за присъединяване към групата.

Основните ограничения пред младите хора в неравностойно положение:

- Ниският стандарт, който поставя бариери пред разширяването на мирогледа и контактите, както и пред продължаването на образованието и търсенето на работа.
- Ограничените възможности за смислено прекарване на свободното време в малките населени места.
- Спокойствието на малките или неразвитите (също и обезлюдените) населени места, което „успива“ младите и им налага ритъм на живот, който не ги стимулира да мислят, бързо да вземат решения и да преодоляват проблемите си.
- Съсредоточаването на бизнеса, образователните институции и перспективите в столицата и няколко по-големи градове в България, което ограничава възможностите на младите хора, живеещи другаде.

По-високите изисквания пред кандидатите за работа в столицата и големите градове, заради сериозната конкуренция, водещи до обезкуражаване на младежите, мигрирали от селата и по-малките градове, когато не могат да отговорят на очакванията към тях. След няколко опита да намерят добре платена работа те стават икономически неактивни, но не се връщат към родните си места.

5. РАЗВИТИЕ НА МЛАДЕЖКО ДОБРОВОЛЧЕСТВО

5.1. РЕАЛИЗИРАНИ МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ

Все повече млади хора в страната вземат участие в доброволчески инициативи и кампании, реализирани по различни младежки проекти. Доброволческите дейности като активен израз на гражданско участие, укрепват общите ценности като солидарността и социалното сближаване. Доброволческите дейности са осъществявани в различни и разнообразни сектори като образование, младеж, култура, спорт, околна среда, здравеопазване, социални грижи, защита на потребителите, хуманитарна помощ, политика на развитие, научни изследвания, равни възможности и външни отношения допринасят създаването на благоприятна и насърчаваща среда на младите хора.

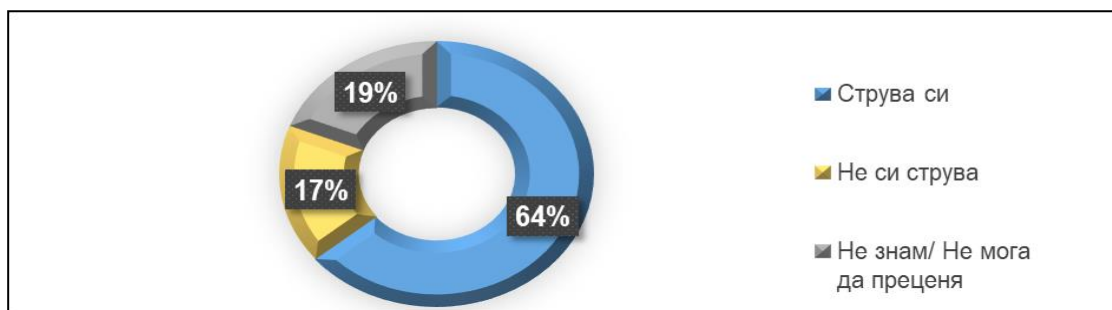
През 2017 г. се изпълняват 7 проекта на неправителствени организации в областта на доброволчеството, финансирани от Министерството на младежта и спорта по Национална програма за младежта (2016-2020), Подпрограма 2, тема „Младежко доброволчество и участие в доброволчески инициативи“. По тях са реализирани 25 обучения с участието 229 младежи. Проведени са 91 доброволчески кампании и инициативи, в които активно са се включили 609 млади хора, а 2 094 са участвали в инициативи за популяризиране на доброволчеството сред младите хора в страната.

В края на 2017 г. за втора поредна година Министерство на младежта и спорта проведе инициативата под надслов „Мисията доброволец – (не възможна)“. Целта на е популяризиране на добрия пример на изявените млади хора в България, положили труд в полза на обществото, добрите дела и доброволчеството като цяло. Инициативата се радва на интерес сред малдите хора и организациите, работещи с младежи.

5.2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО

Доброволчеството е форма на труд, която позволява промяна на общността, средата, организацията, взаимоотношенията. По своята логика доброволчеството насърчава социално отговорното поведение и поради тази причина е важно да се види мнението на младите хора и тяхното отношение на тази тема.

Лично за Вас струва ли си или не си струва човек да участва в доброволчески/дарителски акции?

Данните по темата за доброволчеството показват положително декларативно отношение към темата за участието в доброволчески/дарителски акции. 64% от младите хора декларират, че си струва такъв тип участие, като не се регистрира осезаема разлика по отношение на пол. Степента на образование оказва влияние, като 79% от хората с висше образование посочват, че си струва, докато 53% е делът на хората с основно и по-ниско образование.

Ключов въпрос, освен декларативните отговори за отношението към доброволчеството, е участието на младежите в дейности с благотворителна цел. Данните показват, че близо 48% от младите хора са участвали с финансови дарения, включително смс-и. В последните няколко години в България се разви системата за дарения чрез смс-и и данните показват, че това в голяма степен е основно средство за дарения и при младите хора. Основната призма на доброволчество в България сред младите хора е свързано с парични средства, и в много по-ниска степен с друг вид дейност. Едва 11% са участвали с труд.

Висок е делът на младите хора, които не са участвали в благотворителни акции.

Само 1% от младежите са участвали в доброволческа дейност в чужбина, докато в България 22% от младежите са се включвали в такъв тип дейности. По отношение на младежите участвали в доброволческа дейност в България няма осезаема динамика по отношение на пол и възраст. Видно е че по-високата степен на образование създава друг тип социална отговорност и данните в много голяма част от въпросите показват именно това.

*Кои са онези 2-3 сфери, които представляват интерес за Вас по отношение на
доброволчеството?*

45% от младите хора декларират готовност и желание да се включват с доброволен труд при бедствия и аварии. Темите за опазването на околната среда, както и социални дейности, са също теми, които представляват обект на интерес на младите хора. Данните еднозначно показват, че сред младежите има две групи хора: такива, които биха се включили ad hoc, при необходимост в някаква доброволческа дейност и младежи, които въз основа на областите на интерес трайно могат да бъдат ангажирани с доброволческа дейност.

6. ПОВИШАВАНЕ НА ГРАЖДАНСКАТА АКТИВНОСТ

6.1. РЕАЛИЗИРАНИ МЕРСКИ И ДЕЙНОСТИ

Участието на българските младежи в демократичния живот на местно и регионално ниво се осъществява чрез активно сътрудничество с местните и национални власти. В голяма част от общините на територията на страната са създадени общински младежки съвети и детски парламенти, които са помощни и консултативни органи към местните власти в областта на младежката политика. По този начин са отчитат мненията, изразени от младите хора, поощрява се общия климат на диалог в обществото, критичното мислене и активния принос, като се използват инструментите, средствата и възможностите, предоставени от представителната демокрация и демокрацията на участието на всички равнища в обществото.

Голяма част от общините в България полагат усилия да ангажират все повече млади хора в общественния живот на населеното място. Самите млади хора имат нужда активно да участват във взимането на решения, свързани с техните проблеми, да участват непосредствено в определянето на младежките политики по места. Това, че се работи предимно сред децата на ученическа възраст, е добра предпоставка за формиране на активно

гражданско поведение, но не е достатъчно условие за привличането на младите хора в процеса на взимане на решения. Очевидно е необходимо да се работи за приобщаване на младите хора след училищна възраст, за да могат да намерят своето място в процеса на местното самоуправление и да работят активно в процеса на формиране на младежки политики.

Проведената от Центъра за развитие на човешките ресурси (ЦРЧР) информационна кампания доведе до над 12% увеличение в броя на подадените проектни предложения по Ключова дейност 2 „Стратегически партньорства“, сектор „Младеж“ на програма „Еразъм +. Значително, около 60%, е нарастнал и броят на включените в изпълнението на проектите младежки работници.

В края на 2017 г. приключва дейностите по изпълняваната от МОН Програма BG06 „Деца и младежи в риск“. Изградените по Програмата четири младежки центъра в градовете Стара Загора, Пловдив, Добрич и Враца развиват активна дейност в сферата на услугите за младите хора, неформални обучения, дейности за свободното време, клубове по интереси и международни дейности – обмяна на опит и добри практики. Създадената Национална мрежа на Младежките центрове по Програма BG06 „Деца и младежи в риск“ продължава да реализира синхронизирани дейности на младежките центрове, обучения и обмяна на опит, младежки академии и др. В проектните дейности в четирите центъра са привлечени и обхванати в различни инициативи 9000 млади хора, от които над 2000 са преминали различни неформални тематични обучения. („Младежка академия“, „Моите права“, „Лидерство“ и т.н.).

Доказателство за постигнатото качество на младежката работа е връчването на 22 май 2018 г. на Знака за качество на Съвета на Европа на Младежки център Пловдив, което го направи единадесетия център, носител на високото отличие, а България – единствената държава от всички страни-членки на Съвета на Европа с два младежки центъра, наградени със Знака.

Министерството на околната среда и водите (МОСВ) провежда последователна политика за повишаване на екологичното съзнание и култура на младежта. В изпълнение на заложените цели през 2017 г. за стимулиране на участието на младите хора и техните организации в опазването, подобряването и управлението на природното богатство, се подготвиха и проведоха национални кампании по повод датите от международния екокалендар: Ден на влажните зони – 2 февруари; Ден на водата – 22 март; Седмицата на гората – 7-13 април; Ден на Земята – 22 април; Ден за борба с климатичните промени – 15 май; Ден на биологичното разнообразие – 22 май; Световен ден на околната среда – 5 юни; Ден на река Дунав – 29 юни; Европейска седмица на мобилността – 16-22 септември; Ден за защита на озоновия слой – 16 септември; Ден на птиците – 1 октомври; Ден на мониторинга на водата – 18 октомври; Ден на Черно море – 31 октомври и др.

В рамките на тези кампании от МОСВ и неговите поделения на територията на страната са проведени кръгли маси, конференции за ученици и младежи, открити уроци сред природата, конкурси, изложби, природозащитни лагери, маршрути по екопътеки,

екоспектакли, изложби, акции по почистване и залесяване, викторини, обучителни семинари и разнообразни форуми, които обхващат десетки хиляди млади хора на територията на страната и са показателен пример за партньорство с местната власт, институциите, бизнеса и неправителствените организации на регионално ниво. Сред тези прояви най-утвърдените са: образователна програма „Паркът като класна стая” на ДНП Централен Балкан; „Карнавал на биоразнообразието“, организиран от РИОСВ Бургас, който събра 90 изключително артистични и майсторски костюми на най-различни обитатели на живата природа на България; традиционен национален конкурс „Водата-извор на живот” на БД Варна; Международен ученически еко-форум „Сребърна 2017“ на РИОСВ Русе; Фестивал на белия щъркел в Белозем със съдействието на ПУДООС, който е част от международната инициатива „Европейско село на Белия щъркел“ с участието на 13 държави и много други. При провеждането им по-голямата част от регионалните подразделения на МОСВ отчитат засилено внимание към работа с младежи от уязвими и малцинствени групи и засилена активност на училища от малките общини и населени места на страната.

В кампаниите и образователните инициативи, проведени от МОСВ и поделенията му през 2017 г., са обхванати повече от 30 000 студенти и ученици от над 20 университета и 650 училища в страната. Има изразена тенденция за повишаване на броя на участниците. Наблюдава се засилен интерес от страна на местни общности и групи, които инициират свои събития и търсят партньорство за осъществяването им в лицето на регионалните поделения на МОСВ. Наблюдава се и иновативност в самите инициативи, като се търси реален ефект и устойчивост. До голяма степен инициативите спомагат за създаване на по-привлекателна и благоприятна среда в училище, за повишаване на интереса на учениците към колективния училищен живот и развитие на работата в екип, което допринася към целта, да се намали броят на отпадащите от образователната система.

През 2017 г., с цел постигане на устойчивост на предприетите мерки по Оперативна програма „Околна среда“ (ОПОС), се провежда поредното издание на „Зелена олимпиада“ – мащабна инициатива, проведена едновременно в София, Стара Загора, Плевен и Монтана, където над 1250 ученици се състезават в екологични викторини на живо, а в онлайн изданието на конкурса взеха участие над 5 300 души.

МОСВ и регионалните му структури участват активно и осигуряват експертна, логистична и финансова подкрепа за своевременното събиране на отпадъците на територията на цялата страна в рамките на кампанията „Да изчистим България за един ден“. В дните на кампанията МОСВ традиционно освобождава от такси за депониране цялото количество събрани от доброволците отпадъци, а регионалните инспекции по околната среда и водите привличат за участие стотици младежи от партньорски неправителствени организации, еко-клубове и училища в регионите.

Продължава развитието на информационно-посетителските центрове за обществеността (33 на брой в страната) на МОСВ и неговите регионални структури, които разпространяват информация за околната среда и устойчивото развитие сред ученици, студенти, неправителствени организации, академичните среди, бизнеса. Центровете предоставят на граждани и организации безплатни информационни материали и свободен достъп до специализирана литература в областта на опазване на околната среда, научно-

изследователски разработки, информационни източници, получавани по линия на международния обмен, видеоматериали и др. Осигурени са възможности за организирани групови посещения на центровете. Само в образователните програми на Дирекцията на Национален парк „Централен Балкан“ за отчетния период са обхванати 52-ма млади педагози от детски градини, прогимназиален и гимназиален клас за подготовка на учители за провеждане на зелени училища сред природата, а с образователни помагала са обезпечени 75 училища от прилежащата територия. През 2017 г. информационно-посетителските центрове в системата на МОСВ значително повишиха своята активност. Чрез дейността им бяха осъществени 11 национални и 4 регионални информационно-образователни кампании за повишаване на екологичното съзнание и култура на младите хора и се проведеха разнообразни инициативи в партньорство с институциите, бизнеса и неправителствените организации в отделните региони.

Показатели за изпълнението на дейностите	Мерна единица	Отчет за 2017 г.
Брой посетители на възраст от 15 до 25 г. в информационно-посетителските центрове на МОСВ и неговите поделения	брой	28 230
Осъществени информационни кампании за повишаване на екологичното съзнание и култура от МОСВ и териториалните поделения	брой	15
Проведени конкурси на територията на цялата страна	брой	36
Проведени открити уроци на територията на цялата страна	брой	494
Проведени изложби на територията на цялата страна	брой	43
Проведени форуми, обучителни семинари, кръгли маси, конференции за ученици, учители, неправителствени организации и др.	брой	162
Издадени информационно-образователни материали от МОСВ и неговите поделения	брой	109
Училища, обхванати в информационно-образователни инициативи от МОСВ и неговите поделения	брой	800
Обхванати ученици в информационно-образователни инициативи от МОСВ и неговите поделения	брой	36 400

Традиционната национална кампания на МОСВ „За чиста околна среда“ под мотото „Обичам природата, и аз участвам“, финансирана от Предприятието за управление на дейностите по опазване на околна среда (ПУДООС), по своята мащабност заема специално място между инициативите, насочени към младите хора. Тя се утвърди през годините като ефективен механизъм да бъдат активирани и финансово подпомогнати общините, училищата и детските градини да предприемат дейности като почистване, залесяване, озеленяване,

изграждане или възстановяване на детски площадки, зони за отдих, междублокови пространства и др. С реализацията на дейностите са постигнати резултати на територията на цялата страна, осъществени с прякото участие на децата и младежите, което изгражда у тях чувство за съпричастност и лично отношение към екологичните проблеми. През 2017 г. Националната кампания е насочена към финансиране на дейности, пряко свързани с навлизането на съвременните тенденции в сферата на опазването на околната среда в образователния и възпитателния процес на младите хора. За отчетния период са финансирани 122 проекта на училища, 121 проекта на детски градини и 232 проекта на общини и кметства чрез общо подписани 475 договора за безвъзмездна финансова помощ, като стойността на всеки от проектите на общини е в размер до 10 000 лв., а на училища и детски градини – до 5 000 лв.

Извън рамките на кампанията, през 2017 г. от ПУДООС са финансирани следните проекти, свързани с дейности, насочени към младежка аудитория:

1	Българска асоциация по водите	Седмица на водата 16-22 март	Проектът е във връзка със Световния ден на водата, част от който е провеждането и организирането на фотоконкурс фотоизложба „Фонтаните на България“, в който се включват над 200 фотографии. На 22 март на официална церемония, в присъствието на заместник-министър на околната среда и водите са връчени награди на отличените автори във фотоконкурса.	3 600 лв.
2	НЧ „Просвета 1909 г.“, с. Белозем	„Организиране и провеждане на Фестивал на Белия щъркел в европейско село на щъркелите Белозем“	Проектът предвижда провеждане на ежегоден фестивал, който се провежда в средата на месец май. Фестивалът е част от международната инициатива „Европейско село на Белия Щъркел“, в която са включени 11 страни.	2 725 лв.
3.	„Проте 22“ ЕООД	V Международна конференция „Екологично инженерство и опазване на околната среда“ 5-7 юни 2017 г., гр. Пловдив“	Традиционна конференция, обединяваща усилията на интердисциплинарни учени и екипи от България и чужбина, която допринася за развитие, популяризиране и утвърждаване на ключови изследователски дейности, добри практики и приоритетни политики на МОСВ.	9 924 лв.

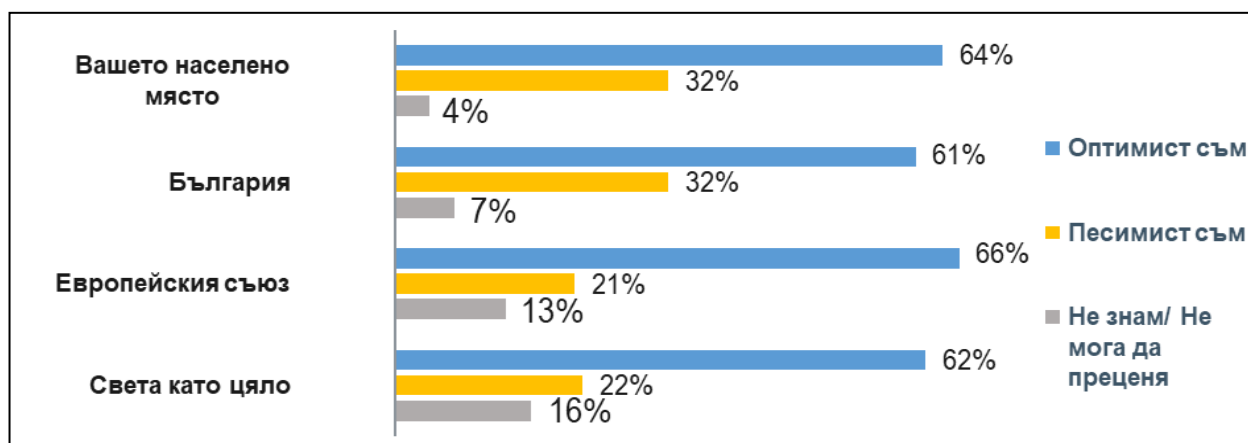
4.	„Пепен 904“ ЕООД	Издаване на книжка с видеофилм на DVD, разказваща за живота в Черно море със заглавие „Моето Черно море“	Книжката е с автор на текста и визуализация на журналистката Цветелина Атанасова. Издадените 1 000 бр. от продукта са предназначени (чрез Пресцентъра на МОСВ) за широка аудитория, която да се запознае с живота в Черно море и по този начин съвпада със задачите на МОСВ за публичност и информация по темата за опазване на морското биоразнообразие.	9 990 лв.
----	---------------------	--	---	-----------

6.2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО

Гражданската активност е един от заложените индикатори и е свързан с позициите на младите хора по отношение на позитивизъм/песимизъм, политическа активност на младежите, доколкото се информират за актуалните политически събития, както и отношение на младите хора към актуални политически събития.

Вие лично сте оптимист или песимист сте за развитието на?

Въпрос с предварително зададени опции. База: 2004 души

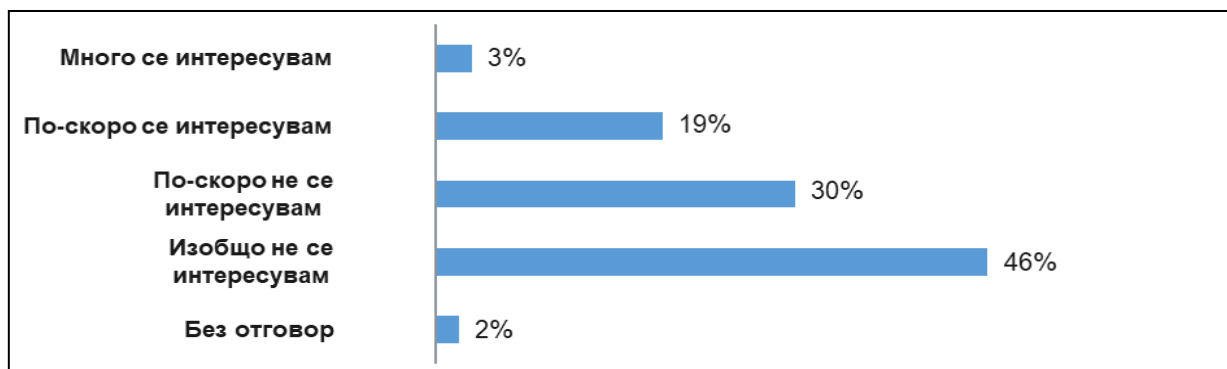
Данните показват високи нива на оптимизъм сред младите хора. В разбивките ясно личи и че най-младите (между 15 и 19 години) са най-оптимистично настроени както за тяхното населено място, така и за България, ЕС и света като цяло. Личи ясна зависимост между оптимизъм/песимизъм и типа населено място – тези от столицата изглеждат най-оптимистично настроени, докато тези в селата са доста по-разколебани в отговорите си.

Нагласите по отношение на показателя за интерес към политиката дават в голяма степен и картината спрямо разбиранията и готовността на младите хора за участие и гражданска активност. Видно е от данните, че е голям дялът на българските младежи, които

не се интересуват от политика – 76%, Едва 3% са тези, които се интересуват много от политика, а 22% по-скоро се интересуват.

Вие лично интересувате ли се или не се интересувате от политика?

Въпрос с предварително зададени опции. База: 2004 души

Съвсем естествено най-младата целева група 15-19 г. в най-малка степен се интересува от политика. При тези между 25 и 29 г. общо две трети пък заявяват, че по-скоро не се интересуват или изобщо не се интересуват.

В известна степен е логично хората под 18 годишна възраст, които все още нямат право да гласуват, да не проявяват осезаем интерес към политиката. Видно е, че с повишаване на възрастта, се повишава и интересът спрямо политическия живот.

Въпреки високите нива на незаинтересованост спрямо политическия живот, то проучването показва, че близо 46% от младите българи гласуват винаги или често. Това, което прави впечатление са по-високите декларативни нива на участие на момичетата в процеса на гласуване за сметка на момчетата. Данните показват, че младежите с по-висока степен на образование проявяват по-високи нива на ангажираност към процеса на упражняване на правото на глас.

Обикновено колко време на ден Вие лично отделяте за четене на новини/ актуални събития?

43% от младите хора не отделят никакво време за четене на новини/ актуални събития. Тук отново се наблюдава същата зависимост, че при най-младите процентите са доста по-високи (близо две трети), докато при тези между 25 и 29 години са малко над една четвърт.

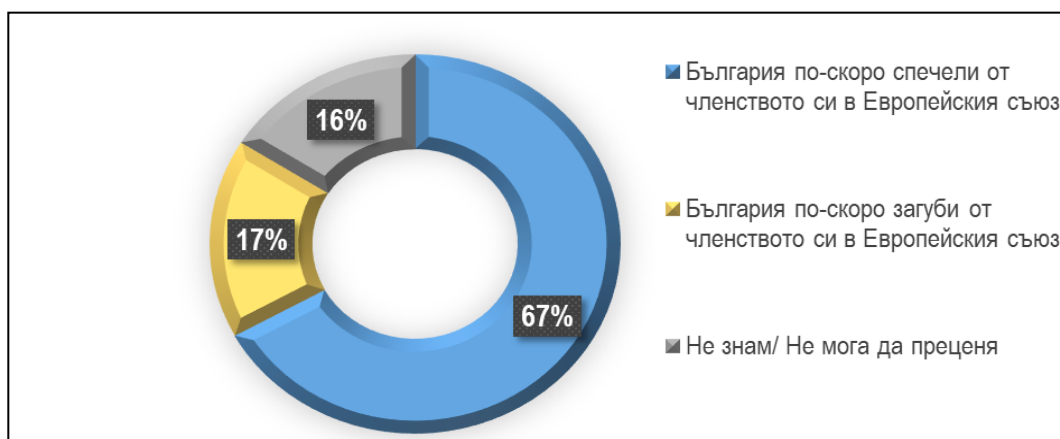
Вие лично?

Въпрос с предварително зададени опции. База: 2004 души

Изследването отчита ниска ангажираност на младите българи в подобен тип дейност – 1% са членове на политическа партия; 2% са членове на асоциация, неправителствена организация или друг тип организация; 2% са членове на професионална асоциация; 4% са участвали в международни обмени, срещи и инициативи; 5% са участвали в проекти по международни програми; 4% са участвали в клуб за дебати; 2% са били част от младежки съвет към общината/областта; 8% са участвали в училищни или университетски съвети; 1% в младежки/детски парламент; 6% в благотворителна/хуманитарна организация. Тази по-скоро ниска ангажираност на младите с подобен тип организации не говори само за липса на интерес, но и за слабо проникване в младежките групи от страна на изброените организации.

България вече 10 години е член на Европейския съюз. Кое от следните две твърдения е по-близо до Вашето мнение?

Голямо мнозинство от 67% е на мнение, че България по-скоро е спечелила от членството си в ЕС. Младите хора в България традиционно са настроени позитивно към членството в ЕС, а данните само потвърждават това, като не се забелязва никаква съществена динамика в различните демографски групи в самото изследване. Наблюденията ни от други изследвания сочат, че по-песимистично настроените за европейското членство на страната ни са предимно хората над 60 години.

7. РАЗВИТИЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА В МАЛКИТЕ НАСЕЛЕНИ МЕСТА И СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

7.1. РЕАЛИЗИРАНИ МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ

По Програмата за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г. (ПРСР 2014-2020) *подмярка 6.1 „Стартова помощ за млади земеделски стопани“* се цели увеличаване на броя и дела на младите земеделски стопани. През 2015 г. по тази подмярка е проведен прием с бюджет от 35 млн. евро, като общият брой на постъпилите заявления за подпомагане в рамките на този прием са 2 664 бр., от които са одобрени 1 393 бр. заявления. През 2017 г. продължава изпълнението на одобрените проекти.

Специално внимание е отделено на подпомагането на младите земеделски стопани, чрез възможността за преминаване на професионални курсове на обучения по други мерки от ПРСР 2014-2020 г., както и на възможността за предоставяне на различни консултантски пакети чрез Национална служба за съвети в земеделието (НССЗ), свързани с безплатна помощ при изготвянето на бизнес плановете и проектните предложения на младите земеделски стопани.

По други две мерки от ПРСР 2014-2020 г., *подмярка 4.1 „Инвестиции в земеделски стопанства“* и *мярка 9 „Учредяване на групи и организации на производителите“* в процеса на оценка на проектите се дава приоритет именно на младите земеделски стопани.

Чрез подкрепата по *подмярка 4.1 „Инвестиции в земеделски стопанства“* е осигурена възможност за разширяване на стопанствата на младите земеделски производители с цел осигуряване на устойчиво развитие на земеделието и осигуряване на смяната на поколенията в земеделието.

По отношение на младите земеделски стопани по *мярка 9 „Учредяване на групи и организации на производителите“* е предвиден специфичен приоритет, чрез който се предоставя предимство на такива групи и организации на производители, в които участват членове – млади земеделски стопани. Допълнително точки получават такива проекти, които отговарят на следното условие: „Проекти, в които не по-малко от 50% от членовете на групата или организацията на производителите е съставена от млади фермери.“

По този начин се предоставя допълнителна възможност на младите фермери за навлизане в селското стопанство и съответно за обновяване на поколенията. Също така се осигуряват допълнителни условия за повишаване на конкурентоспособността и сътрудничество между младите земеделски стопани чрез разработване на нови методи за съхранение и производството на качествена селскостопанска продукция.

За насърчаване и подпомагане на читалищата като средища за информация, неформално обучение, културно изразяване и гражданско участие в Министерството на културата се изпълнява Програма за развитие на любителското творчество и опазване на нематериалното културно наследство. По програмата се подкрепят финансово творчески проекти на читалища, които се изпълняват съвместно с други неправителствени организации и общини. Един от приоритетите на Министерството на културата е подкрепата на събития с детска и младежка насоченост, сред които фестивали, събори, чествания конкурси и други форми за развитие на творческия потенциал, за изява на таланти, за популяризиране на постиженията на детски и младежки школи по изкуствата, за съхраняване и популяризиране на традиционни знания и умения (нематериално културно наследство), както и за обмяна на ефективни практики за привличане на детска и младежка аудитория в дейности на читалищата и други културни институции.

По тази програма през 2017 г. са подкрепени финансово 50 проекта на общини, читалища и други неправителствени организации на обща стойност 140 000 лв.. Сред подкрепените изяви се открояват: националните конкурси за гайдари („Вълшебни ритми“), за акордеонисти („Танцуващи клавиши“) и класическа китара („Академик Марин Големинов“), Национален фолклорен фестивал за двугласно пеене – община Неделино, Международен фестивал на маскарадните игри „Сурва 2017“ – община Перник, Национален детски фолклорен фестивал „Слънце иде“ – с. Дрен и много други.

7.2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО

Разликите в нагласите на младежите, които живеят в малките населени места, в сравнение с тези в големите не са съществени. Динамика се забелязва най-вече между селата и останалите типове населени места.

Недостатъците на малкия град обаче личат и това се отчита в определени блокове въпроси. Така например делът на оптимистите за развитието на населеното място, в което живеят, както и процента на оптимистите за България са по-ниски в сравнение с общата картина. Липсата на перспектива и по-съществен напредък в по-малките населени е основната причина за тези по-ниски нива на оптимистични нагласи сред младите българи там.

Недостатъците на селата си личат и когато се говори за образование и професионална реализация, като в сравнителен план младежите в селата са на мнение, че не могат да получат добро образование в населеното място. Твърденията им са логични предвид факта, че по-реномирането учебни заведения най-често са в по-големите градски центрове.

По-малките населени места не дават и широк достъп до културни събития и институции, което пък се отчита при различията в начина на живот, като младежите от селата не се интересуват толкова от изкуства и не посещават културни институти.

Именно този застои и упадък на малките населени места пък мотивират сравнително повече млади хора да обмислят вариант да се преместят в друго населено място в България.

Трябва да се има предвид обаче, че основните разлики във възприятията на младите хора от селата в сравнение с останалите не се определят толкова от типа населено място, в което живеят, а по-скоро от факта, че в селата има най-голямо натрупване на малцинствени общности, което определя в голямата си част техните възгледи, бит и начин на живот. За справка българите са 56% в селата (79% в национален план), от турски произход са 24% (от 10% в национален план), а ромски произход са 14% (от 9% в национален план).

Слабата интеграция на малцинствените общности е основният обяснителен модел затова защо по-трудно си намират работа, имат по-слаби компютърни умения, четат по-малко книги и в сравнителен план процентът неползващи интернет е най-голям. Малцинствените общности в България са често и социално маргинализирани, което дава съществено отражение при сравнението на малките населени места с големите. В селата младежите по-трудно задоволяват основни потребности именно заради социалното си положение и това на своите родители. Културните особености на ромската общност в България е и отговорът на въпроса защо в селата сравнително по-голяма част от младежите са женени/омъжени и имат деца.

Именно наличието на по-голям процент от малцинствени общности е факторът, който кара в блока за межкултурен диалог младежите от селата да са най-толерантни спрямо други етнически групи.

8. РАЗВИТИЕ НА МЕЖДУКУЛТУРНИЯ И МЕЖДУНАРОДНИЯ ДИАЛОГ

8.1. РЕАЛИЗИРАНИ МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ

През 2017 г. институциите в страната са реализирани дейности в подкрепа на насърчаване и подпомагане опознаването на отделните етнически общности и техните култури. В Министерството на културата се подпомагат финансово творчески проекти на организации на етническите общности, както и на други културни институции, работещи в областта на межкултурния диалог. През 2017 г. са подкрепени следните прояви: Годишни награди за толерантност „Шофар” на Организацията на евреите в България „Шалом”, организиране и провеждане на тържествен концерт и дейности по повод честване на ромската нова година „Василица”, отбелязване на 8 април – Международен ден на ромите, в Галерия „Средец” на Министерството на културата, Национален етнофестивал с международно участие в гр. Видин, Регионален карнавал „Златното магаре” – Община Дулово, Национален фестивал на етносите „България за всички” – гр. Варна и много други.

МК е подпомогнало отпечатването на списание „Етнодиалог”, издание на сдружение „Обществен съвет на етническите малцинства в България”. Общо финансовата подкрепа за 2018 г. е в размер на 29 960 лв., като част от средствата за развитие на любителското творчество.

Регионалното бюро на Международната организация на франкофонията (МОФ) в Букурещ, съвместно с Министерството на младежта и спорта и МВНР, организират през месец октомври 2017 г. в България втори младежки форум за Югоизточна Европа по превенция на радикализирането на младите хора по темата „Въпроси на публичните политики за младежта и предотвратяване на радикализацията и насилническият екстремизъм сред младите“. Форумът е проведен в контекста на инициативата на Генералния секретар на Франкофонията „Свободни заедно“ и във връзка с приетата от 16-та Конференция на държавните ръководители на страните от МОФ Резолюция за превенция на радикализацията и насилствения екстремизъм, призоваваща държавите за конкретни действия и образователни инициативи, насочени към младите хора. В него участват младежи от Албания, Армения, Република Македония, Косово, Молдова, Румъния и др., избрани въз основа на предложените от тях теми за доклади и кръгли маси. Изготвен е документ с набор от предложения за противодействие на радикализация (Livret de résolutions), предназначен за Генералния секретариат на Франкофонията.

В рамките на 2017 г. е реализирано и участие на български делегат в европейската среща в Люблина за подготовка на делегати за Младежкия форум на ЮНЕСКО, проведен през м. октомври 2017 г., непосредствено преди 39-та сесия на Генералната конференция на ЮНЕСКО. На срещата са приети решения за изграждане на Европейска младежка мрежа на ЮНЕСКО с цел осъществяване на директна комуникация с ЮНЕСКО и съществуващите регионални младежки организации, работещи в нейната сфера, както и с Националните комисии за ЮНЕСКО в европейските държави-членки, а също и за включване на представители на младежите в националните делегации за генералните конференции на организацията.

Информационната кампания на Центъра за развитие на човешките ресурси сред младежи на възраст 15-29 години доведе до увеличени с над 6% броя на подадените проектни предложения по Ключова дейност 1 „Образователна мобилност“ за мобилност на младежи и младежки работници. Дейностите по програмата през 2017 г. бяха по-достъпни: 142 младежи повече в сравнение с предходната година участваха в одобрените и финансирани по програма „Еразъм+“ проекти.

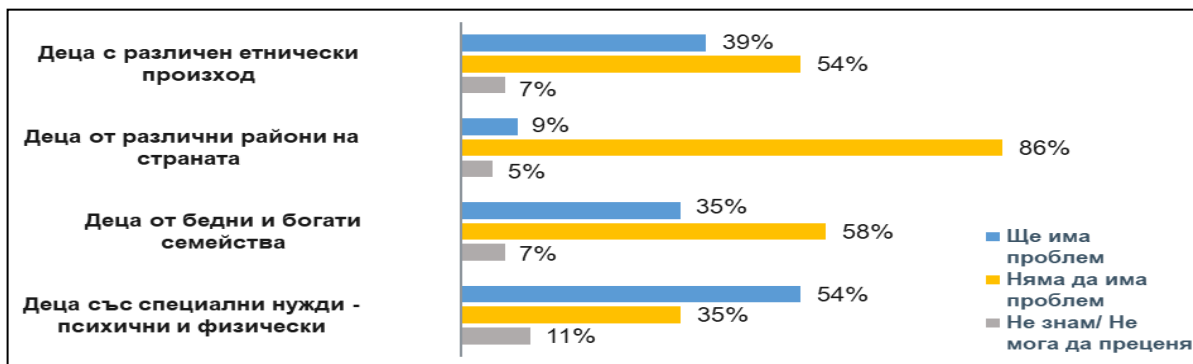
8.2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО

Един от основните акценти спрямо междукултурния диалог е нивото на предразсъдъци и стигми. Данните показват, че единствено разлика по оста „бих-не бих“ в полза на опцията бих се отчита при възможността младежите да живеят в един жилищен блок с хора с различна сексуална ориентация, да поддържат приятелски отношения с турчин и да живеят в един вход с евреи. Данните показват, че по-прекият досег с определена общност, в по-голям процент създава възможност за преодоляване на стереотипното възприемане на даден човек или даде общност и група. Пример в това отношение е, че в малките населени места и села дяловете на давалите положителен отговор спрямо всеки един от тестваните индикаторите е и на база близкото съжителство с представители на ромската общност, на турската общност, живеенето, ходенето в едно училище и т.н. създава по-позитивно усещане и по-високи нива на приемане. Данните показват, че когато говорим за живеещите в столицата младежи, то нивата на неприемане на хора от други общности е по-видно именно с оглед на липсата на информация, близост и разбиране към тези общности.

По отношение на малките населени стереотипно мислене се отчита при хората с различна сексуална ориентация, като в големите градове и столицата дяловете на приемане са по-високи в сравнение с тези в малките населени места и селата.

В контекста на това трябва да се подчертае, че съществува необходимост от полагане на определени усилия за информираност на младежите за различните общности. Налагането на стереотипни разбирания към чуждия е предпоставка за отхвърляне, а дори и за агресивно поведение към хора от различни общности.

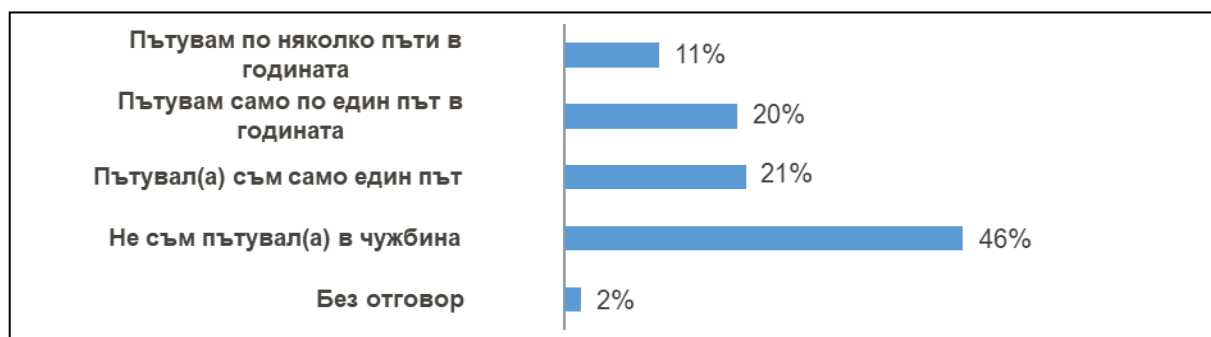
Според вас лично ще има ли проблем или няма да има проблем, ако в едно училище учат

По отношение на въпроса дали би имало проблем или не би имало проблем, данните еднозначно показват, че единствено проблем се отчита при възможността деца със специфични нужди да учат в едно училище с други деца. Данните не могат категорично да бъдат тълкувани само през призмата на стереотипно мислене спрямо хора със специфични нужди, а и с оглед именно на специфичните необходимост спрямо потребностите на тези деца.

Тревожни данни са резултатите по отношение на проблем в едно училище да учат бедни и богати деца – 35% от българските младежи смятат, че това може да създаде проблем. Разбивките по доход показват, че младежите с по-ниски доходи в по-голям дял виждат проблем по отношение на този индикатор.

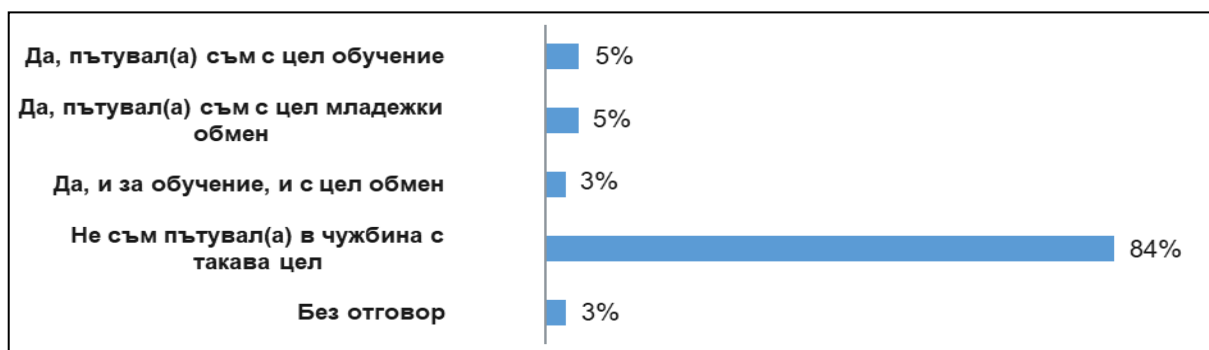
Вие лично пътувате или не пътувате в чужбина?

46% от младежите не са пътували в чужбина, а 21% са пътували само един път. Данните показват, че младежите живеещите в малките населени места и села в най-големи дялове не са пътували никога в чужбина – съответно 57% и 54%. По отношение на доходите е нормална корелацията, че хората с по-ниски лични доходи и по-ниски доходи на домакинството в по-малки дялове са пътували в чужбина. Хората във възрастовите групи 20-24 г. и 25-29 г. пътуват много по-често за сметка на хората на възраст 15-19 г.

Много ниски дялове се отчитат по отношение на пътувания с цел обучения в чужбина и/ или с цел младежки обмени.

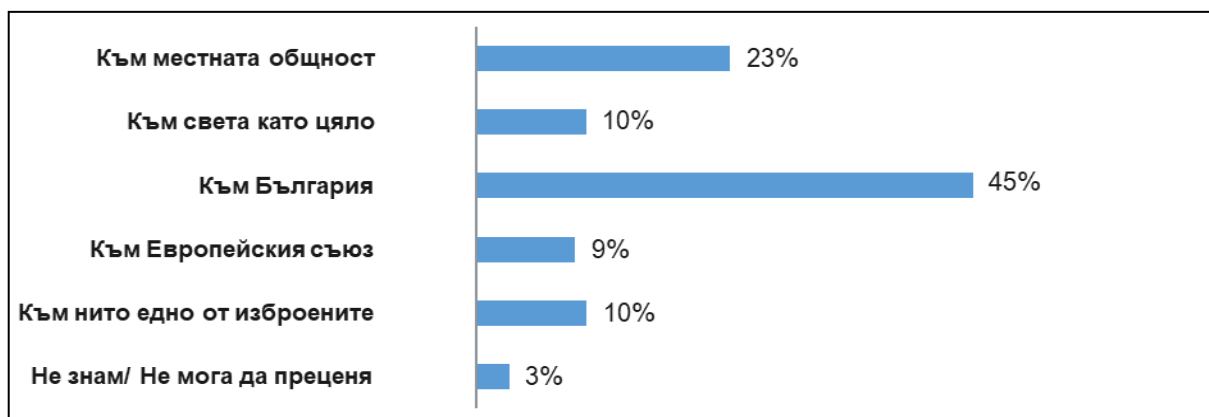
Вие лично пътували ли сте или не сте пътували в чужбина с цел обучение или младежки обмен?

Много ниски дялове на пътувания с цел обучение или младежки обмен – по 5%. 29% от българските младежи не са чували за обученията и/или младежки обмен в чужбина. Данните ясно показват високи нива на информираност за такъв тип възможност. Корелацията с предходния въпрос ясно показват, че малък процент от българските младежи са се възползвали от такъв тип възможност. При интерпретацията на този тип въпроси е необходимо да се има предвид и социо-демографския профил на младежите и финансовите параметри, с които разполагат хората.

Когато говорим за международния диалог е важна и оценката за принадлежност. 45% от младежите чувстват принадлежност най-вече към България. 10% посочват, че не чувстват принадлежност към нито едно от изброените. Профилът на тези младежи е хора с ниско образование, ниски лични и домакински доходи и в най-голям дял живеещи в областните градове.

Вие лично към кое от следните чувства най-сериозна принадлежност?

9. ПОВИШАВАНЕ РОЛЯТА НА МЛАДИТЕ ХОРА В ПРЕВЕНЦИЯТА НА ПРЕСТЪПНОСТТА

9.1. РЕАЛИЗИРАНИ МЕРКИ И ДЕЙНОСТИ

По данни на МВР през 2017 г. са установени 51 603 извършители на престъпления (вкл. регистрирани през предходни години). Основната част от тях – 34,5% са на възраст между 18 и 30 години. Непълнолетните лица (14 – 17 години) са 8,6%, а малолетните (под 14 години) – 3,1%. В сравнение с 2016 г. общият брой на установените извършители е намалал с 2,7%, като най-голямо е намалението при групата от 31 до 40 години – с 5,9% и групата между 18 и 30 години – с 5,8%. С 9,9% се е увеличил броят на непълнолетните извършители.

От установените лица 34,5% са извършители на престъпления против собствеността (37% за предходната година), 42,8% – на общоопасни престъпления (36,5% за 2016 г.) и 4,8% – на престъпления против личността (5,3% за 2016 г.).

Структуроопределящи за детската престъпност продължават да са престъпленията

против собствеността, а именно кражбите. През годината деца са извършили 3167 кражби при 3570 за 2016 г., което е намаление с 11,3%. Останалите криминални деяния, извършени от малолетни и непълнолетни, имат малък относителен дял. Престъпленията, свързани с наркотици, са се увеличили с 15,6% в сравнение с 2016 г., а хулиганствата са намалели с 14,6%.

Броят на разкритите престъпления, извършени от малолетни и непълнолетни, през 2017 г. (6246) се е увеличил с 2,3% в сравнение с 2016 г. (6101). Установените деца извършители са 2599 при 2389 за 2016 г., или е налице увеличение с 8%.

Правонарушенията, извършвани преди, по време и след спортни мероприятия, следват трайна тенденция на увеличаване на броя на използваната пиротехника. През 2017 г. са използвани 1785 пиротехнически изделия. Основна част от извършителите на тези правонарушения са от категорията на младите хора. През годината на 8 лица във възрастовата група 18 – 25 години е наложена принудителна мярка (ПАМ) „забрана за посещение на спортни мероприятия в страната и чужбина“.

Анализът на данните на МВР показва, че броят на деянията, извършени от водените на отчет в ДПС в съучастие на малолетни с непълнолетни през 2017 г. е 440 (459 през 2016 и 533 през 2015 г.). По този показател има тенденция на намаление от 6 години.¹¹

По данни на Върховната касационна прокуратура (ВКП) през 2017 г. са наблюдавани общо 2650 (2413 през 2016 г. 2379 през 2015 г.) досъдебни производства, водени срещу непълнолетни извършители на престъпления от общ характер, от които новообразувани са 1513. Очертава се тенденция към нарастване на наблюдаваните производства, като увеличението спрямо 2016 г. е 9.8%. Решени от прокурор по същество са 2153 (1930, през 2016 г. и 2015 г. са били 1922) производства, като относителният им дял е бил 81-2% от общо наблюдаваните досъдебни производства.

Общо в съд са били внесени 1262 (1142 през 2016 г. и 1138 през 2015 г.) прокурорски акта срещу 1514 (1389 през 2016 г. и 1397 през 2015 г.). Предложения до МКБППМН за налагане на възпитателни мерки (чл. 61 от НК) са 470 (369 през 2016 г. и 382 за 2015 г.). И в това отношение се констатира съществено нарастване през 2017 г. Осъдените с влязла в сила осъдителна присъда непълнолетни лица са били 1233 (1130 през 2016 г. и 1231 през 2015 г.), като с наложено наказание „ефективно лишаване от свобода“ са 115 (101 през 2016 г. и 110 през 2015 г.). С най-висок дял – 57% от наложените наказания са общественото порицание и пробацията – 777. Спрямо 416 (375 през 2016 г. и 429 през 2015 г.) непълнолетни лица е било наложено наказание „лишаване от свобода“ с приложение на чл. 69 от НК вр. чл. 66 от НК за условно осъждане.

Наблюдаваните дела по гл. 11 от НК общоопасни престъпления са 871, от които в съда са внесени 322 прокурорски акта срещу 338 лица. Осъдените непълнолетни лица с влязъл в сила съдебен акт са 291. От наблюдаваните дело по гл. 11 от НК с дял от 38% са делата, свързани с държането, употребата, склоняване към употреба и разпространение на

¹¹ Аналитична справка на ЦКБППМН за 2017 г.

наркотични вещества (чл. 354 а-в от НК) – 331. Следват престъпленията по чл. 345 от НК – 264 или 30-3% - неправомерно управление на МПС, вкл. и след употреба на алкохол (чл. 343 б-в от НК) – 167 или 19.2% и дза противозаконно отнемане на МПС по чл. 346 – 346 б от НК – 76 досъдебни производства или 8.7%. Освободените от наказателна отговорност с налагане на административно наказание непълнолетни лица са били 35 (22 през 2016 г. и 21 през 2015 г.).

Общо прекратените от прокурор дела са 818. В 470 случая прокурорите са изпратили материалите на МКБППМН за налагане на възпитателни мерки. Делата са прекратени с постановление на основание чл. 243, ал. 1 във връзка с чл.24, ал.1, т.8 от НПК, във вр. с чл. 61 от НК, като е възприето, че се отнася за престъпления, които не представляват голяма обществена опасност и са извършени от непълнолетните обвиняеми поради увлечение и лекомислие.

В поправителния дом (ПД) към Министерството на правосъдието в гр. Бойчиновци към 01.01.2018 г. са били настанени 29 непълнолетни, от които с влязла в сила присъда – 18; подсъдими – 7, обвиняеми - 4. В поправителния дом към Сливенския затвор изтърпяват присъди 2 непълнолетни момичета. Дейността по *Националната програма „Работа на полицията в училищата“* е съществена част от превантивната работа на полицейските служители по отношение на престъпленията, извършвани от и срещу деца.

През учебната 2016/2017 година по Програмата са изнесени 8073 лекции и беседи в 1529 училища в страната, като участие са взели 762 полицейски служители. Също така 221 инспектори от детските педагогически стаи (ИДПС) и 539 други полицейски служители са провели беседи в „Час на полица“ в 6 934 паралелки от 1-ви до 12-ти клас в общински и държавни училища из цялата страна. За подпомагане работата по Програмата през учебната 2016/2017 г. са разработени и разпространени информационни брошури за превенция употребата на наркотични вещества, алкохол и цигари и информационни материали, които включват правила за безопасно поведение на децата и съвети към родителите.

С цел популяризиране на добрия опит в работата на полицейските служители за работа с деца, през май 2017 г. в гр. Варна е проведено състезание-викторина „Ваканция здравей! Да играем безопасно!“. Организацията на проявата е осъществена от ОДМВР Варна с подкрепата на дирекция „Превенция“ към община Варна и ГДНП-МВР.

Програмата „Детско полицейско управление“ се реализира от служители на МВР от структурите на „Охранителна полиция“, „Пътна полиция“ и „Криминална полиция“, психолози от психологичните лаборатории на МВР, експерти от Българския Червен кръст, Българския младежки Червен кръст, Българския туристически съюз и духовни лица в съответните населени места. През 2017 г. са открити 202 управления в цялата страна. Основните цели на програмата са насочени към ранна превенция на подрастващите, утвърждаване на ценностно отношение към законите на страна, формиране на навици за безопасно поведение, изграждане на гражданска позиция и повишаване на доверието към полицията.

За противодействие на правонарушенията, свързани с провеждането на спортни срещи и събития са организирани превантивни информационни и образователни кампании. В тази връзка се планира, разработва и изпълнява *Пилотен проект за реализиране на кампания в училищата сред деца (целева група 14-18 годишни)*, относно *поведението им при провеждане на спортни мероприятия* – приемливо и неприемливо поведение, вредни последици. През 2017 г. е извършена предварителна подготовка за практическо изпълнение на проекта, като е осъществена координация с РИО – Ловеч и е избрано конкретно учебно заведение, в което да се приложи моделът тестово. Разработена е методика в рамките на концепцията „Световно кафене“ със съответните дидактически материали.

В периода са организирани общински, областни и републикански *състезания на младежките противопожарни отряди „Млад огнеборец“* под егидата на Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ – МВР, Българска федерация по пожароприложен спорт и Министерство на образованието и науката.

За изграждане на доверие между младите хора и правоохранителните органи, както и за насърчаване на тяхната активност, от 2016 г. функционира *сайт за превенция на противоправни деяния, извършени от деца и срещу деца*. Чрез него се предоставя информация относно правата на децата и техните задължения, основните правила за лична безопасност и поведение, както и модели на поведение в случаи, когато те самите или техни познати са в риск или са станали жертва на престъпление или противоправно деяние. Информационният портал съдържа и данни за компетентните органи за помощ и подкрепа, информация за родителите, както и за специалистите, работещи с деца.

С цел подготовка на специалисти за оказване на помощ и подкрепа на младежи с поведенчески проблеми и млади правонарушители, през учебната 2016/2017 г. в Академията на МВР се провеждат курсове за обучение – актуализация на професионалната квалификация на служители на МВР, по темите „Специализирано изслушване на деца – жертви или в риск от насилие“ и „Разследване на престъпления с участието на малолетни и непълнолетни лица“.

Провеждат се и обучения на инспектори от детските педагогически стаи по *Националната програма „Работата на полицията в училищата“* и по координационните механизми за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви или в риск от насилие и за рефериране и обгрижване на случаи на непридружени деца и деца – жертви на трафик, завръщащи се от чужбина.

През 2017 г. МВР, съвместно с МТСП, МП, МОН, ДАЗД и общините, продължава да работи по Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случаи на деца, жертви на насилие или в риск от насилие, и за взаимодействие при кризисна интервенция и Координационния механизъм за рефериране и обгрижване на случаи на непридружени деца и деца, жертва на трафик, завръщащи се от чужбина. Проведени са 3 работни срещи.

Данните за 2017 г. показват утвърдена тенденция на нарастване на броя на реализираните от МКБППМН (Местни комисии за борба с противообществените прояви на

малолетни и непълнолетни) програми и кампании за превенция и противодействие на детското асоциално поведение. След известен спад през 2015 г. и 2016 г., през последната година отново е нараснал броят на обхванатите.

През 2017 г. се констатира и съществено нарастване на консултираните деца, родители и семейства от специалистите в МКБППМН и помощните органи към тях.

Брой програми и кампании за превенция и противодействие на детското асоциално поведение			
Година	Брой програми и кампании	Брой обхванати лица в програми и кампании	Брой консултирани деца и родители от МКБППМН и техните органи
2013	636	133 357	14 505
2014	561	185 858	14 467
2015	585	179 397	16 018
2016	641	170 610	14 135
2017	672	172 012	15 030

Теми на реализираните през 2017 г. общински програми и кампании са: „Превенция на престъпността и противообществените прояви сред децата“; „Ранна превенция на отклоненията в поведението“; „Превенция на проблемното поведение сред подрастващите“; „Превенция на асоциалното поведение сред малолетни и непълнолетни“; „Запознаване със ЗБППМН и дейността на МКБППМН“. Местните комисии прилагат форми на работа, доказали своята ефективност за обхващането на все повече малолетни и непълнолетни, като се ангажира и обществеността с проблема за асоциалното поведение сред децата.

През 2017 г., МКБППМН са реализирали 216 общински програми (212 през 2016 г., и 179 през 2015 г.), кампании и проекти по превенция на насилието между деца и срещу деца. Очертава се тенденция на нарастване на активността на МКБППМН в това направление. Значително е увеличението на обхванатите в тези дейности за деца и родители, които през 2017 г. са били 72 607, докато през предходната година са участвали 50 928.

По-съществените дейности и инициативи, реализирани в рамките на тези програми, кампании и проекти:

- Повишаване на осведомеността на деца и родители за насилието; Запознаване с различни видове насилие; Техники за преодоляване на агресия и решаване на казуси от ученици, свързани с агресия и насилие; Реакции при действие на насилие;
- Конкурси за есе „Стоп на агресията“, „Подари усмивка, направи добро“, конкурс за презентации „Агресията – силата на слабите“;

- Консултиране на деца в риск, на родители, както и съвместни семейни консултации, психологическа подкрепа на деца, преживели насилие; индивидуални срещи с подрастващи; превенция на рискови групи деца чрез предоставяне на услуги в общността;
- Театър срещу насилието, форум-театър, музикотерапия, музикални междучасия;
- Лекции, беседи, тренинги, изнесени обучения, срещи, дискусии, презентации от ученици; интерактивни обучения и ролеви ситуации; разговори и тренинги с родители;
- Анкети и проучвания, тестове за нивото на агресивност на учениците, скрининг за изследване на училищния тормоз;
- Часове на класа по проблемите на насилието; Участие на родители в часове на класа, обсъждания за причините и проявите на насилие от учениците и последиците за личността;
- Подготовка и разпространение на информационни материали: дипляни за ролята на семейството за предпазване на децата от насилие и поставянето им в сайта на училището, оформяне на кътове в класната стая; тематични изложби и др;
- Подготовка и издаване на помагала по превенцията на насилието в училищата; Наръчник за решаване на конфликти;
- Ден на розовата фланелка, състезания „От розов по-розов“, изработване на материали от ученици във връзка със Световния ден срещу тормоза в училище;
- Рискове и опасности в интернет, запознаване на учениците с проблемите за насилието по интернет;
- Спортни мероприятия срещу насилието – маратони, футболни турнири, волейбол;
- Съвместна работа на МКБППМН с училищните комисии за превенция;
- Създаване на механизъм за докладване на случаи за насилие – „Гореща поща“ в класната стая;
- Прожекции и обсъждания на филми за агресията и насилието;
- Механизъм за превенция на училищния тормоз, планове за справяне с насилието и агресията в училище, механизъм за въздействие на деца с проблемно поведение; училищен координационен екип за превенция на насилието.

Министерството на образованието и науката работи за подобряване на функционирането на възпитателните училища-интернати и социално-педагогическите интернати, за оптимизиране на този тип институции, както и за деинституционализация. В страната към момента функционират общо пет училища за деца с девиантно поведение – един социално-педагогически интерната (СПИ) и четири възпитателни училища-интернати (ВУИ), като общият брой на учениците към февруари 2018 г. е 111. Предстои да се предприемат действия за по-нататъшното оптимизиране на ВУИ след извършване на индивидуална оценка на учениците в тях от междуинституционален екип.

През 2017 г. е закрит социално-педагогическият интернат (СПИ) в с. Драгоданово, област Сливен. Децата от закрития интернат са настанени в центрове за настаняване от семеен тип, върнати в семейството им под наблюдение на социален работник и обществен възпитател, а някои от тях – насочени към СПИ в с. Варненци, област Силистра. В

процедура по закриване е и възпитателно училище интернат (ВУИ) в с. Керека, общ. Дряново.

През 2017 г. по данни на ГДНП на територията на страната са настъпили общо 6888 тежки пътнотранспортни произшествия (ПТП), при които са загинали 682 и са ранени 8680 участници в движението по пътищата. За сравнение през 2016 г. тежките ПТП са 7404 – с 516 повече, загиналите – 708, или с 26 повече, а ранените са 9374 – с 694 повече.

При отчетените ПТП са загинали 140 и са ранени 2372 участници в движението по пътищата в младежка възраст (15 – 29 г.), 71 от които са водачи, 58 – пътници, а 11 – пешеходци. За сравнение, през 2016 г. при тежки ПТП са загинали 149 (с 9 повече) и са ранени 2792 (с 420 повече) участници в движението по пътищата в младежка възраст.

Независимо от регистрирания спад в общия брой на загиналите и ранените при ПТП млади хора, през последните три години нивото на травматизъм сред всички групи участници в движението по пътищата се задържа високо, като тенденцията е относима и към категорията на младите хора (15 – 29 г.).

За превенция на пътнотранспортния травматизъм от страна на органите на пътна полиция на централно ниво се извършва анализ на всеки шест месеца на актуалната обстановка по линията. Ежемесечно се изготвя докладна записка до министъра на вътрешните работи и председател на Държавно-обществената консултативна комисия по проблемите на безопасността на движението по пътищата за състоянието на пътнотранспортния травматизъм на територията на Република България през предходния месец. В анализите и докладните записки се отчитат данните и се анализират тенденциите, въз основа на което се изготвят предложения за ангажиране според компетенциите на всички институции от държавния и неправителствения сектор за набелязване на мерки за намаляване на травматизма от ПТП сред населението.

Отчита се необходимостта от повишаване нивото на взаимодействие между отговорните институции и гражданите в областта на безопасността на движението по пътищата като цяло и в частност – на младите хора, участници в движението по пътищата.

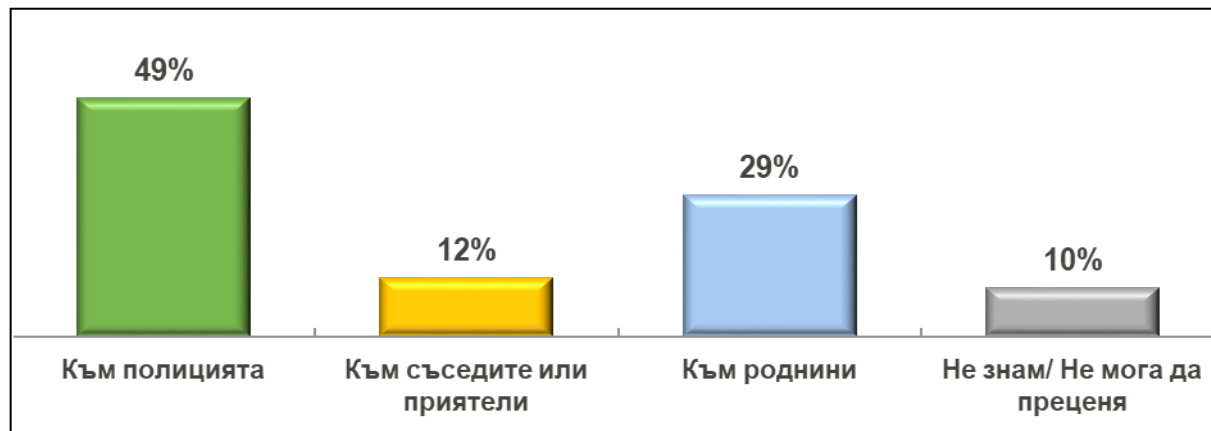
С превантивна насоченост и отношение към младите хора са и проведените през годината *кампании на пътна полиция*: „Алкохол и неспособност“ – за 3 март, за 1 и 6 май и Великден; „Абитуриенти“; „Ваканция! Да пазим живота на децата на пътя!“, „Безопасно лято“, „Децата тръгват на училище! Да ги пазим на пътя; Седмица за превенция на детската пътна безопасност; Ден на превенцията; традиционна кампания за превенция на безопасността на движението по пътищата по време на студентския празник – 8 декември и други.

9.1. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО

Друг акцент в оценка на участието на младежите в обществения живот е отношението им към престъпното и асоциално поведение. Отговорите на младите хора към нарушаването

на правилата в голяма степен очертава картината в два основни аспекта: какво биха направили при нередно поведение и ситуация, както и равнището на гражданска отговорност.

Към кого ще се обърнете с най-голямо доверие при проблем, свързан с личната ви сигурност?

При проблем с личната сигурност, половината от младежите биха се обърнали към полицията. Видно е че полицията в съзнанието на младите хора е основна и легитимна институция. Институционалният авторитет е подчертано стабилен. Следващата категория е семейството, като традиционно за българите в семейството се търси разрешение на различни проблеми. Естествено младите българи на възраст между 15-19 г. в най-голям дял при проблем първо биха се обърнали към семейството си, което е естествена реакция сред подрастващите.

Важен индикатор, който трябва да бъде отчетен, са високите нива на отказа от гражданска активност сред младежите – 69% не са подавали и не мислят да подадат сигнал срещу нарушение, на което са станали свидетели. В някаква степен тук можем да отчетем няколко нюанса: от една страна оценката за безпредметност спрямо подобен тип конкретно действие. От друга страна може да се отчете липсата на усещане за адекватни действия след подобен акт.

Друг важен индикатор е оценката за действие при нарушаване на личните права на младежите. С най-голям дял се открояват две основни реакции сред младите хора: институционално решение на ситуацията и лично разрешаване на ситуацията. 22% от младежите ще се защитят сами, включително с насилие. Съвсем естествено делът на момчетата, които биха реагирали по този начин е драстично по-висок от делът на момичетата (35% на 8%). Хората с ниско образование в по-малък дял биха се обърнали към съда. В селата и в областните градове по 24% от младежите живеещи там биха реагирали чрез самозащита.

Тревожен е делът на младежи, които не биха направили нищо – 15%. Силната пасивност към реакция спрямо нарушаването на личните права се отчита при в по-голям дял при жените, с основно образование, с нисък доход, живеещи в малък град или село.

V. ОСНОВНИ ИЗВОДИ И НАБЛЮДЕНИЯ

В тази част на доклада ще бъдат синтезирани и изведени основните изводи, които са идентифицирани в хода на разработване на документа.

Една от целите на проведеното за целите на доклада проучване, освен получаването на актуална картина по отношение на заложените приоритети, е и очертаването на различните профили на младите хора спрямо обективните социо-демографски характеристики.

Идентифицирани са три ясно обособени групи млади хора:

- ❖ **Работещи млади;**
- ❖ **Неучащи и неработещи;**
- ❖ **Учащи (в това число работещи и неработещи млади).**

Ясното очертаване на групите сред младите хора дава много по-голяма възможност за изграждането на релевантни политики спрямо тях. Данните еднозначно показват, че нюансите сред младежите налагат задължителна гъвкавост в планираните дейности и мерки.

ПРОФИЛ НА МЛАДИТЕ ХОРА

1. Голям процент от тях живеят все още с родителите си. Данни от международни проучвания показват, че младите хора в България напускат много по-късно бащиния си дом за сметка на младите хора в други европейски държави. В тази група трябва да имаме предвид, че младежите на възраст 15-19 г. , част от тях все още не са навършили пълнолетие и е естествено да живеят с родителите си.
2. Тревожна тенденция е че 80% от младите хора биват подпомагани финансово от родителите си. Това е част и от народопсихологията на българина по отношение на децата и семейството.
3. Близо 70% от младите хора са неженени/неомъжени, като тук отново трябва да имаме предвид възрастовата категория.
4. Над 70% от младите хора смятат, че средствата им са достатъчни за пълноценно хранене, закупуване на облекло, закупуване на обувки, заплащане на електрическа енергия и закупуване на лекарства.
5. Българските младежи в големи дялове притежават мобилни телефони, компютри и достъп до интернет в техния дом.

6. Интересен акцент в проучването е че младите хора предпочитат да живеят в населеното място, където живеят в момента. Това не се отнася в голяма степен за живеещите в селата. Отчитаме сравнително високи декларативни нива на желание да емигрират.
7. По отношение на населеното място – над 50% дават положителна оценка, че в населеното си място могат да получат добро образование, над 60% да разнообразяват ежедневието си. Сравнително високи нива се наблюдават по отношение на професионална реализация, и по-ниски нива по отношение на добра заплата и участие в управлението на местно ниво.
8. Регистрират се ниски декларативни нива по отношение на употреба на наркотици, но високи нива на употреба на твърд алкохол, а малко под 50% пушат цигари.

РАБОТЕЩИ МЛАДИ

1. Попадащите в тази група в по-голям дял са доволни от настоящата си работа, като се регистрират високи нива, че работещите младежи нямат намерение да си сменят работата. Проучването регистрира високи нива на удовлетвореност по въпроси свързани с отношения с колеги, както и с прекия ръководител. Отново се отчитат ниски нива на удовлетвореност по отношение на нивото на заплащане. Основната причина за смяна на работното място се явява именно ниското заплащане.
2. Позитивна картина се отчита по отношение на оценката за намиране на работа. Близко 50% посочват, че са намерили лесно настоящата си работа.
3. Това, което се отчита като негатив е, че е висок дялът на тези, които не работят по специалността си.

НЕУЧАЩИ И НЕРАБОТЕЩИ

1. 41% от младите хора, които попадат в тази група са завършили средното си образование и не искат да учат повече. Ниски нива на причини като трудности с учебния материал или поради финансови причини.
2. Високи декларативни нива на желание да работят, но не намиращи работа – 48%
3. Близко 60% от попадналите в тази група не са регистрирани в бюрата по труда, а основните канали за намиране на работа остават приятели, близки, роднини.

УЧАЩИ – НЕРАБОТЕЩИ И РАБОТЕЩИ МЛАДИ

1. Най-голям дял от попадналите в тази група младежи имат намерение да продължат своето образование в по-висока образователна степен. Висок е дялът на тези, които не знаят какво ще правят – 20%.
2. Относно получените знания – малко над 8% от младежите са посочили, че знанията, които получават в училище/университет са им от полза.
3. Необходимо е при формулирането на политиките и дейности спрямо младите хора ясно да бъдат идентифицирани и вземат под внимание разделението по възрастовите групи 15-19 г., 20-24, 25-29 г. Необходимо е също да бъдат отчитани много ясно и социо-демографските характеристики на младите хора с оглед на степен на получено образование, както и населено място.

ГРАЖДАНСКА АКТИВНОСТ И ПОЗИЦИИ

1. Младите хора в България са в голяма степен оптимистични, но е голям дялът на тези, които не проявяват интерес към политиката. Тук трябва да отчетем, че това не задължително е негатив. Близко 50% от младите хора гласуват на всички избори или често. Тук трябва да се отчете фактът, че част от младите хора все още нямат право на глас.
2. Проучването отчита приблизително равни две групи млади хора по отношение на информирането за новини и актуални събития, като дялът на тези, които отделят някакво време да се информират е малко по-голям. Степента на образование оказва влияние върху тези данни. Основен източник на информация остава телевизията. Младите хора се информират в големи дялове и от интернет сайтове и социалните мрежи.
3. Изследването отчита ниска ангажираност на младите българи в подобен тип дейност – 1% са членове на политическа партия; 2% са членове на асоциация, неправителствена организация или друг тип организация; 2% са членове на професионална асоциация; 4% са участвали в международни обмени, срещи и инициативи; 5% са участвали в проекти по международни програми; 4% са участвали в клуб за дебати; 2% са били част от младежки съвет към общината/областта; 8% са участвали в училищни или университетски съвети; 1% в младежки/детски парламент; 6% в благотворителна/хуманитарна организация.

ПОВИШАВАНЕ НА РОЛЯТА НА МЛАДИТЕ ХОРА В ПРЕВЕНЦИЯТА НА ПРЕСТЪПНОСТТА

1. Институционалният авторитет на полицията е стабилен. Над 50% от младите хора биха се обърнали именно към полицията. Младите българи на възраст между 15-19 г. в най-голям дял при проблем първо биха се обърнали към семейството си, което е естествена реакция сред подрастващите;
2. Изследването регистрира големи дялове на пасивност и инертност по отношение на отговорното гражданско поведение относно реакцията им при нарушение, на което са станали свидетели; 48% от младежите биха подали жалба в съда, ако са нарушени правата им. Сравнително висок дял - 21% биха се защитили сами, включително чрез насилие.

МЛАДЕЖКО ДОБРОВОЛЧЕСКО

1. Данните показват знак за равенство между дарителство и доброволчество в съзнанието на младите хора, но и се регистрират високи декларативни нива по отношение на участието на хората в доброволчески/дарителски акции;
2. Изследването разкрива обаче по-скоро латентна и пасивна готовност за участие на младите хора в доброволчески инициативи. Доколкото всяко действие предполага преди това съответна нагласа и готовност, то може да се каже, че съществува голям потенциал за включване на младежите в доброволчески инициативи.
3. Целенасочени стъпки към ясно разграничение на доброволчество и дарителство сред младите хора. Подобен тип действия биха довели до преодоляване в някакво отношение на латентната и пасивна готовност за участие в доброволчески инициативи.

НАСЪРЧАВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ И КАРИЕРНО РАЗВИТИЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА

1. Високи нива на удовлетвореност от начина им на живота се отчита при младите хора.
2. Най-големи натрупвания по отношение на социален статус сред младите хора се отчита в средната скала.
3. Данните показват реална преценка на младите хора по отношение на нивата на заплащане, за да живеят добре. Видно е че преценката се определя спрямо усещането и визията им за стандарта на живот в населеното място, където живеят. В голяма степен е реална картина на по-ниския стандарт на живот в малките населени места и по-високият – съответно в по-големите градове и столицата.
4. Ниски нива на запознатост по отношение на инициативи за професионална ориентация и реализация, бизнес инкубатори, както и с младежките информационно-консултантски центрове.

СТАРТИРАНЕ НА СОБСТВЕН БИЗНЕС

1. Негативна тенденция се отчита по отношение на предприемаческа активност сред младите хора – 73% нямат планове за стартиране на собствен бизнес. Това от своя страна води до логичните резултати за ниски нива на търсене на информация за финансиране на собствен бизнес. Едва 2% от младите хора имат вече реализиран такъв.

УМЕНИЯТА НА МЛАДИТЕ ХОРА

1. 62% от младите хора нямат документ за професионална квалификация, въпреки че 45% са на мнение, че наличието на такъв документ ще им помогне да си намерят много по-лесно работа. Данните показват, че близо 40% от младите хора биха участвали в някакви форми на неформално образование. Пасивност отношение се регистрира в участия в квалификационни и неформални обучения. Близо 70% от младите хора нямат планове да се включват в някакви квалификационни/ образователни курсове, а 83% не търсят такива.
2. Близо 50% от младите хора обаче са на мнение, че такива документи биха им помогнали по-лесно да си намерят работа.

НАСЪРЧАВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВНИЯ НАЧИН НА ЖИВОТ

1. 93% от представителите на тази целева група оценяват състоянието си като отлично и много добро. Но се отчитат по-ниски нива на ангажираност към здравословното състояние, когато говорим за профилактични прегледи – 53% декларират, че ходят на годишни профилактични прегледи., както и че само 19% ходят на профилактични прегледи при стоматолог.
2. Данните по отношение на вредни навици, както и употреба на наркотици и упойващи вещества показват явно, че българските младежи в големи дялове осъзнават негативите от употребата на наркотици, алкохол, цигари, сексуални контакти без предпазни средства.
3. 67% от младите хора в България не спортуват. Типът населено място оказва влияние върху местата за спорт – в столицата и в областните градове фитнес залите са предпочитано място за спорт, докато в малките населени места и селата основно спортни дейности се извършват навън или у дома.

4. 38% от младите хора са търсили информация за здравословно хранене. Основно такава информация се търси от страна на момичетата. Все още битува нагласата, че здравословното хранене е по-скъпо и това е една от предпоставките за такъв тип корелация спрямо доходите.

РАЗВИТИЕ НА МЕЖДУКУЛТУРНИ И МЕЖДУНАРОДНИЯ ДИАЛОГ

1. Данните показват, че по-прекият досег с определена общност/група от хора създава възможност за преодоляване на стереотипното възприемане на даден човек или дадена общност. Пример в това отношение е че в малките населени места и села се регистрират по-високи положителни дялове спрямо тестваните индикатори свързани с межкултурния диалог. Близкото съжителство с представители на ромската общност, на турската общност, живеенето, ходенето в едно училище и т.н. създава по-позитивно усещане и по-високи нива на приемане. Когато говорим за живеещите в столицата младежи, то нивата на неприемане на хора от други общности е по-видно именно с оглед на липсата на информация, близост и разбиране към тези общности.
2. Изключително тревожен е дялът на младите хора – 54%, които смятат, че би било проблем деца със специфични нужди да учат в едно училище с други деца.
3. 27% от младежите са ставали свидетел на дискриминация чрез тормоз. 45% от младежите от ромски произход им се е случвало да стават свидетели на такъв тормоз.
4. 46% от младежите не са пътували в чужбина, а 21% са пътували само един път. Проучването показва малки проценти на млади хора, които са пътували в чужбина с цел обучения или младежки обмен. Нивата на информираност по отношение на такъв тип възможности са високи.

ПОДОБРЯВАНЕ НА ДОСТЪПА ДО ИНФОРМАЦИЯ И КАЧЕСТВЕНИ УСЛУГИ

1. Близко половината от всички младежи не търсят информация за социални услуги, социална и професионална интеграция, специализирани консултации, възможности за младежко участие, възможности за международни инициативи, възможности за доброволчество. Само информация за спортните мероприятия е с по-висок дял на търсене, като две трети търсят информация за тях, а намирането на подобен тип информация се оказва далеч по-лесно от всички останали. Това, което можем да отбележим, че *„възможности за участие в международни инициативи, срещи и др. прояви“* в най-голям дял младежите оценяват, че по-скоро трудно намират информация и с най-нисък, че лесно намират такава информация. В голяма степен има пасивност към търсене на информация от страна на младите хора, а не, че е трудно да се намери такава.
2. Високите дялове по отношение на ползването на интернет, както и способността да се борави с компютър са онези инструменти, които дават възможност за изравняване на младите хора, независимо от разликите в им социално положение. Възможностите на интернет и все по-голямата му употреба, ще дава все повече възможности за развитие на младите хора независимо от населеното място, в което се намират.
3. Владеенето на чужд език разкрива повече възможности особено в сферата на кариерното развитие и в голяма степен дава повече възможности за достъп до информация и качествени услуги. Данните показват, че 15% от българските младежи владеят чужд език на отлично ниво, 26% владеят добре, а 31% владеят донякъде. Отново високата степен на образование е

и определящо за нивото на езикова култура. Само под една десета от висшистите не владеят чужд език, докато 30% имат отлично ниво на чужд език.

РАЗВИТИЕ НА МЛАДИТЕ ХОРА В МАЛКИТЕ НАСЕЛЕНИ МЕСТА И СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ:

1. Трябва да се има предвид обаче, че основните разлики във възприятията на младите хора от селата в сравнение с останалите не се определят толкова от типа населено място, в което живеят, а по-скоро от факта, че в селата има най-голямо натрупване на малцинствени общности, което определя в голямата си част техните възгледи, бит и начин на живот. Слабата интеграция на малцинствените общности е основният обяснителен модел затова защо по-трудно си намират работа, имат по-слаби компютърни умения, четат по-малко книги и в сравнителен план процентът неползващи интернет е най-голям. Малцинствените общности в България са често и социално маргинализирани, което дава съществено отражение при сравнението на малките населени места с големите.
2. Недостатъците на селата си личат и когато се говори за образование и професионална реализация, като в сравнителен план младите в селата са на мнение, че не могат да получат добро образование в населеното място. По-малките населени места не дават и този достъп до културни събития и институции, което пък се отчита при различията в начина на живот, като младежите от селата не се интересуват толкова от изкуства и не посещават културни институти.

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Младите хора в България, като своите връстници в Европа, са изправени пред безброй предизвикателства свързани с тяхното образование, реализация, качество на живот и т.н. Групата на младите хора е една от най-динамичните поради бързият преход от една роля в друга – средно образование, висше образование, работа, семейство и т.н. Това предполага внимателен анализ и идентифициране на ясно постижими цели спрямо всяка една от определените групи, които влизат в общата съвкупност млади хора.

Много европейски и световни изследвания показват промяна в нагласите на младежите през последните десетилетия. Навлизането на информационните и комуникационни технологии, глобализацията, както и промяната в динамиката на живот влияят сериозно върху днешната младеж. Те имат повишени изисквания към случвалото се около тях, най-вече в сферата на сигурността, професионалната реализация и качеството на живот. Големи групи от млади хора остават маргинализирани, с ниско образование и липса на работа. Задачата на институциите е да създават рамка за личностно, професионално и социално развитие и учебно, работно и свободно време.

Младите хора още от ранна възраст трябва да бъдат насърчавани да водят здравословен начин на живот, да се грижат за себе си, да бъдат икономически активни. Това зависи не само от институциите, но и от семейната среда.

Видно е че е необходимо усилията на институциите да бъдат насочени към превенция и предотвратяване на причините, които пораждаат бедност и социално изключване с оглед на тяхното трайно преодоляване. Необходимо е улесняване на прехода от образование към заетост на младите хора, за започване на първа работа, за стажуване и чиракуване, като отговарят едновременно на профила на младежите и на търсенето от страна на работодателите.

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

ЕС – Европейски съюз
СЗО – Световната здравна организация
ММС – Министерство на младежта и спорта
МОН – Министерство на образованието и науката
МОСВ – Министерство на околната среда и водите
МТСП – Министерство на труда и социалната политика
МВР – Министерство на вътрешните работи
МК – Министерството на културата
МП – Министерство на правосъдието
ДАЗД – Държавната агенция за закрила на детето
ЦРЧР – Центърът за развитие на човешките ресурси
НСИ – Национален статистически институт
НАП – Национална агенция по приходите
ГДНП – Главна дирекция „Национална полиция“
НСОРБ – Национално сдружение на Общините в Република България
ОДМВР – Областна дирекция на Министерство на вътрешните работи
АСП – Агенция за социално подпомагане
АЗ – Агенцията по заетостта
ДРСЗ – Дирекция „Регионална служба по заетостта“
ДБТ – Дирекции „Бюро по труда“
ДСП – Дирекция „Социално подпомагане“
РИОСВ – Регионална инспекция по околната среда и водите
РЗИ – Регионална здравна инспекция
ЦКБППМН – Централна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
МКБППМН – Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни
УКПППУ – Училищната комисия за превенция на противообществените прояви на ученици
ДПС – Детска педагогическа стая
ЦНСТ – Център за настаняване от семеен тип

ЦОИДУЕМ – Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства

ЦОП – Център за обществена подкрепа

КСУДС – Комплекс за социални услуги за деца и семейства

ЦСРИ – Центровете за социална рехабилитация и интеграция

СУПЦ – Социалните учебно-професионални центрове

ДДЛРГ – Дом за деца, лишени от родителска грижа

СПИ – Социално-педагогически интернат

ВУИ – Възпитателно училище-интернат

ПД – Поправителен дом

КАБКИС – Кабинет за анонимно и безплатно изследване и консултиране за ХИВ/СПИН

ПУДООС – Предприятието за управление на дейностите по опазване на околна среда

МИКЦ – Младежки информационно-консултантски център

НТЛД – Националната телефонна линия за деца

ЕГМ – Европейска гаранция за младежта

НПИЕГМ – Националният план за изпълнение на европейската гаранция за младежта

ЗМ – Закон за младежта

ЗНЗ – Закона за насърчаване на заетостта

ЗСП – Закон за социално подпомагане

ППЗСП – Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане

ОП РЧР – Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“

ОП ОС – Оперативна програма „Околна среда“

ОП НОИР – Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“

ТСА – Транснационално сътрудничество между националните агенции на „Еразъм+“

ЕДС – Европейската доброволческа служба

НДЕФ – Националният доверителен екофонд

БЧК – Български червен кръст

БТС – Български туристически съюз

ВУ – Висши училища

СУ – Спортно училище

НПО – Неправителствена организация

ПАВ – Психоактивни вещества